

Ersättning för kyrkliga handlingar

*Betänkande av den av Kyrkostyrelsen tillsatta utredningen
om clearingsystemet för kyrkliga handlingar inom Svenska kyrkan*

Ersättning för kyrkliga handlingar

*Betänkande av den av Kyrkostyrelsen
tillsatta utredningen om clearingsystemet
för kyrkliga handlingar inom Svenska kyrkan*

Svenska kyrkans utredningar 2009:3

Produktion och tryck: Ekotryckredners

Omslagsfoton: Jim Elfström/IKON och Martin Runeborg/IKON

Artikelnummer: SK09175

ISSN 0283-426X

Ytterligare exemplar beställs av Svenska kyrkans informationsservice,
info@svenskakyrkan.se, 018-16 96 00.

Till Kyrkostyrelsen

Kyrkostyrelsen beslutade vid sammanträde den 23 oktober 2008 om direktiv för en utredning om clearing av kyrkliga handlingar inom Svenska kyrkan. Vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 10 december 2008 utsågs kyrkojuristen Bengt Stigner till utredare av clearingfrågorna.

Vidare utsåg Kyrkostyrelsen en styrgrupp bestående av följande personer:

kyrkoherden Lars Arvidsson (fisk)

förvaltningschefen Staffan Holmgren (m)

konsulten Lars Johnsson (s)

stiftsdiakonen Anna Lundblad Mårtensson (posk)

riksdagsmannen Lennart Sacrédeus (kr)

utvecklingsledaren Ingrid Smittsarve (c)

Kyrkojuristen Bengt Stigner har även varit utredningens sekreterare.

Från kyrkokansliet har i pastoralteologiska frågor handläggaren teol. dr Anders Björnberg bidragit med analyser. Controllern Thomas Backlund har gjort ekonomiska analyser av nuvarande clearingsystem. En enkät riktad till landets samtliga kontraktsprostar har genomförts med hjälp av systemförvaltare Peter Brandberg på analysenheten.

Förre förbundsjuristen vid Svenska kyrkans Församlingsförbund, Bengt Erman, har biträtt utredaren med uppgifter till redogörelsen av clearingsystemets tillkomst.

Utredningen överlämnar härmed slutbetänkandet *Ersättning för kyrkliga handlingar*.

Uppsala den 16 november 2009

Bengt Stigner

Innehåll

Till Kyrkostyrelsen	5
Sammanfattning	9
Förslag till ändringar i kyrkoordningen	15
1 Uppdrag och arbetssätt	18
1.1 Direktiven	18
1.2 Grunder för utredningen och arbetssätt	19
1.3 Motioner och Kyrkostyrelsens skrivelser till kyrkomötet	21
2 Pastoralteologiska aspekter	28
2.1 En gammal tradition	28
2.2 Nya typer av församlingar	28
2.3 De kyrkliga handlingarna och pastorala program	30
2.4 "Frilansande" präster	31
CLEARING	
3 Bakgrund till clearingen	34
3.1 Benämningen clearing	34
3.2 Historik	34
3.3 Clearingen blir obligatorisk	37
4 Gällande regelverk	40
4.1 Kyrkoordningen m.m.	40
4.2 Statlig begravningsclearing	41
4.3 Clearingens administrativa uppbyggnad	41
4.4 Kostnader för hantering av clearingsystemet	46
4.5 Kostnad för borgerlig vigsel	46
5 Clearing av olika kyrkliga handlingar	47
5.1 Antalet kyrkliga handlingar av clearinggrundande karaktär	47
5.2 Dop	48
5.3 Konfirmationsersättning	48
5.4 Vigsel	49
5.5 Begravning	50
ERSÄTTNING TILL PRÄSTER OCH KYRKOMUSIKER	
6 Prästs uppdrag vid kyrkliga handlingar	51
6.1 Allmänt	51
6.2 Aspekter på innebörden av vigningstjänsten	52
6.3 Kyrklig anställning	54
6.4 Avtalsmässiga villkor	54
6.5 Domkapitlens och biskoparnas tillsyn	55
6.6 Ekonomisk reglering	56

7	Kyrkomusikers uppdrag vid kyrkliga handlingar för annan än församlingsmedlem	57
8	Utlandskyrkan	58
	8.1 Kyrkliga handlingar i utlandskyrkan	58
	8.2 Kyrkliga handlingar berörande utlandssvenskar i Sverige	60
9	Överenskommelser med andra kyrkor som kan ha ekonomiska konsekvenser och ekumeniska aspekter	64
	9.1 Allmänt	64
	9.2 Borgåöverenskommelsen	65
	9.3 Svenska Missionskyrkan och Metodistkyrkan	69
10	Medlemmarnas syn på clearingen	70
	10.1 Allmänt	70
	10.2 Sammanfattning av webbaserad enkät till kontraktspastorerna	70
11	Av Kyrkomötet 2008 överlämnade motioner	74
12	Överväganden	75
	12.1 Allmänt	75
	12.2 Utredningens mål	76
	12.3 Clearingens omfattning i olika typer av församlingar	78
	12.4 Olika modeller för regelverket clearing	85
	12.5 Behov av ändringar i kyrkoordningen	86
	12.6 Ersättning till präster vid tjänstgöring för icke-församlingsbor	90
	12.7 Ersättning till kyrkomusiker vid tjänstgöring för icke-församlingsbor	91
	12.8 Skattemässiga konsekvenser för Svenska kyrkan	91
	12.9 Förbud för präster att ta emot arvode eller annan ekonomisk ersättning från annan än församling	92
	12.10 Utlandskyrkan	93
	12.11 Ekumeniska överenskommelser	94
13	Utredningens förslag	96
	13.1 Clearingens utformning	96
	13.2 Förbud för präst att ta emot arvode eller annan ekonomisk ersättning från annan än församling	98
	13.3 Utlandskyrkan	98
	13.4 Konfirmationsersättning till stiftet	99
	13.5 Ersättningar vid kyrkliga handlingar i ekumeniska kontakter	100
	13.6 Motioner	100
14	Kyrkoordningens kommentarer	101
	Förkortningar	102
	Källor och litteratur	103
	Bilagor	105

Sammanfattning

Utredningen om clearing av kyrkliga handlingar har tillsatts av två huvudsakliga skäl. Det ena är att utarbeta förslag för att lösa problematiken med att ekonomiska ersättningar i vissa fall betalas för kyrkliga handlingar av enskilda kyrkomedlemmar direkt till präster och kyrkomusiker. Till detta kommer ett mer övergripande skäl då Kyrkomötet och Kyrkostyrelsen ansett att det finns ett allmänt behov att se över och analysera hela clearingsystemet, dess syfte och konstruktion m.m. Clearingsystemet har i sin obligatoriska form tillämpats under snart tio år.

En rad frågeställningar i anslutning till clearingfrågor, bland annat ekonomiska ersättningar i ekumeniska sammanhang och i Svenska kyrkans utlandsverksamhet, ingår också i utredningens uppdrag.

Benämningen clearing användes ursprungligen av Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund när förbundet på 1970-talet skulle introducera ersättningar mellan församlingar i samband med begravningar, den s.k. begravningsclearing. Denna ersättningsform tillskapades på frivillighetens väg.

Syftet var att anhöriga skulle få större frihet att välja i vilken församling inom Sverige begravningen skulle ske, utan att valet medförde ökade kostnader för dödsboet. Församlingarna reglerade kostnaderna mellan sig.

I och med de ändrade relationerna mellan staten och kyrkan blev clearing, i vad avser begravningsgudstjänsten, en inomkyrklig angelägenhet och infördes som ett obligatorium.

Beträffande begravningsverksamheten har Svenska kyrkan fortfarande uppdraget från staten att vara huvudman, förutom i två kommuner. Även i denna verksamhet finns en obligatorisk clearing.

De positiva erfarenheterna av systemet med begravningsclearing medförde att församlingar i ökad omfattning också anslöt sig till ett frivilligt clearingsystem för dop och vigsel.

Den 1 januari 2003 blev clearingen rörande dop och vigsel obligatorisk. Samtidigt infördes konfirmationsersättning.

Även om clearingsystemet innefattar ett stort antal bestämmelser om kyrkliga handlingar i annan församling än hemförsamlingen har det brister. Det förekommer så många olika situationer där clearing aktualiseras att det inte är praktiskt möjligt att täcka in samtliga under ett regelverk utan att detta skulle bli väldigt detaljerat.

Regleringen av kyrkotillhörigheten i 29 kapitlet i kyrkoordningen innebär att man som medlem i Svenska kyrkan tillhör en församling om man är bosatt inom landet. Likaså framgår av lagen om Svenska kyrkan att församlingen består av dem som tillhör Svenska kyrkan och som är bosatta inom församlingens område. På så sätt kan tillhörigheten till Svenska kyrkan som trossamfund sägas vara det övergripande. För medlemmar som saknar en

tydlig församlingsanknytning och som i sitt medlemskap snarare relaterar till Svenska kyrkan som trossamfund än till sin hemförsamling, kan de brister som finns i clearingsystemet upplevas som svårförståeliga. Särskilt gäller detta om medlemmen hamnar i en situation som inte omfattas av clearing och krävs på en avgift för någon tjänst som medlemmen upplever redan har betalats genom kyrkoavgiften.

En sådan situation är inte ovanlig då det t. ex. gäller val av präst vid en kyrklig handling. Om en person då väljer en annan präst än en anställd i den församling där den kyrkliga handlingen ska äga rum kan det uppstå en situation där ersättning till prästen får betalas av den enskilde medlemmen. Detta förhållande förorsakar irritation hos medlemmarna. Det kan också leda till misstankar om att ersättningar utbetalas till präster i strid med det regelverk som gäller.

Utredningen redovisar i betänkandets kapitel 1 det uppdrag som Kyrkostyrelsen givit och redogör för vilket arbetssätt som använts. Vidare finns i kapitlet en sammanställning av alla motioner från kyrkomötesledamöter och skrivelser från Kyrkostyrelsen rörande clearing som behandlats i Kyrkomötet under det senaste decenniet.

Pastoralteologiska aspekter har, i enlighet med utredningens direktiv, ägnats en noggrann genomgång i kapitel 2 där såväl kyrklig tradition, typer av församlingar som pastorala program går igenom. Dessa mer verksamhetsrelaterade frågor har tidigare inte beaktats i någon högre grad i diskussionen kring clearing. ”Frilansande” präster behandlas också ur ett pastoralteologiskt perspektiv.

Clearinginstitutet behandlas i kapitlen 3–5.

I kapitel 3 redovisas bakgrunden till clearinginstitutet vad avser såväl benämning som historik och utveckling från frivillighet till ett obligatoriskt regelverk.

Det gällande regelverket för clearing, främst kyrkoordningen och andra inomkyrkliga bestämmelser behandlas i kapitel 4. I anslutning till detta tar utredningen upp den statliga begravningsclearingen. Denna omfattar begravningsverksamheten, där Svenska kyrkan har uppdraget att vara huvudman i nästan hela landet. I bara två kommuner, Stockholm och Tranås, ligger detta uppdrag på den borgerliga kommunen.

En genomgång av clearings administrativa uppbyggnad alltifrån tidsåtgång för olika kyrkliga handlingar till clearingbeloppens storlek och administrativa rutiner följs av en genomgång av kostnaderna för hantering av clearingsystemet.

I det följande kapitlet, 5, tas de olika kyrkliga handlingarna dop, konfirmation, vigsel och begravningsgudstjänst upp. Där redovisas att drygt 40 000 kyrkliga handlingar av totalt ungefär 200 000 stycken årligen är clearinggrundande. Var femte kyrklig handling sker alltså i annan församling än hem-

församlingen. Vigsel och dop är de kyrkliga handlingar där clearing förekommer oftast.

Ersättningar till präster och kyrkomusiker behandlas i kapitlen 6–7.

I kapitel 6 redovisas förutsättningarna för prästs uppdrag vid kyrkliga handlingar. Det innefattar det prästerliga uppdraget och aspekter på vinningstjänsten, anställning för präster, vilka avtal som gäller och hur den ekonomiska lösningen vid olika typer av kyrkliga handlingar fungerar. Även domkapitlens och biskoparnas tillsyn över präster aktualiseras här utifrån vinningsaspekten.

En motsvarande beskrivning av kyrkomusikers uppdrag finns i kapitel 7. Denna beskrivning är betydligt kortare och avser endast kyrkliga handlingar för icke-församlingsmedlem. Skälet till den förenklade behandlingen av funktionen som kyrkomusiker beror på att befattningarna, organist och kantor, inte grundar sig på en vinningstjänst. Därmed blir det enklare att hantera frågor kring anställning. Det som gäller är vanliga arbetsrättsliga regler kompletterade med några specialbestämmelser för kyrkomusiker i *Svenska kyrkans avtal 08*. Av intresse i detta sammanhang är det förhållandet att kyrkliga handlingar för icke-församlingsbor ingår i kyrkomusikerns ordinarie arbetsuppgifter.

I det följande kapitlet, 8, tar utredningen upp reglerna för ersättning i samband med kyrkliga handlingar för utlandskyrkan. Här behandlas ersättningsfrågor för såväl svenskar som tar del av kyrkliga handlingar utomlands som för utlandssvenskar som tar del av kyrkliga handlingar i Sverige. I dessa fall gäller inte någon clearing alls. Medlemmar som bor i Sverige får betala avgifter för kyrkliga handlingar utomlands. Det är främst vigsel som är aktuellt.

För dop får inte någon avgift tas ut av den enskilde. Detta gäller också dop i utlandskyrka. För utlandssvenskar som tar del av kyrkliga handlingar i Sverige ska dop ske avgiftsfritt.

För konfirmation av utlandssvenskar gäller, sedan något år tillbaka, att Svenska kyrkan på den nationella nivån betalar konfirmationsersättning i de fall det är aktuellt, dvs. när utlandssvenskar konfirmeras i församling i Sverige. Detta är inget clearingförfarande utan får betraktas som ett bidrag från den nationella nivån.

För de kyrkliga handlingarna vigsel och begravningsgudstjänst som utlandssvenskar tar del av i Sverige uppfattas bestämmelserna som oklara. Därför förekommer både den situationen att församlingarna i vissa fall står för kostnaden och i vissa fall att medlemmen får betala själv. Någon clearingsituation föreligger inte.

Ekumeniska frågeställningar och överenskommelser med andra kyrkor behandlas i kapitel 9. Borgåöverenskommelsen och uttalanden i samband med dess tillkomst har inneburit att ersättningsfrågan betraktats som oklar.

Det är dock aldrig fråga om en clearingsituation. Däremot har tillämpningen varit sådan att vissa församlingar tagit en avgift för kyrkliga handlingar när de som tagit del av en kyrklig handling i Sverige kommit från en kyrka som tillhör Borgågemenskapen, medan andra inte gjort det.

Relationen till Svenska Missionskyrkan är tydligare i denna del. Där förekommer inte någon clearing och normalt inga ersättningar.

I kapitel 10 följer redogörelse av medlemmarnas syn på clearing, främst baserad på material från Kyrkokansliets informationsservice och en web-baserad enkät till samtliga kontraktsprostar i landet.

Kyrkomötet överlämnade vid 2008 års kyrkomöte tre motioner till utredningen, vilket tas upp i kapitel 11. Två av dessa avser konfirmation: dels antal lägerdygn, dels ersättning vid avbruten konfirmation.

Vidare behandlas en motion om ändrade regler för begravningsclearing med anledning av de clearingsituationer som kan uppstå när personer flyttar till äldreboende och detta innebär att de byter församling. Dessa önskar sedan i många fall att begravas i sin gamla hemförsamling. I anslutning till denna motion redogörs för bedömningar som gjorts i de nyligen färdigställda statliga utredningarna om folkbokföring och begravningsverksamheten: *Folkbokföringen SOU 2009:75* och *Några Begravningsfrågor SOU 2009:79*.

I kapitel 12 redovisar utredningen sina överväganden. Målet har beträffande clearing varit att finna ett enkelt och rättvist system för medlemmar, församlingar och anställda. Vidare ifrågasätter utredningen ordningen att ersättningar betalas av kyrkomedlemmar direkt till präster och kyrkomusiker. Allt detta sker i en anda där utredningen anlägger pastoralteologiska aspekter på olika frågeställningar.

Fem olika modeller för clearing i framtiden presenteras. De spänner över ett vitt fält, där en modell är att behålla nuvarande system ungefär som hittills – men med tillägget att det också ska bli möjligt att anlita och ekonomiskt ersätta en präst som inte tjänstgör i förrättningsförsamlingen.

En annan modell visar hur en detaljreglering av clearingen kan ske.

I en tredje modell förenklas clearingen till att bli mycket schablonartad.

Slutligen följer två modeller där clearingsystemet tas bort på olika sätt. En modell är att clearingsystemet avskaffas helt, medan den sista modellen tar upp en annan infallsvinkel: att låta clearingen bli en komponent i utjämningsystemet.

Tanken med att redovisa olika modeller är att alla kan vara möjliga, på kort eller lång sikt, utifrån de mål utredningen har.

En viktig aspekt att ta hänsyn till är ersättningen till präster för tjänstgöring utanför hemförsamling. Utredningen föreslår, som en särskild punkt, att präster endast ska ha rätt att ta emot ersättning från församlingar för kyrkliga handlingar. Detta är ett radikalt förslag, som ger en tydlig signal. Vigningstjänsten innebär inte att präst, med stöd av denna, kan "sälja" tjänster

privat. Alla kyrkliga handlingar där ersättning utgår för prästens medverkan föreslås ske genom anställning eller förordnande i enskilt fall. I annat fall har präst inte rätt att ta betalt för en kyrklig handling.

I och med att utredningen lägger fram ett förslag som innebär att präst inte får ta mot ersättning för kyrklig handling från annan än en församling är det angeläget att för närvarande behålla en clearingmodell som ger förutsättningar för en god arbetsituation i församlingar. En sådan lösning innebär konkret att man i görligaste mån ska ge möjlighet att ersätta prästens tjänstgöring genom en form av utvidgad clearingersättning mellan församlingar. Prästen kan inte längre ta emot ersättning från privatpersoner eller från en ekonomisk förening, bolag eller liknande som tillhandahåller kyrkliga tjänster.

Utredningen förordar modell 1 som innebär ett i huvudsak oförändrat clearingsystem. En väsentlig förändring som föreslås är att clearingsystemet också ska ge möjlighet till ekonomisk ersättning till församling när prästen anlitas från annan församling än förrättningsförsamlingen. Därigenom kan alltså tre kyrkliga enheter bli involverade i clearingsituationen.

Utredningen ser att detta är en bra lösning i dagsläget. Den är enkel att tillämpa om man beaktar att det är angeläget att komma bort från privata ersättningar och ändå i möjligaste mån tillgodose medlemmarnas önskemål vad avser val av präst. Det kan upplevas positivt att det ges vidgade möjligheter inom kyrkans egen organisation att anlita präst från annan församling.

På sikt ser utredningen att det kan finnas goda finns möjligheter till betydligt enklare clearingmodeller.

I övrigt stannar utredningen vid att utlandskyrkan inte kan infogas i clearingsystemet under nuvarande förhållanden och att utlandssvenskar givetvis har rätt till kyrkliga handlingar i Sverige, men att det inte finns någon bestämmelse om att det ska ske utan avgift för vigsel och begravningsgudstjänst. Den församling där dessa kyrkliga handlingar äger rum har alltså rätt att ta ut en avgift.

För ekumeniska sammanhang gäller, för Borgåöverenskommelsen, att denna inte har ekonomiska överväganden som någon grund i själva överenskommelsen, vilket utredningen finner angeläget att betona. Därför ska medlemmar i dessa kyrkor betala avgift för kyrkliga handlingar dessa tar del av i Svenska kyrkan.

Överenskommelsen med Svenska Missionskyrkan har inte ekonomiska förtecken. Upplåtelse av kyrkorum har sedan länge skett mellan Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan och oftast utan kostnad. I övrigt styr lokala avtal i flertalet fall hur samarbetet sker.

Utredningen föreslår att konfirmationsersättningen till stiftens tas bort eftersom den är av liten omfattning.

Det föreslås vidare att det tydliggörs i kyrkordningen att konfirmationsersättningen från nationell nivå till de församlingar i Sverige där utlands-svenska konfirmeras, är ett ekonomiskt bidrag och inte clearing.

Med ovanstående konstateranden får regelverket om clearing en tydlighet genom att det enbart innefattar kyrkliga handlingar mellan församlingar i Sverige.

Utredningen kallar betänkandet *Ersättningar för kyrkliga handlingar*. Med uttrycksättet ”Ersättningar” i stället för ”Clearing” klargörs att utredningen avser fler frågor än sådana som har direkt clearingkaraktär. Dessutom är benämningen ”Clearing” inte helt adekvat, varför det kan finnas skäl att på sikt söka utmönstra denna.

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen (SvKB 1999:91)

dels att 42 kap. 6, 7 a, 8 och 10 §§ ska ha följande lydelse

dels att det ska införas en ny paragraf, 17 kap. 15 a § av följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap. Gudstjänstliv

Förberedelse och uppföljning av kyrkliga handlingar

15 a § *För utförande av en kyrklig handling är det inte tillåtet för präst att uppbära arvode eller ekonomisk ersättning från annan än församling i Svenska kyrkan.*

42 kap. Avgifter och uppbörd

Dop

6 § Någon avgift för dop får inte tas ut av den enskilde.

Församling där dop har skett har rätt till ersättning om den döpte inte tillhör den församlingen.

Ersättningen *skall* betalas av den församling som den döpte tillhör. Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek. (SvKB 2002:10; 2003:9)

3 a § *Om präst har anlitats från annan församling än den där dopet sker, har den församlingen rätt till ersättning. Ersättningen ska betalas av den församling som den döpte tillhör. Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek. (SvKB 2002:10; 2003:9)*

Konfirmation

7 a § Någon avgift får inte tas ut av konfirmanden för sådana kostnader som motsvarar den konfirmationsersättning som anges i andra-fjärde styckena.

Om en annan församling än den som konfirmanden tillhör *eller ett stift* ordnar konfirmationen, själv eller i samverkan med någon annan, har församlingen *eller stiftet* rätt till konfirmationsersättning från den församling som konfirmanden tillhör.

Om konfirmanden tillhör Svenska kyrkan men inte har någon hemförsamling i Sverige har den församling *eller det stift* som ordnar konfirmationen rätt till *konfirmationsersättning* från Svenska kyrkans nationella nivå.

Om en annan församling än den som konfirmanden tillhör ordnar konfirmationen, själv eller i samverkan med någon annan, har församlingen rätt till konfirmationsersättning från den församling som konfirmanden tillhör.

Om konfirmanden tillhör Svenska kyrkan men inte har någon hemförsamling i Sverige har den församling som ordnar konfirmationen rätt till *bidrag motsvarande det belopp som fastställts som konfirmationsersättningen* från Svenska kyrkans nationella nivå.

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om vad konfirmationsersättningen omfattar och om ersättningens storlek.

(SvKB 2005:16, 2008:5)

Vigsel

8 § Den som tillhör Svenska kyrkan har rätt till vigsel i Svenska kyrkans ordning, om inte synnerliga skäl hindrar det. I den församling som någon av makarna tillhör får någon avgift inte tas ut, men om vigseln sker i någon annan församling, har denna församling rätt till ersättning från den församling som den äldre av makarna tillhör eller, om den äldre av makarna inte tillhör någon församling i Svenska kyrkan, från den församling som den yngre av makarna tillhör.

Om präst anlitas från annan församling än den där vigseln skett har den församlingen rätt till ersättning.

Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek.

Även när inte någon av de blivande makarna tillhör Svenska kyrkan, får de vigas i Svenska kyrkans ordning, om det finns särskilda skäl. Då får en avgift tas ut.

Beslutet om rätt till vigsel fattas av kyrkoherden i den församling där vigseln begärs. Kyrkoherden får även uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta. (SvKB 2002:10)

Begravningsgudstjänst

10 § Dödsboet har även rätt till begravningsgudstjänst inom en annan församling än den som den avlidne tillhörde vid dödsfallet, om inte synnerliga skäl hindrar det. Beslutet fattas av kyrkoherden i den församlingen, som även får uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta.

Dödsboet betalar inte någon avgift för begravningsgudstjänsten, men den församling som den avlidne tillhörde *skall* ersätta den andra församlingen för detta..

Dödsboet betalar inte någon avgift för begravningsgudstjänsten, men den församling som den avlidne tillhörde *ska* ersätta den andra församlingen för detta.
Om präst har anlitats från annan församling än den där begravningsgudstjänsten äger rum har den församlingen rätt till ersättning.

Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek. Dessa bestämmelser träder i kraft den 1 januari 2011.

1 Uppdrag och arbetssätt

1.1 Direktiven

Utredningens uppdrag är enligt direktiven, som fastställdes av Kyrkostyrelsen den 23 oktober 2008, att göra en mer genomgripande översyn av clearingsystemet i dess helhet, dess syfte och konstruktion m.m. Detta innefattar clearing avseende kostnader vid dop, konfirmationsersättning och vigsel samt begravningsgudstjänst.

En viktig del av utredningen är vidare att, utifrån Kyrkomötets beslut 2007 rörande clearing av kyrkliga handlingar, skapa ett ändamålsenligt regelverk i vad avser anlitan av präst och kyrkomusiker som inte är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen äger rum. Denna fråga väcktes i en motion till Kyrkomötet samma år.

Utredningen ska ge en teologisk belysning av clearingen då frågor i anslutning till denna har många pastorala dimensioner.

För behovet av den teologiska aspekten i sammanhanget talar också att vissa frågor berör samarbetet med andra kyrkor. Detta avser t. ex. Borgåöverenskommelsen och andra ekumeniska överenskommelser, företrädesvis de som träffats mellan Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan samt Metodistkyrkan, som knyter an till ersättningar vid kyrkliga handlingar utan att vara en del av clearingsystemet.

Vid Kyrkomötet 2008 behandlades ett antal motioner rörande clearing. Två av dessa, motion 2008:31 och 2008:66, avsåg konfirmationsersättning. I en tredje motion, 2008:34, föreslogs komplettering av clearingbestämmelserna för begravningsgudstjänst. Motionerna behandlades av Ekonomi- och egendomsutskottet som i betänkande EE 2008:3 föreslog att Kyrkomötet skulle hänvisa motionerna till den utredning om clearingsystemet som Kyrkostyrelsen vid den tidpunkten planerade. Detta blev också Kyrkomötets beslut varför motionerna har överlämnats till den tillsatta utredningen.

Kyrkostyrelsen beslöt att utredningen ska göras av en enmansutredare och en styrgrupp med förtroendevalda samt de experter som behövs. Uppdraget skulle vara avslutat 1 oktober 2009. Kyrkostyrelsen har sedan förlängt denna tid till 1 december 2009.

Direktiven i sin helhet återges i bilaga 1.

1.2 Grunder för utredningen och arbetssätt

De kyrkliga handlingarna har i sin egenskap av gudstjänster en naturlig anknytning till den lokala församlingen.

För medlemmarnas kontakt med Svenska kyrkan har de kyrkliga handlingarna en särställning. I boken *Medlem i Svenska kyrkan: En studie kring samtid och framtid* av Jonas Bromander uppger 68 procent att de haft sådana kontakter under året som gått. Det är därmed möjligt att bekräfta kyrkans starka ställning när det gäller att tolka och ritualisera livets allra största händelser, som att välkomna ett nyfött barn, ta farväl av en anhörig som avlidit osv. Övriga kontaktytor kommer långt efter. Närmast efter kommer gudstjänster, musikandakt/konserter, och kyrklig turistaktivitet där knappt en fjärdedel vardera varit en kontaktyta. Så många som ca 80 procent av medlemmarna menar att tillgången till ceremonier är ett viktigt skäl för att tillhöra kyrkan.

Under senare år har dock medlemskapet i Svenska kyrkan som sådant betonats allt mer, medan tillhörigheten till viss församling tenderat att få en svagare ställning. Detta förhållande kan exemplifieras med bestämmelserna i kyrkoordningen om församlingens vistelseansvar för de som inte är församlingsmedlemmar och rätt för ledamot som flyttat från församlingen att behålla uppdraget som ledamot i kyrkoråd under mandatperioden. Vidare har kyrkomötet 2009 beslutat att ge möjlighet för annan än församlingsmedlem att vara kyrkvärd.

Det ändrade förhållningssättet från medlemmarnas sida vad avser synen på medlemskapet i Svenska kyrkan har bl.a. uttryckts i Läronämndens yttrande: Ln 2000:3y.

Genom dopet upptages den som döps i Svenska kyrkan. För många människor är tillhörigheten till Svenska kyrkan i första hand en tillhörighet till samfundet som sådant, i andra hand en tillhörighet till den församling där man är bosatt. I inledningstexten till kyrkoordningens sjätte avdelning berörs detta: Den som tillhör Svenska kyrkan och är bosatt i Sverige tillhör någon av kyrkans församlingar, vanligen den territoriella församling inom vars område personen är folkbokförd.

Svenska kyrkan är öppen för alla dem som vill tillhöra den. Det är tydligt att det finns en skillnad mellan denna grundläggande uppfattning som är en viktig del av Svenska kyrkans syn på sig själv som folkkyrka och de bestämmelser som motiverar avgifter för kyrkliga handlingar på annan ort än inom den egna territorialförsamlingen. De pastorala svårigheter som uppstår i sådana fall skadar kyrkans trovärdighet. Det uppfattas som stötande att kyrkoavgiften inte anses täcka sådana kostnader.

Utifrån denna utveckling är det naturligt att kyrkliga handlingar i ökad utsträckning efterfrågats utanför den egna församlingen. Härigenom har det s.k. clearingsystemet kommit att utvecklas och nyttjas i allt högre grad. Clearingen har dock hittills i huvudsak behandlats utifrån administrativa aspekter där ekonomi och juridik varit styrande. Endast i mycket liten grad har det gjorts en pastoralteologisk reflektion över konsekvenserna för clearingsystemets uppbyggnad och tillämpning.

Kyrkostyrelsens direktiv till utredningen om clearing har sin grund i ett uppdrag från Kyrkomötet 2007. Med anledning av motion 2007:26 om utvidgat clearingsystem och på förslag av Ekonomi- och egendomsutskottet beslöt Kyrkomötet att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att tillsätta en utredning med syfte att skapa ett ändamålsenligt regelverk som minimerar de problem som belyses i motionen vad gäller möjligheten att utan kostnad anlita präst och kyrkomusiker som inte är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen äger rum.

Motiven för förslaget i motionen var att ersättningsfrågan inte är reglerad i de fall man önskar välja en annan präst eller kyrkomusiker än den som är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen ska ske. Detta förhållande hade tydligt kommit fram i ett inslag i programmet *Uppdrag granskning* i Sveriges Television i februari 2007.

Beredningen av motionen gjordes i Ekonomi- och egendomsutskottet. I betänkandet *Clearing av kyrkliga handlingar* (EE 2007:4), uttalade utskottet att man delar motionärernas uppfattning om att gällande regelverk uppvisar brister när det gäller ”att hantera präster som rör sig mellan församlingsgränserna, samt att regelverket tolkas olika. Prästerna lämnas att på egen hand tillsammans med de anhöriga hantera ersättningsfrågan genom privata lösningar.” Utskottet ansåg det fullständigt oacceptabelt att kyrkliga handlingar som t.ex. en vigsel förknippas med svarta pengar.

Utskottet menade emellertid att det vore olyckligt att tillsätta en utredning med ett allt för snävt utredningsuppdrag och förordade i stället en förutsättningslös utredning som inte var begränsad till att hitta lösningar på problemet inom ramen för clearingsystemet.

Kyrkomötet beslöt uppdra åt Kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning utifrån ovanstående premisser.

Kyrkostyrelsen uttalade i direktiven att utredningen bör omfatta en mer genomgripande översyn av clearingsystemet i dess helhet, dess syfte och dess konstruktion. I detta innefattas hur nuvarande ordning uppfattas av församlingar och medlemmar. Utredningen ska förutsättningslöst se på det nuvarande clearingsystemet och vara fri att finna andra modeller.

Såväl frågeställningar av administrativ art med ekonomiska och juridiska förtecken som teologiska och pastorala aspekter ska beaktas i utredningen.

Utredningen har med detta perspektiv ett brett uppdrag med många olika infallsvinklar.

En övergripande del är en genomgång och analys av pastoralteologisk karaktär med inriktningen att presentera de kyrkliga handlingarnas roll i dagens kyrkoliv. Det gäller då att utifrån församlingens, den enskilde kyrkotillhöriges samt de anställdas, främst prästens, roll se hur systemet med clearing uppfattas och fungerar i Svenska kyrkan.

Sedan Kyrkostyrelsen den 23 oktober 2008 fastställt direktiv för utredningen utsågs den 10 december 2008 kyrkojuristen Bengt Stigner till utredare av clearingfrågorna.

Vidare utsågs en styrgrupp bestående av följande personer: Lars Arvidsson, Staffan Holmgren, Lars Johnsson, Anna Lundblad Mårtensson, Lenart Sacrédeus och Ingrid Smittsarve.

Utredaren Bengt Stigner har även varit utredningens sekreterare.

Utredaren har sammanträffat med styrgruppen vid sex tillfällen. Utredningsarbetet har bedrivits i nära dialog med gruppen vars uppgift kan sammanfattas enligt följande:

Styrgruppen ska se till att de frågeställningar som finns angivna i direktiven blir allsidigt belysta och ge ”input” i olika frågeställningar till utredaren.

Styrgruppen har möjlighet att löpande påverka slutprodukten men det är utredaren som står för det förslag som läggs fram till Kyrkostyrelsen och skriver under det.

För den statliga begravningsverksamheten har tillsatts en utredning som avlämnat sitt betänkande den 1 oktober 2009. I denna utrednings uppdrag ingick bl.a. att föreslå en förenkling av den statliga begravningsclearingen. Utredaren har fört en dialog med sekreteraren i denna utredning.

Från kyrkokansliet har i pastoralteologiska frågor handläggaren teol. dr Anders Björnberg bidragit med olika aspekter. Controllern Thomas Backlund har gjort ekonomiska analyser av nuvarande clearingsystem. En enkät riktad till landets samtliga kontraktsprostar har genomförts med hjälp av systemförvaltare Peter Brandberg på analysenheten.

Förre förbundsjuristen vid Svenska kyrkans Församlings- och Pastoratsförbund, Bengt Erman, har biträtt utredaren med uppgifter till redogörelsen av clearingsystemets tillkomst.

I utredningens uppdrag ingår, som ovan nämnts, att belysa hur den enskilde kyrkotillhörige uppfattar clearingsystemet. För att få en uppfattning om detta har kyrkokansliets informationsservice tillhandahållit ett antal frågor som ställts till kyrkokansliet från allmänheten rörande de områden som behandlas i utredningen. Dessa frågor ger en uppfattning om vilka delar av regelverket rörande clearing och tillämpningen av detta som upplevs som otydligt eller felaktigt av medlemmarna.

Enkäter med frågor av verksamhetsmässig och pastoral karaktär har riktats till samtliga kontraktsprostar i landet utifrån hela utredningsuppdraget. Av 138 kontraktsprostar har svar inkommit från 102 personer (75 %).

Stiftens ansvariga för konfirmandverksamheten har svarat på frågor

rörande konfirmandersättningen och hur den tillämpats och uppfattats. Vidare har de besvarat frågor om biskoparnas godkännande av läger som i samverkan med församlingar anordnats av andra organisationer där konfirmanderundervisning bedrivits tillsammans med t. ex. golf- och ridläger.

Kyrkoherdar och kyrkoråd i tjugo utlandsförsamlingar har beretts tillfälle att besvara frågor avseende clearing rörande svenskar som önskar få del av kyrkliga handlingar som relaterar till utlandskyrkan.

1.3 Motioner och Kyrkostyrelsens skrivelser till Kyrkomötet

Redan 1998 motionerades i Kyrkomötet om begravningsclearingen och de särskilda boendeformerna, främst äldreboende.

I det fortsatta utredningsarbetet inför de ändrade relationerna mellan staten och kyrkan blev frågor om den inomkyrkliga clearingen alltmer aktuella. Begravningsclearingen för begravningsgudstjänsten blev obligatorisk.

Den clearing som avser begravningsverksamheten i övrigt blev fortsatt en statlig angelägenhet även om det uppdrogs åt Svenska kyrkan att vara huvudman för verksamheten förutom i Stockholms och Tranås kommuner.

I det inomkyrkliga arbetet inför kyrkoordningens tillkomst förekom redan vid 1999 års kyrkomöte motioner om att Kyrkomötet skulle besluta om obligatorisk clearing för dop och vigsel.

Det kan noteras att det väckts ett stort antal motioner till Kyrkomötet rörande clearingfrågor under det senaste decenniet.

Kyrkostyrelsen har vidare upprättat skrivelser rörande clearing utifrån givna uppdrag av Kyrkomötet.

En sammanställning av motioner och skrivelser till Kyrkomötet och Kyrkomötets behandling av dessa sedan 1998 följer nedan.

1998

- Motion 1998:44 om begravningsclearingen och de särskilda boendeformerna.
- Första kyrkolagutskottet uttalade i betänkande, 1 KL 1998:2 följande: ”utskottet delar den i motionen företrädde uppfattningen att problemen med de särskilda boendeformerna och deras inverkan på clearingsystemet kräver en skyndsam lösning. Som tänkbar lösning anges i motionen möjligheten att ålägga utflyttningsförsamlingen ett kvardröjande kostnadsansvar. Utskottet anser en sådan lösning vara värd att pröva”.
- Kyrkomötet anslöt sig i sitt beslut till utskottets förslag vilket resulterade i en skrivelse till regeringen.

1999

- Motion 1999:34 om clearingsystemets omfattning. Motionärerna hemställde att Kyrkomötet skulle besluta att obligatorisk clearing skulle ske för dop och vigsel.
- Motion 1999:144 om obligatorisk clearing för dop och vigsel. Motionären hemställde att Kyrkomötet skulle besluta att anta en kyrkoordning med innehållet att de kyrkliga handlingarna dop och vigsel ska omfattas av obligatorisk clearing.
- Motionerna behandlades i anslutning till det förslag till centralstyrelsens skrivelse CsSkr 1999:3 del 2 Kyrkoordning för Svenska kyrkan och avslogs.

2000

- Motion 2000:18 om obligatorisk clearing vid dop. Motionären hemställde att kyrkomötet skulle besluta att ändra kyrkoordningen så att obligatorisk clearing skulle ske för dopkostnader när dopet sker i annan församling än hemförsamlingen.
- Motion 2000:36 om avgifter vid vigsel. Motionären hemställde att vigsel i någon av kontrahenternas konfirmationskyrkor tillhandahålls gratis.
- Motion 2000:48 om obligatorisk clearing för dop.

I sitt yttrande Ln 2000:3y stödde Läronämnden clearingtanken och uttalade att pastorala svårigheter som uppstår i fall då man tar avgifter för kyrkliga handlingar på annan ort än inom den egna territorialförsamlingen skadar kyrkans trovärdighet. Man menade att det uppfattas som stötande att kyrkoavgiften inte täcker sådana kostnader.

Ekonomi- och egendomsutskottet uttalade i betänkande EE 2000:4 att man ansåg det vara för tidigt att förändra bestämmelserna i kyrkoordningens 42 kap. men menade att starka skäl talade för framtida ordning där dopgudstjänsten ingår i ett clearingsystem mellan församlingarna. När det gäller andra kyrkliga handlingar kan det finnas väsentliga pastorala, praktiska och kostnadsmässiga frågeställningar som behöver övervägas.

Utskottet föreslog avslag på samtliga motioner men föreslog Kyrkomötet uppdra till Kyrkostyrelsen att till Kyrkomötet återkomma med utredning och förslag i enlighet med vad utskottet anfört.

Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

2001

- Motion 2001:50 om total clearing. Motionären hemställde att Kyrkomötet skulle besluta uppdra åt Kyrkostyrelsen att skyndsamt utreda och komma med förslag till clearing för alla kyrkliga handlingar.
- Motion 2001:99 om clearing av vigselavgift. Motionären hemställde att obligatorisk clearing skulle införas för vigselgudstjänsten och att Kyrkostyrelsen skulle ges i uppdrag att årligen fastställa beloppen i en clearing-taxa.

I sitt yttrande 2001:37 förordade Läronämnden ett utbyggt clearingsystem.

I sitt betänkande Clearing (EE 2001:8) uttalade ekonomi- och egendomsutskottet att motionärernas yrkanden kommer att behandlas i den utredning som tillsatts för att göra en grundlig genomgång av clearing vid kyrkliga handlingar.

Kyrkomötet anslöt sig till utskottets uttalande.

2002

- Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet, *Avgifter och clearing* vid vissa kyrkliga handlingar (KsSkr 2002:9)
- Motion 2002:25 om clearing av vigselverksamheten i Svenska kyrkan. Motionären föreslog att clearing skulle införas för vigsel i Svenska kyrkans församlingar.
- Motion 2002:97 om avgift och clearing vid vissa kyrkliga handlingar. Motionärerna föreslog att man skulle fastställa ett belopp vid konfirmandersättning till 5 procent av gällande basbelopp.
- Motion 2002:102 om införande av konfirmandpeng. Motionärerna föreslog att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda frågan om införandet av en konfirmandpeng och komma med förslag till 2003 års Kyrkomöte.

Ekonomi- och egendomsutskottet förordade i betänkande *Avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar*, EE 2002:2 att obligatorisk clearing för dop och vigsel samt konfirmandersättning skulle införas.

Kyrkomötet beslöt om clearing för dop och vigsel samt konfirmandersättning.

2003

- Motion 2003:83 om konfirmationsersättning. Motionärerna föreslog bl.a. att Kyrkostyrelsen skulle ges i uppdrag att se över möjligheten till ersättning till stiftens samt till funktionshindrade i samband med konfirmation.
- Motion 2003:91 om clearingsystem även för s.k. stiftelsekyrkor. Motionären föreslog att clearingsättningen skulle omfatta även de s. k. stiftelsekyrkorna i landet.

Ekonomi- och egendomsutskottet behandlade motionerna i betänkande EE 2003:5 och föreslog avslag på motionerna.

Kyrkomötet biföll dock motion 2003:83 innebärande att ”ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att se över frågan om konfirmandersättningen enligt motionens intentioner” (konfirmation vid stiftsgårdar och för funktionshindrade).

2004

- Kyrkostyrelsens skrivelse *Konfirmationsersättning* KsSkr 2004:8 p 2. Kyrkostyrelsen föreslog att konfirmationsersättning skulle utgå när en annan församling än konfirmandens hemförsamling eller ett stift ordnar konfirmation. Det gäller även när konfirmationen ordnas i samverkan med någon annan.
- Motion 2004:8 om ersättning vid avbruten konfirmation. Motionären föreslog att Kyrkomötet skulle uppdraga åt Kyrkostyrelsen att utarbeta regler för att ge möjlighet till clearing om konfirmanden väljer att inte konfirmeras.
- Motion 2004:68 om begränsning av clearingsättning vid konfirmation till fyra dagar.
- Motion 2004:92 Nej till utvidgad konfirmationsclearing. Motionären föreslog avslag på förslag i Kyrkostyrelsens skrivelse om utvidgad konfirmationsclearing.
- Motion 2004:93 om tillsynsansvar i 42 kap. 7 § så att detta utövas av stiftet och domkapitlet.

Kyrkorättsutskottet tillstyrkte i betänkande Kr 2004:2 Kyrkostyrelsens förslag och avslag samtliga motioner utom motion 2004:8.

Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

2005

- I sin skrivelse KsSkr 2005:11 (avsn. 3) föreslog Kyrkostyrelsen att kyrkoordningen skulle förtydligas så att det framgår att förbudet mot att ta ut avgift av konfirmanden gäller oavsett vilken kyrklig enhet som ordnar konfirmationen. Någon clearingersättning utgår inte om konfirmanden väljer att inte konfirmeras.
- Motion 2005:92 Konfirmationsersättningen. Motionären föreslog att bara en ersättningsnivå skulle förekomma och att ersättningen utfaller när konfirmanden har deltagit i konfirmandredovisningen.

Ekonomi- och egendomsutskottet föreslog i betänkande EE 2005:2 Kyrkomötet att besluta enligt skrivelsen och föreslog avslag på motionen.

Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

2007

- Motion 2007:26 om utvidgat clearingsystem. Motionärerna föreslog att Kyrkomötet skulle uppdra åt Kyrkostyrelsen att utvidga det obligatoriska clearingsystemet så att det blev möjligt att utan kostnad anlita den präst och kyrkomusiker som inte är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen äger rum.
- Motion 2007:54 Konfirmandersättning till utlandssvenskar. Motionärerna föreslog att Kyrkomötet skulle uppdra åt Kyrkostyrelsen att lägga fram en nationell lösning vid konfirmandundervisning för utlandssvenskar.

I sitt betänkande *Clearing av kyrkliga handlingar* (EE 2007:4) föreslog Ekonomi- och egendomsutskottet att Kyrkomötet med anledning av motion 2007:26 skulle uppdra åt Kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning med syfte att skapa ett ändamålsenligt regelverk för att minimera de problem som belyses i motionen, samt med anledning av motion 2007:54 snarast vidta nödvändiga åtgärder för att lösa de problem som belyses i motionen.

Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

- Motion 2008:31 om översyn av konfirmandclearingen. Motionären föreslog att Kyrkomötet skulle besluta att uppdra åt Kyrkostyrelsen att se över clearingsystemet så att detta gynnar den enskilde konfirmanden och uppmuntrar till fler lägerdygn än fyra.
- Motion 2008:34 om clearingsystemet vid begravningsgudstjänster. Motionären föreslog Kyrkomötet att besluta att komplettera och nyansera clearingbestämmelserna för begravning t.ex. vid flyttning till äldreboende i grannförsamling.
- Motion 2008:62 om clearing vid orgelundervisning. Motionären föreslog Kyrkomötet att införa ett clearingsystem så att barn och ungdomar får möjlighet till kvalitativ undervisning i orgelspel oavsett i vilken församling de bor.
- Motion 2008:66 om konfirmationsersättning vid avbruten konfirmandundervisning. Motionären föreslog att Kyrkomötet skulle ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att lägga fram förslag så att konfirmationsersättning ska utgå även för de konfirmander som väljer att inte delta i konfirmationsgudstjänsten.

I sitt betänkande *Clearing* (EE 2008:3) föreslog Ekonomi- och egendomsutskottet att motionen rörande orgelundervisning skulle avslås samt att övriga motioner skulle behandlas i den beslutade Clearingutredningen.

Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Av ovanstående redovisning framgår att clearingen varit föremål för behandling vid alla kyrkomöten utom ett sedan år 2000. Detta tyder på att ersättningsformen vid kyrkliga handlingar för icke-församlingsbor snabbt vunnit acceptans och samtidigt engagerat många ledamöter i Kyrkomötet. Bestämmelserna har dock formulerats på ett sådant sätt att flera ledamöter genom motioner funnit att det förelegat behov av ytterligare reglering, ofta av mer detaljerad art. Detta avser främst frågor rörande konfirmationsersättning bl.a. vad avser antalet lägerdygn och ersättning vid avbruten konfirmation.

Clearingsystemets konstruktion är sådant att det inte täcker in alla tänkbara situationer. Detta är inte heller möjligt att uppnå.

2. Pastoralteologiska aspekter och perspektiv

2.1 En gammal tradition

Det finns en gammal pastoralteologisk grundregel som blivit starkt etablerad i Svenska kyrkans organisation. I Hebreerbrevet 10:25 hette det i 1917 års översättning: "... låt oss inte överge vår församlingssamfund, så som somliga ..." Nu heter det: "... låt oss inte försumma våra sammankomster..."

I vissa fromhetsriktningar har man hållit styvt på regeln att inte fira gudstjänst någon annanstans än i hemförsamlingen. Man såg det som viktigt att människor höll sig till sina egna själasörjare.

Detta andliga tänkesätt lever idag kvar i mycket begränsad utsträckning. Det har ändå en lång tradition av symbios med Svenska kyrkans territorialprincip. Därför har det också funnits en stark codex ethicus präster emellan att man inte ska utföra enstaka prästerlig tjänst i annan församling utan att saken först har bejakats av den församlingens kyrkoherde.

Denna oskrivna lag har på vissa håll upphört nästan helt. Detta gäller särskilt i storstadsmiljöer där församlingsgränserna ligger tätt och osynligt. I mera landsbygdsbetonade församlingar lever traditionen dock kvar. Detta beror dels på rent praktiska skäl som kyrkorummets öppethållande m.m. dels på att det i mindre enheter är naturligt att kyrkoherden är kontaktytan utåt. I större församlingar finns det och krävs också en större administrativ organisation som har hand om frågor rörande bokning av tider, lokaler mm vid kyrkliga handlingar.

2.2 Nya typer av församlingar

Med befolkningens ökade rörlighet under senare decennier har många människor fått olika typer av boende, hemkänsla, gemenskap och nätverk. Detta har i sin tur skapat nya sorters församlingar som blivit alltmer bejakade både socialt och i pastoralteologisk reflektion.

Många människor har sin egentliga gudstjänsthemvist, vad avser såväl sön- och helgdagar som kyrkliga handlingar, där de har sitt fritidsboende, i sin "fritidsförsamling". I större städer med flera församlingar söker sig många till den kyrka och gudstjänst där de trivs bäst, "hjärtats församling". Erfarenheter av livet, på ont och gott, leder ofta till att människor med liknande erfarenheter söker sig samman i nätverk. Man har i det sammanhanget börjat tala om gudstjänstfirande nätverksförsamlingar. I de här relaterade exemplen är de territoriella församlingsgränserna i viss mån överspelade. Inom Svenska

kyrkan har förts en debatt om att få rikta sin kyrkoavgift där man själv har sin kyrkliga aktivitet. Detta kan ses som en modell som har vissa likheter med clearing.

Församlingarna tenderar att alltmer bli utsatta för marknadskrafterna där clearingsystemet, vistelsebegreppet och kyrkobyggnaden är olika komponenter som påverkar kyrkomedlemmarnas val av församling. Församlingen framträder i detta sammanhang som en organisation som erbjuder tjänster utan begränsning av medlemmarnas församlingstillhörighet. Den centrala frågan blir vilka tjänster som efterfrågas.

Samtidigt består de traditionella territorialförsamlingarna och utgör en överväldigande majoritet i Svenska kyrkans ”församlingsmångfald”. I territorialprincipen har också en viktig förändring i församlingens ansvar skett genom att det i 2 kap 1 § 2 st. i kyrkoordningen införts en bestämmelse om att församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen. Lokaliseringsprincipen som tidigare anknöt endast till församlingens medlemmar har i och med kyrkoordningen delvis fått en annan innebörd. Den knyter an till vistelsebegreppet och inte, som tidigare, till den som tillhörde församlingen. Ansvaret för den kyrkliga verksamheten ska omfatta alla som vistas i församlingen, tillfälligt eller under en längre tid.

Kring vistelseansvaret fördes i delutredningen av Svenska kyrkans utredningar *Arbetet på olika kyrkliga nivåer* (SKU 1998:3) ett resonemang med innebörden att församlingens ansvar bör omfatta alla dem som vistas i församlingen tillfälligt eller under längre tid. Det avser bl.a. diakonal verksamhet. Utredningen såg dem som är intagna på olika institutioner inom församlingen, går i skola eller är turister som sådana grupper som bör omfattas av församlingens verksamhet. Man poängterade dock att församlingens ansvar för verksamheten för alla som vistas i församlingen i princip inte får tolkas som en motsvarande rättighet för den enskilde att kostnadsfritt få del av verksamheten. I det sammanhanget nämndes bl.a. möjligheten att ta betalt av den enskilde eller via ett clearingsystem få ersättning från hemförsamlingen.

I Svenska kyrkans centralstyrelsens skrivelse till Kyrkomötet gjordes en samlad bedömning av de olika förslag som behandlats i förslag till ny kyrkoordning. Beträffande vistelsebegreppet uttalades följande (CsSkr 1999 del 2 p 8.2.1):

De synpunkter som några remissinstanser har framfört visar dock att det finns skäl att förtydliga vad denna lokaliseringsprincip egentligen innebär. Enligt utredningsförslaget skall församlingens ansvar avse alla dem som vistas i församlingen, oavsett om de tillhör församlingen eller inte. Vi menar, i likhet med nivåutredningen, att detta innebär att församlingen skall se till att den kyrkliga verksamheten finns för de som vistas i församlingen, men att församlingen t.ex. skall kunna ta betalt för vissa tjänster av dem som inte tillhör församlingen eller att via ett clearingsystem få ersättning från hemför-

samlingen. Den enskilde har alltså inte någon motsvarande rätt att kräva att en annan församling än hemförsamlingen skall tillhandahålla vissa tjänster, utom i de fall som uttryckligen anges i kyrkoordningen (dop, konfirmation, vigsel och begravningstjänst).

Konsekvensen av vistelseansvaret är att det för mot ett ansvar av pastoral-teologisk karaktär, vilket också får ekonomiska följdverkningar.

Även om församlingen kan ta betalt är det ändå en tydlig förändring i förhållande till den tidigare gällande ordningen då ett kommunalt tankesätt och regelverk låg till grund för vad Svenska kyrkans församlingar och pastorat förväntades göra och, inte minst, hade laglig rätt att göra i sitt uppdrag.

Slutligen har också i Svenska kyrkan tanken på gudstjänsten som konstitutiv för kyrkan under de senaste decennierna vuxit sig starkare. Där och när det firas gudstjänst finns det också en församling, som samtidigt representerar en långt större församling. Detta gäller också vid gudstjänster som dop, konfirmation, vigsel och begravning.

2.3 De kyrkliga handlingarna och pastorala program

I samband med arbetet med församlingsinstruktionerna ska församlingarna också ta fram pastorala program för bl.a. de kyrkliga handlingarnas gudstjänster. Dessa kan skifta lokalt.

I stora drag kan man skissera läget på följande sätt.

2.3.1 DOP.

Det kan numera anses vara en vedertagen ordning att dopfamiljen eller motsvarande åtminstone får träffa dopprästen (i en del församlingar också andra medarbetare) som en förberedelse för och planering av doggudstjänsten. Vidare framhåller många pastorala program betydelsen av att dopet följs upp och att församlingen erbjuder möjligheter till gemenskap och undervisning som led i dopets fortsättning.

Som ett ideal beskrivs mestadels att både förberedelse, doggudstjänst och uppföljning sker i samma sammanhang eller församling. Detta ideal kan knappast fungera när dopet äger rum i en annan församling än hemförsamlingen.

Ett problem är också att församlingarnas dopprogram kan skilja sig åt ifråga om principerna för förberedelse och uppföljning. Om det då finns sådana skillnader mellan hemförsamling och den församling där dopet äger rum blir idealet svårare att nå.

Pastoralt bör man vidare beakta att doggudstjänsterna tenderar att förändras på två sätt: dels ökar antalet deltagare i doggudstjänsten, dels ökar familjens egna önskemål om olika inslag, ofta musik, i gudstjänsten. Det är inte ovanligt att en fristående doggudstjänst på söndagen har dubbelt så många deltagare som en föregående högmässa.

Att döpa flera barn åt gången kan upplevas som att man inte sätter det enskilda barnet i centrum. Ur kyrklig synpunkt ses ofta dopet som en församlingsangelägenhet och en kollektiv handling. Man önskar att föräldrarna ska följa upp dopet genom att på olika sätt komma med i församlingens verksamhet. Denna ambition har vanligtvis inte föräldrarna, varför det kan förekomma skilda förväntningar mellan kyrkan och föräldrarna.

En problemställning som aktualiseras är vilket pastoralt program som ska gälla: den döpande prästens eller det som gäller i dopfamiljens hemförsamling. Det är i denna församling uppföljningen förmodas äga rum.

2.3.2 KONFIRMATION.

Konfirmationen har pastoralt genomgått en stor förändring under senare år. Tidigare var det en kyrklig handling som skedde i församlingen – såväl vad gällde undervisning och kyrkogång som konfirmationsgudstjänsten.

Numera har konfirmationsläsningen alltmer övergått till att ske i lägerform. Detta gäller församlingarnas ordinarie konfirmationsundervisning där en del sker i lägerform. Vidare har konfirmation i lägerform som inte är relaterad till församling blivit allt vanligare.

I storstadsmiljöerna har även de uppbrutna skolterritorierna återverkat på konfirmandarbetet. Privatskolor och andra möjligheter har lett till att elever i många fall inte går på högstadiet eller gymnasiet där man bor utan någon annanstans. I klasserna bildas gemenskaper som också blir konfirmandgemenskaper. Då väljer man att konfirmeras tillsammans med klasskamraterna, varför det kan bli en omfattande blandning av församlingstillhörighet i en konfirmandgrupp.

2.3.3 VIGSEL.

När det gäller kyrkliga handlingar i annan församling än hemförsamlingen är det kanske vigseln som är minst problematisk ur ett pastoralt perspektiv. Självklart ska också ett pastoralt program för vigselgudstjänst innehålla ett tydligt förberedelsemoment med personligt möte mellan brudpar och åtminstone vigselpräst, gärna också musiker, före vigselgudstjänsten. Däremot torde få pastorala program innehålla åtgärder beträffande uppföljning av vigseln. Till den anknyter mer allmänt själavården och familjerådgivningen, vilka inte specifikt relaterar till vigseln.

Man kan anta att det pastorala program som följs är det som gäller för vigselförrättaren i dennes hemförsamling, om brudparet kommer från en annan församling.

Som pastoralt problematiska kan man tänka sig platser och sammanhang, där antalet vigslar är mycket stort och där förberedelsedelen, och därmed också själva vigselgudstjänsten, av detta skäl kan bli lidande. Som exempel kan nämnas vigslar i kapell på flygplats och populära turistorter i Sverige och utomlands.

2.3.4 BEGRAVNING.

De pastorala villkoren för begravningsgudstjänster är i stort sett likadana som för dop, med den skillnaden att uppföljningen kan bestå av hembesök i någon form eller deltagande i ordnade gruppsamtal (sorgegrupper eller annan beteckning). Sådana uppföljningar blir allt vanligare. Där är ofta diakoner ansvariga ledare. Om begravningsgudstjänsten äger rum i annan kyrka än hemförsamlingens och med annan präst än hemförsamlingens, torde det vanliga vara att uppföljningen äger rum där de enskilda anhöriga bor, alltså i ett annat sammanhang. Då är det viktigt att det pastorala programmet för tjänstgörande begravningspräst och den sörjandes hemförsamling är något så när samstämmiga.

Beträffande begravningen och begravningsgudstjänsten har biskopsmötet gett ut pastorala råd eller vägledning, som de lokala pastorala programmen kan anknyta till. Dessa råd, som riktar sig till alla som finns med i själva handlandet, finns samlade i skriften *Begravningen – ett brev från Svenska kyrkans biskopar* från 2006. Denna skrift har tagits fram i samarbete med företrädare för bl.a. stift, församlingar, personalorganisationer och fackliga organisationer.

2.4 ”Frilansande” präster

Vid några tillfällen har media, bland annat i samhällsprogrammet Uppdrag granskning, ifrågasättande uppmärksammat att det finns präster som mer eller mindre privat och mer eller mindre företagsmässigt säljer pastorala tjänster, främst de kyrkliga handlingarnas gudstjänster.

En tydlig problemsituation är då – inte minst ur clearingsynpunkt – om prästen agerar på egen hand helt utan församlingsförankring genom anställning eller på annat sätt.

Det kan noteras att det i dessa sammanhang inte är fråga om clearing. Problemet är i stället att det uppstår en gråzon rörande den kyrkliga handlingen och att denna inte är reglerad på något sätt.

Genom prästvigningen blir den som vigs behörig att utöva uppdraget som präst i Svenska kyrkan. Så säger kyrkoordningen. Den prästvigde blir därmed i princip också behörig att leda de kyrkliga handlingarnas gudstjänster i Svenska kyrkans ordning utan åldersmässig eller anställningsmässig inskränkning för prästens vidkommande.

När en pensionerad eller icke församlingsanställd präst leder kyrkliga handlingar, antingen därför att han/hon blivit tillfrågad privat eller själv erbjudit sina tjänster på eget bevåg, uppstår ett ekonomiskt problem. Ska någon ekonomisk ersättning utgå? Vem ska betala vem, och hur mycket? Det uppstår också ett pastoralt problem. Den ”frilansande” prästen står i princip utanför de pastorala program som förväntas finnas för de kyrkliga handlingarnas gudstjänster i varje församling. Risker för avvikelser från för-

samlingarnas ambitionsnivåer, uttryckta i pastorala program, kan man inte bortse från. Därtill kommer att den ”frilansande” kan uppfattas som illojal genom att avvika från de fastställda pastorala ambitioner i församlingarna som församlingsanställda präster har att följa.

Domkapitlets och biskopens tillsynsansvar kan i dessa fall aktualiseras genom att det i detta ansvar innefattas den verksamhet dessa präster bedriver i den mån denna kan likställas med annan anställning som kan vara terapeutiska, personalvårdande och liknande befattningar.

Slutligen kan det i vissa fall upplevas som, inte bara ekonomiskt utan också pastoralt tveksamt att de kyrkliga handlingarnas gudstjänster kan köpas och säljas. Guds nåd och välsignelse som förkunnas och förmedlas i dessa gudstjänster bör hållas så fria som möjligt från privat penninghantering – åtminstone vad gäller själva gudstjänsten.

På ett något annat sätt förhåller det sig pastoralt med extra inslag av musik vid kyrkliga handlingar. Detta berör inte heller den prästerliga tjänsten eller är på annat sätt relaterat till en vigningstjänst.

Clearing

3. Bakgrund till clearingen

3.1 Benämningen clearing

Benämningen clearing användes av Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund när man skulle introducera ersättningar mellan församlingar i samband med begravning. Detta var den s.k. begravningsclearingen.

Ordet definieras i *Nationalencyklopedin* som ”förfarande för kvittning av fordringar och motfordringar”.

Utifrån ovanstående definition är begreppet oegentligt i det sammanhang och på det sätt som det används inom Svenska kyrkan. Avsikten när man började använda benämningen var att knyta an till landstingens sätt att reglera sjukvårdskostnaderna mellan sig. Genom denna hänvisning skulle man underlätta förståelsen för systemet och dess funktion. Benämningen *begravningsclearing*, menade man, skilde sig dessutom från andra benämningar på system för reglering av kostnader som förekom inom Svenska kyrkan.

Förutom i landstingen förekommer begreppet clearing bland annat också i banksammanhang. Inom båda dessa områden sker en reell kvittning av fordringar och motfordringar utan att fakturering sker i det enskilda fallet. Så är dock inte fallet i det clearingsystem som finns vid kyrkliga handlingar. Här faktureras varje kyrklig handling av förrättningsförsamlingen och fordran har oftast inte någon motfordran.

I *Staten och trossamfundet*, betänkandet *Begravningsverksamheten*, från begravningsverksamhetskommittén (SOU 1997:42) uttalades också att ordet clearing under årens lopp kommit att bli ett inarbetat begrepp men egentligen inte utgör någon korrekt benämning på företeelsen eftersom systemet inte bygger på någon avräkning mellan de olika pastoraten.

Ordet clearing finns som begrepp i förarbetena till kyrkoordningen men används sedan inte i kyrkoordningen. Det enda sammanhang där ordet förekommer officiellt är i *Svenska kyrkans bestämmelser (SvKB)* vad avser avgiftsbeloppen som benämns ”*Kyrkostyrelsens beslut om clearingbelopp för dop-, vigsel- och begravningsgudstjänster samt konfirmationsersättning*”.

Kammarkollegiet använder också ordet clearing på motsvarande sätt i *Kammarkollegiets författningssamling (KAMFS)* beträffande avgifter som benämns ”*Kammarkollegiets föreskrifter om taxa vid begravningsclearing*”.

Det kan konstateras att benämningen clearing inte är helt adekvat.

3.2 Historik

3.2.1 BAKGRUND

De kyrkliga handlingarna har traditionellt varit knutna till församlingsbornas egen kyrka och församlingspräst genom sockenbandet.

Detta förändrades genom en förordning 1859 avseende dopet, genom vilken det blev tillåtet för prästerna att döpa andra än församlingsbor. Beslutet föregicks av mycket motstånd inom kyrkan under hänvisning bl.a. till att det skulle lösa upp det pastorala bandet mellan församlingspräst och församlingsmedlemmar.

En frihet att välja präst vid vigsel angavs som praxis i kungligt brev från år 1768 och blev fastställt i 1908 års lag om äktenskaps ingående. Där angavs i 3 § att de som skulle gifta sig hade rätt att välja den präst de önskade. Vigselskyldighet hade dock endast präst i en församling där kvinnan eller mannen hade sin hemvist. Bestämmelserna återfanns senare i 4 kap. 4 § i äktenskapsbalken (1987:230) fram till den 1 januari år 2000 då denna paragraf upphävdes till följd av de ändrade relationerna mellan staten och kyrkan.

I fråga om begravning angavs i 3 § i lagen om jordfästning från 1894, efter viss ändring år 1905, att jordfästningen skulle äga rum i den församling där dödsfallet skedde. Det fanns dock en möjlighet till begravning i annan församling ”om vederbörande det åstunda”.

Utvecklingen pekade alltså redan för drygt hundra år sedan i riktning mot att bundenheten till den egna församlingen ersattes av ökad valfrihet för den enskilde, en naturlig konsekvens av den allmänna samhällsutvecklingen med uppbrott från det tidigare mer statiska samhället.

Fram till mitten av 1800-talet betalades de kyrkliga handlingarna genom avgifter till prästerna. Därefter kom församlingsborna att betala kostnaderna för de kyrkliga handlingarna via kyrkoskatten. De som inte tillhörde församlingen kunde däremot få betala för att få del av de kyrkliga handlingarna i någon annan församling än den egna.

3.2.2 CLEARING RÖRANDE BEGRAVNING

Valfriheten för ett dödsbo att utan merkostnad kunna välja församling inom Sverige inför en begravning kom senare. Först i samband med relationsändringen den 1 januari 2000 gäller valfriheten i hela landet. Dessförinnan kunde en begravning i annan församling än den där den avlidne var folkbokförd och kyrkobokförd medföra merkostnader för dödsboet. Förekommande avgifter för tjänsterna i samband med begravningen uppfattades som höga och svårförståeliga för de anhöriga. Hade den avlidne under hela sitt liv varit kyrkotillhörig och dessutom betalat kyrkoskatt tedde sig avgifterna för många än mer oförklarliga. En motion rörande denna fråga lämnades 1977 till dåvarande Svenska kyrkans Församlings- och Pastoratsförbunds kongress.

I motionen föreslogs att förbundsstyrelsen snarast skulle utarbeta normer för landets församlingar när det gällde jordfästning och begravning av en icke-församlingsbo. Motionären menade att det inte var rimligt att en icke-församlingsbo skulle påläggas extra kostnader.

Förbundsstyrelsen konstaterade i sitt yttrande över motionen att det inom församlingarna blivit uppenbart att hemförsamlingen bör svara för kostnaderna även om tjänsterna utförs av annan församling.

Styrelsen pekade bl.a. på att Härnösands stifts församlingsförbund föreslagit vissa församlingar inom sitt stift att försöksvis pröva ett clearingsystem med modell från landstingens sätt att reglera sjukvårdskostnader mellan sig.

Styrelsen föreslog en försöksperiod som skulle sträcka sig fram till år 1980 vilket också blev kongressens beslut.

En försöksverksamhet som avsåg Härnösands stift inleddes den 1 januari 1978. Regleringen mellan församlingarna grundade sig under försöksverksamheten på ett avtal. I avtalet angavs de tjänster som omfattades av begravningsclearingen. Följande tjänster ingick:

- upplåtelse av kyrka eller kapell med vaktmästare
- officiant
- musiker
- kremation
- upplåtelse av gravplats
- gravöppning och gravsättning
- iordningställande av gravplats efter gravsättning

Begravningsclearingen omfattade alltså såväl begravningsgudstjänsten som begravningsverksamheten.

Församlings- och pastoratsförbundets kansli utarbetade taxor som grundade sig på självkostnadsprincipen.

Antalet församlingar i Svenska kyrkan uppgick i början av 1980-talet till omkring 2 600. När försöksperioden avslutats beslöt förbundsstyrelsen att förenkla systemet. En församling skulle, efter beslut i kyrkofullmäktige, till förbundskansliet anmäla sin anslutning till clearingen. Församlingen hade rätt att begränsa sin anslutning till att avse hela riket, stiftet, kontraktet, eller enbart församlingarna inom kommunen.

Kansliet vid Församlingsförbundet upprättade återkommande en förteckning över anslutna. Av en förteckning upprättad i augusti 1990 framgår att av Svenska kyrkans dåvarande 2 563 församlingar var 70 % anslutna till begravningsclearingen. Det kan noteras att i inflyttningsområdet Stockholms stift endast 2 % av stiftets 85 församlingar var anslutna. Man var bland stiftets församlingar oroliga över kostnadsutvecklingen. Församlingarna befarade att de från landet inflyttade skulle välja vigsel i sin forna hembygd, döpa sina barn där och välja en gravplats på sina fäders kyrkogård. Clearingsystemet skulle göra allt möjligt – utan extra kostnader för den enskilde kyrkemedlemmen. Det skulle emellertid medföra stora kostnader för församlingarna.

3.2.3 CLEARINGSYSTEM RÖRANDE DOP OCH VIGSEL

Erfarenheterna av den frivilliga begravningsclearingen var positiva. Församlingar började som en följd av dessa även tillämpa ett clearingsystem vid dop och vigsel. Ett dop eller en vigsel kunde ske i ett pastorat där de berörda inte var folkbokförda. Hempastoratet bekostade den kyrkliga handlingen. Vid dopclearing ansågs som hempastorat det pastorat där barnet var folkbokfört. Vid vigselclearing var det pastoratet i den församling som kvinnan tillhörde som var hemförsamling. Syftet med dop- och vigselclearing var, liksom vid begravningsclearingen, att öka valfriheten för de kyrkotillhöriga.

Svenska kyrkans Församlings- och Pastoratsförbund utarbetade fr o m 1994 taxor och gjorde återkommande sammanställningar över vilka församlingar och kyrkliga samfälligheter som anslutit sig, helt eller delvis, till dop- och vigselclearingen. Det kan noteras att i november 1997 hade 40 % av församlingarna i landet anslutit sig.

3.3 Clearingen blir obligatorisk

3.3.1 BEGRAVNINGSVERKSAMHETEN.

Den 1 januari 2000 ändrades begravningslagen (SFS 1990:1144). Begravningsclearingen blev obligatorisk för landets huvudmän för begravningsverksamheten. Begravningsverksamhetskommittén, som utrett frågan, föreslog i sitt betänkande att den frivilliga begravningsclearingen, som tidigare innefattat såväl begravningsgudstjänsten som begravningen, skulle göras obligatorisk såvitt avsåg begravningen (SOU 1997:42).

Utredningen angav vilka tjänster som skulle omfattas av begravningsclearingen. I förhållande till den frivilliga clearingen utökades antalet tjänster med kostnader för vissa transporter, bisättningslokal och lokal för begravningsceremoni.

Regeringen anslöt sig till utredningens förslag, prop.1998/9:38. Riksdagen fattade därefter beslut om lag om ändringar i begravningslagen 1990:1144 (SFS 1999:306).

Det blev kammarkollegiets uppgift att årligen fastställa taxorna.

3.3.2 BEGRAVNINGSGUDSTJÄNSTEN

Begravningsgudstjänsten kom av naturliga skäl inte att omfattas av den statliga begravningsclearingen. Det blev därför en fråga för Svenska kyrkan att ta ställning till om begravningsgudstjänsten skulle ingå i ett inomkyrkligt clearingsystem eller inte.

Utredningsgruppen *Ekonomi och egendom*, som var en delutredning i arbetet inför kyrkoordningens tillkomst, hade till uppgift att utreda ekonomi- och egendomsfrågor inför den förestående relationsändringen den 1 januari 2000. Utredningen behandlade i sitt betänkande frågan om ett

inomkyrkligt clearingsystem (SKU 1998:5).

Utredningsgruppen konstaterade att det torde föreligga en viss förväntan att clearingsystemet även efter relationsändringen den 1 januari 2000 skulle gälla för den som tillhört Svenska kyrkan. Gruppen fann att en avgörande faktor för en inomkyrklig clearing var förhållandet att begravningsgudstjänsten hittills ingick i det frivilliga clearingsystemet. De kyrkotillhöriga skulle, enligt gruppen, uppfatta det som en stor brist om begravningsgudstjänsten inte även fortsättningsvis ingick i ett clearingsystem, som fr.o.m år 2000 blev obligatoriskt för begravningsverksamheten. Kyrkostyrelsen skulle enligt förslaget fastställa ersättningsbeloppen.

Kyrkomötet beslöt att det i kyrkoordningen skulle finnas bestämmelser om obligatorisk clearing rörande begravningsgudstjänsten. Bestämmelsen infördes i 42 kap. 10 § i kyrkoordningen.

3.3.3 DOP, VIGSEL OCH KONFIRMATIONSERSÄTTNING

I fråga om vigsel och konfirmation angavs i Svenska kyrkans centralstyrelses kyrkoordningsskrivelse (CsSkr 1999:3 avd 2) att det inte fanns tillräckliga skäl för ett obligatoriskt clearingsystem. Församlingarna borde i möjligaste mån ha friheten att själva besluta i sina angelägenheter och kunde därmed besluta om avgifter för dem som inte tillhörde församlingen.

Beträffande dop infördes inte heller obligatorisk clearing, men däremot angavs det i kyrkoordningen att någon avgift inte fick tas ut av den enskilde. Denna ordning kom att gälla oavsett vilken församling den som döptes kom att tillhöra.

Kyrkoordningen innebar emellertid en tydlig principiell förändring när det gällde rätten att få del av de kyrkliga handlingarna i en annan församling än den egna. Kyrkomötet följde i beslutet om kyrkoordning förslaget från Centralstyrelsen att den som tillhör Svenska kyrkan normalt har rätt till dop, konfirmationsundervisning och vigsel också i annan församling än hemförsamlingen. I kyrkoordningen görs ingen skillnad mellan en begäran från någon som tillhör Svenska kyrkan att få del av en kyrklig handling i hemförsamlingen eller i en annan församling. För att avvisa en sådan begäran krävs synnerliga skäl.

Redan år 2000 uppdrog Kyrkomötet, sedan det i tre motioner framförts önskemål om införande av obligatorisk clearing vid dop och vigsel, åt Kyrkostyrelsen att göra en grundlig genomlysning när det gäller avgifter och clearing mellan församlingarna i samband med kyrkliga handlingar.

En promemoria med förslag till obligatorisk clearing vid dop och vigsel upprättades och remissbehandlades. Utredningen resulterade i att Kyrkostyrelsen i sin skrivelse till Kyrkomötet *Avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar* (KsSkr 2002:9) föreslog att obligatorisk clearing skulle införas för dop och vigsel. Vidare föreslog Kyrkostyrelsen införande av regler om konfirmationsersättning.

Läronämnden hade redan år 2000 i yttrande (Ln 2000:37) pekat på att det uppstår pastorala svårigheter som skadar kyrkans trovärdighet då man tar avgifter för kyrkliga handlingar på annan ort än inom den egna territorialförsamlingen.

Ekonomi- och egendomsutskottet förordade i sitt betänkande (EE 2002:2) obligatorisk clearing för dop och vigsel samt införande av konfirmationsersättning.

Kyrkomötet 2002 följde förslaget från Ekonomi- och egendomsutskottet och beslöt att även dop och vigsel skulle omfattas av clearingsystemet.

För konfirmation infördes en motsvarande ordning, som dock kom att kallas konfirmationsersättning. Skälet till detta var att konfirmationsundervisningen syftar till att ge ett visst ”utbildningsresultat” och det finns olika sätt att uppnå detta. Begreppet clearing syftar snarare på kostnaderna för en kyrklig handling.

Bestämmelserna infördes i 42 kap. 6, 7 och 8 §§ i kyrkoordningen.

För konfirmationsersättning har därefter tillförts en bestämmelse i 42 kap. 7 a § 2 st. i kyrkoordningen genom vilken clearingsystemet år 2005 utvidgats till att även avse rätt till konfirmationsersättning för stift då stiftet står som anordnare av konfirmation.

År 2008 infördes ytterligare en bestämmelse i 42 kap. 7 a § 3 st. Genom denna bestämmelse ges rätt för församling eller stift till ersättning från Svenska kyrkans nationella nivå när den som konfirmeras inte har hemförsamling i Sverige.

4 Gällande regelverk

4.1 Kyrkoordningen m.m.

En förutsättning för clearing, förutom när det avser dop, är att de som omfattas av denna tillhör Svenska kyrkan. Bestämmelserna om kyrkotillhörighet finns i 29 kap. i kyrkoordningen och innebär att man som medlem tillhör Svenska kyrkan och därigenom en församling om man är bosatt inom landet. Det framgår också av lagen om Svenska kyrkan (1998:1591) 4 § att församlingen omfattar de personer som tillhör Svenska kyrkan och är bosatta inom församlingens område.

Ordningen för clearing regleras i kyrkoordningens elfte avdelning som behandlar frågor om ekonomi och egendom.

Det samlade regelverket finns i 42 kap. Avgifter och uppbörd och behandlas i följande paragrafer:

- dop i 6 §
- konfirmation i 7 – 7 a §§
- vigsel i 8 §
- begravningsgudstjänst i 9 – 10 §§

Ordningen för överklagande av beslut behandlas i 11 §.

Bestämmelserna om avgift för kyrkliga handlingar har successivt kompletterats sedan kyrkoordningens tillkomst år 2000.

Avgifternas storlek beslutas av Kyrkostyrelsen och publiceras i Svenska kyrkans bestämmelser som *Kyrkostyrelsens beslut om clearingbelopp för dop-, vigsel- och begravningsgudstjänster samt konfirmationsersättning*. Nu gällande bestämmelse är SvKB 2008:6. Beslutet framgår av bilaga 2.

Regelverket för kyrkliga handlingar och tillkomsten av clearing utgår från att hemförsamlingen är den normala platsen för kyrkliga handlingar. Till detta kommer den enskilde medlemmens önskemål att få en kyrklig handling i en annan församling.

Dessa två perspektiv, Svenska kyrkans grundhållning juridiskt och pastoralt och den enskilde medlemmens önskemål, måste balanseras så att man kan mötas på ett förtroendefullt sätt.

Svenska kyrkan har genom sina präster som utför de kyrkliga handlingarna, ett ansvar att de kyrkliga handlingarna sker i Svenska kyrkans ordning och följer Kyrkohandbokens ritual för de olika kyrkliga handlingarna.

4.2 Statlig begravningsclearing

Den 10 april 2008 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att se över vissa frågor på begravningsområdet. Utredaren redovisade sitt uppdrag den 1 september 2009. I uppdraget ingick bl.a. att göra en analys av hur den nuvarande utformningen av regleringen av kostnader vid gravsättning (s.k. begravningsclearing) fungerar och föreslå förenklingar.

Begravningsutredningen föreslår utifrån huvudprincipen om enhetlig taxa inom en kommun och kommunen som framtida huvudman att clearingtransaktioner som sker inom en kommun ska upphöra. Vidare ska clearingsystemet bestå. Huvudmännen ska senast den 1 april lämna förslag till taxa för följande år.

Det nuvarande systemet för begravningsclearing bedömer utredningen fungerar bra. Det saknas därför anledning att överväga någon genomgripande förändring av systemet eller nuvarande regelverk.

För närvarande gäller att gravsättning kan ske på annan ort än den avlidnes hemort. Denna huvudman har i sådant fall rätt att få ersättning av huvudmannen för begravningsverksamheten på den avlidnes hemort. Detta regleras i Begravningslagen (1990:1144) 9 kap. 7, 10 och 11 §§.

I ersättningen ingår, förutom gravplats eller motsvarande på allmän gravplats under en tid av 25 år och gravsättning inklusive gravöppning, återfyllning och iordningställande av öppnad grav även transporter, kremering, lokal för förvaring och visning av stoftet samt lokal för begravningsceremoni utan religiösa symboler Begravningslagen 9 kap. 6 §

Ersättningen mellan huvudmännen regleras i en taxa för begravningsclearing som fastställs av Kammarkollegiet enligt begravningsförordningen 46 – 48 §§ (SFS 1990:1147).

4.3 Clearingens administrativa uppbyggnad

4.3.1 CLEARINGBELOPPENS STORLEK

Avgifternas storlek för kyrkliga handlingar fastställs som ovan nämnts av Kyrkostyrelsen med stöd av bestämmelserna i 42 kap. 6, 7 a, 8 och 10 §§ i kyrkoordningen.

Beloppen för samtliga kyrkliga handlingar där clearing kan förekomma är uppdelade i olika komponenter.

Grunden för beloppens storlek utgörs av schabloniserade beräkningar av tidsåtgång för respektive yrkesgrupp som tjänstgör vid de kyrkliga handlingarna samt kostnad för lokal.

För dop, vigsel och begravningsgudstjänst utgår ersättning för kostnaden för präst, kyrkomusiker och lokalupplåtelse (inkluderande vaktmästare).

För begravningsgudstjänst tillkommer kostnad för utbärning och sänkning av kistan när detta moment ingår i begravningsgudstjänsten.

Beräkningen av kostnaden för präst utgår från en timersättning som är baserad på ett vägt medeltal för lönen till kyrkoherde resp. komminister inklusive lönetillägg. För kyrkomusiker görs beräkningen utifrån en timersättning som är baserad på ett vägt medelvärde för lönen till organist och kantor inklusive lönetillägg.

Till dessa personalkostnader kommer en kostnad för lokalupplåtelse. I denna ingår, förutom beräknad uppvärmningskostnad och upplåtelse, lönekostnad för vaktmästare. För kyrkvaktmästare med löneformulär är även kyrkliga handlingar för icke-församlingsbo inräknade i uppmätningen och ingår då i arbetstiden. Ett ganska stort antal vaktmästare på landsbygden samt många deltidsanställda vaktmästare har fortfarande löneformulär.

För präst beräknas en tidsåtgång för dop och vigsel 3 timmar samt för begravning 4 timmar.

Den beräknade tidsåtgången för kyrkomusiker är för dop 1,5 timmar samt för vigsel och begravning 1,8 timmar.

Vaktmästares reella arbetstid är beräknad till 2 timmar vid såväl dop, vigsel som begravning medan den i clearingberäkningen som del av lokalupplåtelse beräknas till 1,5 timmar för dop och vigsel samt 2 timmar för begravning. De två beräkningsmodellerna ger alltså olika resultat vilket inte är tillfredställande.

Vid begravning tillkommer 2 500 kronor för utbärning och sänkning av kista när det ingår i begravningsgudstjänsten.

Med vigsel likställs välsignelse över borgerligt ingånget äktenskap och välsignelse över partnerskap. Detta regleras inte i kyrkoordningen utan måste anses följa av Kyrkomötets beslut med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse om samlevnadsfrågor *Clearing av kostnaderna* (KsSkr 2005:9 p 6.7). Där förutsätts att den församling där välsignelsehandlingen äger rum inte tar ut några avgifter från enskilda personer.

För konfirmation utgår dels ersättning för undervisning, dels för lägerkostnad, den sistnämnda maximerad till sju dygn.

Undervisningskostnaden är baserad på lön till präst och församlingspedagog eller assistent med vardera 60 lektionstimmar i en grupp om 16 konfirmander samt material.

För lägerverksamhet är dygnskostnaden fastställd till 450 kronor utifrån en beräkning av 150 kronor för personalkostnad och 300 kronor för kost och logi.

Vidare finns en bestämmelse om ersättning för ytterligare kostnader som föranleds av att konfirmanden är i behov av särskilt stöd. Beträffande sådana kostnader finns inte några fastlagda belopp utan det föreskrivs i Svenska kyrkans bestämmelser att överenskommelse bör träffas i förväg mellan berörda parter.

Rätten till ersättning vid clearing gäller bara för de poster församlingen haft kostnader för.

Vidare finns detaljbestämmelser om ersättning för lokalupplåtelse. Dessa bestämmelser avser de fall då flera kyrkliga handlingar äger rum vid ett och samma tillfälle. Då ska ersättning endast utgå för *en* lokalupplåtelse och fördelas genom att taxan delas med antalet kyrkliga handlingar.

Vidare ska, i det fall ett dop ingår i församlingsgudstjänst, ingen ersättning utgå för lokalupplåtelse.

Clearingbeloppen från 1 januari 2009

Komponent/ Kyrklig händelse	Dop	Konfirmation	Vigsel	Begravnings- gudstjänst
Präst	1 000		1 000	1 300
Kyrkomusiker	400		500	500
Lokalupplåtelse	1 400		1 400	1 600
Undervisning		2 200		
Läger*		3 150		
Utbärning och sänkning**				2 500
Summa per clearinghändelse	2 800	5 350	2 900	5 900

* 450 kr per lägerdygn, maximalt 7 lägerdygn

**om utbärning och sänkning är del av begravningsgudstjänsten

Även om inte någon av makarna tillhör Svenska kyrkan får de enligt kyrkoordningen vigas i Svenska kyrkans ordning, om det finns särskilda skäl. Samma förhållande gäller vid begravningsgudstjänst, som får hållas när någon som inte tillhörde Svenska kyrkan har avlidit. För begravning i Svenska kyrkans ordning krävs vidare att det är förenligt med den avlidnes önskemål.

Bestämmelserna i denna del finns för vigsel i 42 kap. 8 § 2 st. och för begravningsgudstjänst i 42 kap. 9 § 2 st. I båda dessa fall anger kyrkoordningen att en avgift får tas ut. Enligt Församlingsförbundets rekommendation är en sådan avgift tre gånger clearingbeloppen.

4.3.2 ADMINISTRATIVA RUTINER

Som tidigare nämnts utgör det inarbetade begreppet clearing inte någon helt adekvat benämning på den ersättning som betalas när kyrkliga handlingar utförts i annan församling än hemförsamlingen. Systemet bygger inte på avräkning mellan de olika ekonomiska enheterna inom kyrkan över en längre tidsperiod. Sedan fakturering skett, betalas pengar ut direkt efter det att en kyrklig handling genomförts i en annan församling än hemförsamlingen.

Från det att clearingen infördes har Svenska kyrkans församlingsförbund tillhandahållit material, vilket innefattar information om clearingens omfatt-

ning och innebörd av den först frivilliga och sedan obligatoriska clearingen. Till detta material har även hört fakturablanketter. Fakturering har skett med uppdelning på de olika komponenter som ingått i varje clearinggrundande kyrklig handling. Den manuella hanteringen för varje särskilt fall är tämligen omfattande. Information om regelverket och dess tillämpning har också förmedlats genom det *Förbundsinfo* som utkommit regelbundet och på senare tid på förbundets hemsida.

Sedan en verksamhetsövergång skett fr.o.m. 1 januari 2008 har Svenska Kyrkans Församlingsförbunds ekonomer och jurister överförts till kyrkokansliet i Uppsala. I och med detta har även ansvaret för informationen om bl.a. clearingen flyttats över till Svenska kyrkan på nationell nivå.

För den framtida faktureringshanteringen har ekonomi- och finansavdelningen på kyrkokansliet tagit fram en ny funktion. Faktureringen kommer i och med detta att vara en modul som utgör en integrerad del i Kollekt- och betalssystemet (KOB).

Inomkyrkliga fakturor, avseende även obligatorisk clearing, kommer att elektroniskt kunna hanteras inom ramen för KOB. De kommer i systemet att avräknas mot kyrkoavgiften på samma sätt som stifts- och rikskollekter. En koppling till kyrkobokföringssystemet (Kbok) gör det möjligt att identifiera de kyrkliga handlingar som ska faktureras. Som fakturaunderlag finns en färdig mall med de clearingposter och clearingtaxor som är aktuella. När detta fyllts i utgör det faktureringsunderlag.

Genom det ovan redovisade systemet, som hittills sker på frivillig basis och börjat tillämpas under maj månad 2009, kommer betalningarna att genomföras elektroniskt. När systemet är fullt utbyggt och används av samtliga ekonomiska enheter kommer inte någon pappershantering av fakturor att bli aktuell.

I och med att systemet med användande av elektroniska fakturor knyter an till KOB och utgör en del av de betalningsströmmar som sker inomkyrkligt blir det, allteftersom användandet av KOB ökar, möjligt att följa mellan vilka kyrkliga enheter betalningarna går. Någon sådan möjlighet finns inte med det system som hittills tillämpats.

Genom att betalning av fakturor sker som en del av flera inomkyrkliga betalningsströmmar och därigenom blir del av ett avräkningssystem för alla de transaktioner som sker och som inte funnits tidigare får det en viss karaktär av ett clearingsystem. Några pengar skickas inte mellan hemförsamling och den församling där den kyrkliga handlingen utförts. Ännu så länge kvarstår dock hanteringen med fakturor för varje clearingtillfälle, om än av elektronisk art.

Antalet teoretiskt möjliga clearinggrundande kyrkliga handlingar under 2008 uppgick till ca 42 500. Denna uppgift har hämtats från kyrkobokföringssystemet Kbok där samtliga kyrkliga handlingar som ägt rum i annan församling än hemförsamlingen registreras. Hur många av dessa kyrkliga handlingar

som har utförts utan att faktureras som clearing är svårt att uppskatta.

En av huvudorsakerna till att en kyrklig handling inte faktureras torde vara att den utförts av präst som inte tjänstgör i församlingen och grundar sig på en personlig relation mellan präst och de som önskar få den kyrkliga handlingen. Det är också känt att församlingar i vissa fall underlåter att fakturera då de betraktar den kyrkliga handlingen av församlingsbo från annan församling som en naturlig del i prästens ordinarie arbete.

Den sammanlagda kostnaden för clearingsystemet är med de angivna osäkerhetsfaktorerna svår att beräkna.

Om man gör antagandet att genomsnittskostnaden för varje clearingtillfälle är 2 000 kr innebär det sannolikt en låg beräkning. Det låga beloppet för att beräkna genomsnittskostnaden har sin bakgrund dels i att samtliga komponenter i varje clearingform inte alltid ingår dels i att ett stort antal clearinghändelser av olika skäl sannolikt inte faktureras för närvarande.

De maximala belopp som kan bli aktuella är för 2009 följande:

- dop 2 800 kronor,
- konfirmation 5 350 kronor,
- vigsel 2 900 kronor,
- begravningsgudstjänst 5 900 kronor.

Antalet clearinggrundande kyrkliga handlingar var för 2008 följande:

- dop 15 247
- konfirmationer 5 648
- vigslar 9 581
- begravningar 11 933

Den totala summan som faktureras mellan ekonomiska enheter i Svenska kyrkan för clearing blir med detta beräkningssätt ca 85 miljoner kronor.

Utifrån clearingsystemets konstruktion är det emellertid sammantaget ett nollsummeresultat eftersom pengarna stannar kvar hos de ekonomiska enheterna i Svenska kyrkan.

4.4 Kostnader för hantering av clearingsystemet

På samma sätt som antaganden kan göras kring den ekonomiska påverkan av clearingerna på en ekonomisk enhet (samfällighet eller församling) i Svenska kyrkans organisation kan uppskattningar göras av kostnaden för hantering av all administration kring clearingsystemet.

Den typ av kostnader det handlar om för den enhet där den kyrkliga handlingen utförts är tid för hantering av underlag och begäran om fakturering, registrering och utskrift av fakturor samt porto och fakturakostnader.

För hemförsamlingen handlar det i första hand om tid för kontroll och verifiering av underlag samt registrering i ekonomisystem och vissa bankkostnader.

Om man gör antagandet att den arbetstid som går åt för att hantera en faktura är 20 minuter på vardera sida, dvs. att både den församling där den kyrkliga handlingen utförs och hemförsamlingen behöver denna tid för att behandla en clearinghändelse administrativt, är den totala tidsåtgången inom Svenska kyrkan omkring 28 000 timmar (42 409 händelser x (40 minuter / 60 minuter)). Detta motsvarar 16 heltidstjänster med en effektiv årsarbets-tid om 1 800 timmar. Med en antagen månadslön om 22 000 kronor och sociala kostnader om 50 procent innebär detta omkring 6,5 miljoner kronor i personalkostnad per år.

Vid sidan av personalkostnader finns en transaktionskostnad (porto, fakturamallar, bankkostnader, kopiering mm) som kan antas uppgå till omkring 10 kronor per händelse, vilket motsvarar 0,5 miljoner kronor.

Den totala hanteringskostnaden, beräknad på detta vis, är därmed omkring 7 miljoner kronor, eller drygt 160 kronor per clearad kyrklig handling. Det ska dock understrykas att denna beräkning är behäftad med stora osäkerheter. En ökad användning av KOB antas reducera tidsåtgången något. Denna reduktion torde dock vara marginell.

4.5 Kostnad för borgerlig vigsel

Beträffande kostnader för borgerlig vigsel får kommuner ta ut en avgift som täcker självkostnaden. Frågan har aktualiserats i ett antal kommuner där till exempel kommunstyrelsen i Göteborgs stad har ett förslag till kommunfullmäktige om en avgift kring 500 kr för varje vigsel. Maximal taxa bland kommunerna ligger på ca 1 000 kr.

5 Clearing av kyrkliga handlingar

5.1 Antalet kyrkliga handlingar av clearinggrundande karaktär

Clearing kan förekomma vid de kyrkliga handlingarna dop, konfirmation, vigsel och begravning. Av de drygt 200 000 totala kyrkliga handlingarna under 2008 hade ungefär en femtedel karaktären av clearinggrundande, dvs. de ägde rum i annan församling än hemförsamlingen.

Totala clearinghändelser 2008 per kyrklig handling och totalt antal

Kyrklig handling	Antal totalt	Andel totalt	Antal clearing	Andel clearing	Andel clearing av totalt antal kyrkliga handlingar
Dop	64 589	32 %	15 247	36 %	24 %
Konfirmation	40 325	20 %	5 648	13 %	14 %
Vigsel	22 184	11 %	9 581	23 %	43 %
Begravning	75 607	37 %	11 933	28 %	16 %
Totalt	202 705	100 %	42 409	100 %	21 %

Tabellen redovisar det totala antalet kyrkliga handlingar och det totala antalet av respektive handling som enligt kriterierna är clearinggrundande. Genom att jämföra antalet clearinggrundande med totalt antal får man fram vilka typer av handlingar som oftare genomförs i en annan församling än folkbokföringsförsamlingen. Det som tydligast markeras är andelen vigslar med 43 procent, följt av andelen dop med 24 procent. Detta är rimligt med tanke på att dessa kyrkliga handlingar planeras och anpassas utifrån personliga önskemål relaterade till vackra kyrkor, familjens geografiska rötter m.m.

5.2 Dop

Dopet är ett sakrament och den kyrkliga handling genom vilken den som döps upptas i Svenska kyrkan. Av detta skäl har det tydliggjorts att det inte bör finnas något i kyrkoordningen som försvårar att dop genomförs. Det är viktigt att det finns klara rutiner för uppföljning av dop.

Det förekommer numera ofta att dop sker i annan församling än hemförsamlingen. Uppföljningen av dopet förutsätts emellertid ske i hemförsamlingen, vilket också regelmässigt görs.

Vid dop får någon avgift inte tas ut av den enskilde. Detta är särskilt reglerat i kyrkoordningen och var en bestämmelse som infördes vid kyrkoordningens tillkomst år 2000, dvs. redan innan det fanns någon bestämmelse om clearing vid dop.

5.3 Konfirmationsersättning

Konfirmationsundervisningen syftar till att ge ett visst utbildningsresultat. Därför har man i kyrkoordningen funnit det lämpligt att använda begreppet konfirmationsersättning.

Det finns många skäl till var en person väljer att konfirmeras. Valet i vilken församling och i vilket sammanhang det ska ske varierar. Den traditionella konfirmationsundervisningen i anslutning till skolarbetet tillsammans med klasskamrater har i de flesta församlingar ersatts av andra former, inte sällan knutna till konfirmationsläger i församlingen med inslag av en lägerperiod eller till läger utanför församlingen. Det är därför angeläget att ekonomiska eller andra skäl inte hindrar konfirmationen.

Konfirmationsersättningen är den enda del av clearingsystemet där man inte konsekvent hållit sig till ordningen att alla transaktioner sker mellan församlingar. Anledningen till detta är att stiftet i vissa fall, oftast vid stiftsgårdar, anordnar konfirmation och Kyrkomötet av detta skäl beslutat utvidga systemet på det sätt att ersättning kan utbetalas till ett stift. Genom denna ordning har den principiella ordningen, nämligen att clearing är ett slutet system mellan församlingar, brutits.

Konfirmationsläger anordnas även av utomstående organisationer i kombination med t.ex. ridläger och golfläger samt som utlandsläger. För att clearing ska kunna vara tillämpligt vid denna typ av läger krävs godkännande av berört stift genom dess biskop.

Genom beslut vid 2008 års kyrkomöte betalar vidare Svenska kyrkan på nationell nivå konfirmationsersättningen för utlandssvenskars konfirmation i Sverige, eftersom dessa inte omfattas av clearingsystemet.

Någon åldersgräns för konfirmationsersättning finns inte i kyrkoordningen.

Som ett led i utredningens uppdrag har en enkät sänts till stiftens ansvariga för konfirmandverksamheten med ett antal frågor rörande konfirma-

tionsersättningens tillämpning m.m. Avsikten med enkäten har varit att få en uppfattning om hur bestämmelserna tolkas och tillämpas i olika stift. Av enkäten kan utläsas följande huvudpunkter:

- I de flesta stift fungerar ordningen att biskopen godkänner lägerkonfirmation bra, när konfirmationen genomförs av organisation utanför församling. Det finns oftast ett underlag som överensstämmer med av stiftet fastställda riktlinjer för konfirmationsundervisning.
- Uppföljning av lägren sker, i de fall det förekommer, genom stiftens ansvariga för konfirmandverksamheten.
- Stiftet ser helst att lokala avtal tecknas med församlingen där konfirmationen sker. Skälet till detta är att man önskar få en lokal förankring. Denna utveckling har accentuerats de senaste åren, oftast på initiativ från respektive stift.
- I de stift som har stiftsgårdar där konfirmandläger anordnas står stiftet för avtalen. Det beror på att stiftet tar ett större ansvar i verksamheten när det gäller stiftsgårdar. Antalet stiftsgårdar har dock reducerats under senaste åren. I flera stift finns inte någon stiftsgård kvar.
- De flesta stift anser att antalet obligatoriska lägerdygn för all konfirmandverksamhet, fyra dagar, enligt riktlinjerna för konfirmationsundervisning, är tillräckligt. Clearingen ger dock möjlighet till ersättning för upp till sju dagar vid lägerkonfirmation.
- Ett begränsat önskemål av att clearingen ska omfatta även avbruten konfirmationsundervisning redovisas. Det rör sig om relativt få fall och avser begränsade belopp.
- I Luleå och Härnösands stift är det problem med anordnande av konfirmandläger för samer. Man konstaterar att det anordnas för få konfirmandläger. Vidare ligger området Sápmi i såväl Sverige, Norge som Finland. Det innebär problem med fördelning av kostnader för berörda församlingar och stift.
- Antalet läger för konfirmander som är i behov av särskilt stöd är i många stift för litet.

5.4 Vigsel

Vid vigsel bekräftar brudparet inför församlingen och samhället att man ingår äktenskap. Det finns olika skäl till att man väljer en kyrka som är belägen i en annan församling än den man tillhör. Det är därför betydelsefullt att vigseln kan äga rum där brudparet önskar. Vid vigsel är det den församling som den äldre av makarna tillhör eller, om den äldre av makarna inte tillhör någon församling i Svenska kyrkan, den församling som den yngre av makarna tillhör, som ska ersätta den församling där vigseln har skett.

5.5 Begravning

Clearingsystemet har sedan många år setts som naturlig vid begravingar även om det fram till år 2000 varit frivilligt.

Det finns bestämmelser om clearing i begravningsverksamheten, vilken är en statlig angelägenhet men där Svenska kyrkan är huvudman förutom i de två kommunerna Stockholm och Tranås.

Utifrån förhållandet att det i begravningsverksamheten tillämpas clearing, samt att det funnits ett frivilligt clearingsystem som före år 2000 omfattat såväl begravningsverksamheten som begravningsgudstjänsten har det betraktats som naturligt att också själva begravningsgudstjänsten skulle omfattas av clearing från Svenska kyrkans sida. Därför kom begravningsgudstjänsten att bli den första inomkyrkliga handling att omfattas av obligatorisk clearing – redan fr.o.m. år 2000.

6. Prästs uppdrag vid kyrkliga handlingar

6.1 Allmänt

I församlingprästens uppgifter är de kyrkliga handlingarna dop, konfirmationer, vigslar och begravningar en naturlig del av det dagliga arbetet, såväl vad gäller kontakt inför den gudstjänst som den kyrkliga handlingen innefattar, och den kyrkliga handlingens genomförande, som efteråt genom uppföljning av den kyrkliga handlingen. Härigenom skapas en naturlig kontaktyta med medlemmarna i församlingen. Av detta skäl gäller som huvudregel att de kyrkliga handlingarna i en församling utförs av församlingspräst.

I större samfälligheter förekommer ofta att kyrkliga handlingar, främst begravningar och vigslar, tenderar att koncentreras till vissa kyrkor. Skälet till detta är att begravningsgudstjänster ofta äger rum i kyrka eller kapell vid kyrkogård. Vid kyrkogården kan även krematoriet vara beläget. I den typen av församlingar är det vanligt att församlingsprästen "följer" den avlidna församlingsbon och att man alltså i realiteten bortser från församlingsgränsen till förmån för församlingstillhörigheten.

Detsamma kan förhållandet vara vid vigsel där en populär vigselkyrka används för hela samfälligheten men den lokala prästen tjänstgör.

De förhållanden som beskrivits ovan gäller alltså i flerpastoratssamfälligheter. I dessa fall blir det inte fråga om clearing i den mening som den regleras i kyrkoordningen. Det är i stället fråga om "intern" clearing inom samfälligheten. Denna regleras eller registreras inte genom clearingsystemet utan ofta genom lokala ordningar i respektive samfällighet, eftersom den kyrkliga handlingen berör samma ekonomiska enhet. Likväl uppkommer pastoralt samma frågeställningar som vid clearing.

Förhållandet blir annorlunda så snart tjänstgörande präst är församlingspräst i någon församling utanför den ekonomiska enhet där den kyrkliga handlingen ska utföras eller inte har någon anställning som präst. Skälet till att ett sådant förhållande uppkommer är att den eller de personer som önskar få del av en kyrklig handling själva har önskemål om vilken präst som ska förrätta den. Någon clearing är det inte fråga om enligt gällande regelverk, utan den ekonomiska ersättningen för den prästerliga tjänstgöringen måste, om sådan ska utgå, lösas på annat sätt.

I samtliga fall vid tjänstgöring i annan församling än den där prästen tjänstgör gäller att anmälan ska göras till kyrkoherden i enlighet med den s.k. codex ethicus. I den enkät som riktades till samtliga kontraktsprostar i landet har mer än två tredjedelar av dessa svarat att denna ordning är allmänt förekommande i deras kontrakt.

En jämförelse när det gäller tjänstgöring i annan församling kan göras med Finlands evangelisk-lutherska kyrka. I denna gäller för församlingsprä-

ter eller pensionerade präster att om en församling ber en annan än den egna församlingens präster sköta en förrättning, så betalar församlingen arvode för förrättningen och reseersättning. Men om en församlingsmedlem direkt kontaktar en utomstående präst, så är ingen församling ersättningsskyldig. Då uppstår frågan vem som ersätter. Enligt kyrkoordningen för Finlands evangelisk-lutherska kyrka får en präst inte ta betalt för en förrättning så prästen är tvungen att göra det gratis.

Lydelsen av 2 kap. 26 § i *Kyrkoordningen för Finlands evangelisk-lutherska kyrka* är följande:

För utförande av en kyrklig förrättning är det inte tillåtet att uppbära arvode. Församlingen kan dock erlægga arvode till en präst, lektor och kantor som på församlingens vägnar kallats att utföra en förrättning.

Ersättning för resor och eventuella andra kostnader kan man dock ta emot. Prästen måste sköta förrättningen gratis, eller så är han/hon tvungen att avstå från att ställa upp.

Finlands evangelisk-lutherska kyrka ser det så att man vigs till tjänst i kyrkan. Då är kyrkan arbetsgivare och uppdragsgivare samt betalar för det arbete man utför. Det ger inte utrymme för privata affärer.

I Svenska Missionskyrkan kan, enligt uppgift från kyrkosekreterare Olle Alkholm, pastor utföra kyrkliga handlingar utan att vara knuten till en församling. Det kan gälla pensionärer, pastorer i central- eller distriktstjänst eller pastorer som innehar annan tjänst. De personer som får del av de kyrkliga tjänsterna behöver inte tillhöra den församling där pastor arbetar. Ersättning utgår normalt inte.

Någon ordning för clearing eller likartat system mellan församlingarna i Svenska Missionskyrkan finns inte. I jämförelse med Svenska kyrkan är detta en kvantitativt liten fråga.

6.2 Aspekter på innebörden av vigningstjänsten

I inledningstexten till sjunde avdelningen i kyrkoordningen, Kyrkliga uppdrag och befattningar, står det bl.a. att ”Kyrkans vigningstjänst eller ämbete är en tjänst i och för församlingen”

I 31 kap. 1 § kyrkoordningen stadgas vidare att den som vigts till präst i Svenska kyrkans ordning eller som har förklarats behörig av ett domkapitel är behörig att utöva uppdraget som präst.

I *Löftena* som avges i samband med prästvigningen som de anges i *Den svenska kyrkohandboken del II*, antagen av Svenska kyrkan av 1987 års kyrkomöte, anges följande:

En präst skall predika Guds ord och förvalta sakramenten
leda församlingens bön
och tillbedjan i gudstjänsten
undervisa och utöva själavård
och så vara en herde för Guds hjord.
En präst skall i sitt ämbete leva som Kristi tjänare,
öppen för människors behov
och i sitt sinne vara vänd till Gud och hela skapelsen.
Med trohet och klokhed skall prästen ge Guds folk
vad det behöver för att renas och mogna i tron,
så att Guds kärlek blir synlig i världen

Åt er skall nu anförtros uppdraget att vara präst.
Möt era medmänniskor med varsamhet och aktning.
Sök Guds viljas väg tillsammans med dem
och sträva efter att låta tro, lära och liv bli ett.

I följande del av *Löftena* svarar de som ska prästvigas på frågor där de bekräftar att de vill leva i enlighet med det som sägs i inledningsorden och bekräftar det i en *Försäkran*.

I ordningen i kyrkohandboken vid prästvigning finns en grundhållning som präster ska förhålla sig till i det fortsatta livet, såväl i församlingstjänst som i andra tjänster vid utövande av vigningstjänsten och i livet i övrigt. Detta förhållningssätt är givetvis tillämpligt vid kyrkliga handlingar som är en form av gudstjänster.

I biskopsbrevet *Att bli präst i Svenska kyrkan* som gavs ut i samverkan med Svenska kyrkans utbildningsnämnd 1994 behandlas kriterierna och det normala förfarandet vid antagning av prästkandidater i Svenska kyrkan. Beträffande arbetsuppgifterna sägs i biskopsbrevet följande:

Ämbetsuppdraget gäller således prästens hela liv, både inom och utom tjänsten sådant det konkretiserats i olika arbetsuppgifter, tjänster och befattningar och formaliseras i befattningsbeskrivningar, arbetsinstruktioner och arbetstider. Även den präst vars befattning inte är direkt församlingsrelaterad tillhör en församling och har att förvalta sitt uppdrag.

I samband med prästvigning blir prästen behörig att utföra kyrkliga handlingar.

Uppdraget att utöva kyrkans vigningstjänst är inte något som prästen fritt förfogar över. Det är begränsat av ett inomkyrkligt regelverk samt tillsyn av biskop och domkapitel. Ytterst är det Svenska kyrkan som förfogar över vigningstjänsten.

6.3 Kyrklig anställning

För präster med kyrklig anställning gäller de lagar som reglerar den svenska arbetsrätten med tillhörande lagstiftning inom arbetsmiljöområdet m.m. Vidare finns ett särskilt avtal för kyrkligt anställda inklusive präster: *Svenska kyrkans avtal 08*.

I kyrkliga handlingar där det uppstår problem genom att clearingbestämmelserna inte är tillämpliga kan församlingar finna olika vägar för att tillmötesgå enskildas önskemål. Det förekommer att präst inom sin tjänst har rätt att utföra ett antal kyrkliga handlingar för andra än församlingsbor även om arbetsgivaren inte kan fakturera någon församling eftersom kriterierna för clearing inte är uppfyllda.

I de fall enskilda önskar att en präst som inte har anställning ska förrätta en kyrklig handling förekommer det önskemål om att prästen ska förordnas i församlingen för en enskild uppgift. Detta kan vara en framkomlig väg men är inte reglerat i kyrkoordningen. Ett sådant förordnande beror alltså på församlingens goda vilja.

I alla dessa fall är det angeläget att förvissa sig om att förordnanden formuleras på ett sådant sätt att prästen har försäkringsskydd för t.ex. olycksfall i samband med tjänstgöringen.

6.4 Avtalsmässiga villkor

I *Svenska kyrkans avtal 08* finns vissa regler om tjänstgöring som kan bli aktuella vid clearing eller tjänstgöring utan förordnande vid kyrkliga handlingar.

I 3 kap. 6 § regleras att arbetstagare ska utföra de arbetsuppgifter som framgår av för arbetstagaren gällande anställningsavtal och de åligganden i övrigt som är förenade med anställningen.

I 8 § i samma kapitel finns regler om bisyssla. Enligt denna bestämmelse ska arbetstagare på begäran anmäla bisyssla och lämna de uppgifter som arbetsgivaren anser behövs för bedömning av bisysslan. Arbetsgivare har rätt att förbjuda bisyssla om den inverkar hindrande för arbetsuppgifterna eller innebär verksamhet som konkurrerar med arbetsgivarens.

Reglerna om bisyssla kan bli aktuella i samband med kyrkliga handlingar. Det torde dock vara ovanligt eftersom dessa regler enbart avser förhållanden vid pågående anställning. De är därför inte tillämpliga på någon som inte har tjänst utan t.ex. har en egen firma och genom denna åtar sig att utföra kyrkliga handlingar.

I avtalets ”Särskilda bestämmelser för präst (4 §) sägs i anmärkning till avdelningen Arbetstid att ”Kyrkliga handlingar för icke församlingsbo ingår i arbetstiden”. Detta avser alltså kyrkliga handlingar inom församlingen och utgör också en del av församlingens vistelseansvar.

6.5 Domkapitlens och biskoparnas tillsyn

Domkapitlen och biskoparna har ett tillsynsansvar över prästerna i respektive stift.

Detta regleras dels i 8 kap. 1 § i kyrkoordningen vad avser biskopen där denne enligt punkt 2 har ansvar för att evangelium förkunnas rent och klart och för att sakramenten förvaltas enligt kyrkans bekännelse och ordning. Enligt punkt 3 i samma paragraf ska biskopen vidare svara för ledning och tillsyn.

I inledningstexten till trettonde avdelningen i kyrkoordningen uttrycks tillsynsansvaret över prästerna på följande sätt:

Den som vigs till ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst avger löften att fullgöra sina uppgifter enligt kyrkans lära och ordning. På den grunden ges han eller hon ett särskilt ansvar för grundläggande funktioner i kyrkans liv. Alla i vigningstjänsten måste därför svara för hur de efterlever de löften som de har gett vid vigningen. Tillsynen över detta utövas av biskopen och domkapitlet i respektive stift.

Tillsynsansvaret regleras i 57 kap. 1 § för präster:

Biskopen och domkapitlet skall ha tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och samfälligheter samt över verksamheten i stiftet. I tillsynen ingår

4. granskning av hur präster och diakoner utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften,
 5. prövning av behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst enligt 31 kap. 11 och 12 §§ och 32 kap. 11 och 12 §§,
 6. befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 § och 32 kap. 14 §.
- Det som sägs i första stycket 1–6 gäller även utlandskyrkan.

Detta tillsynsansvar avser såväl de präster som har tjänst som dem som är prästvigda men har en annan yrkesroll eller är pensionärer.

I fråga om de åtgärder som kan bli aktuella om en präst på något sätt förfarit felaktigt beträffande ersättningar för kyrkliga handlingar finns alltså möjligheter för domkapitel och biskop att utifrån tillsynsansvaret göra de utredningar som de finner lämpliga.

Påföljdsomöjligheter finns i form av de bestämmelser rörande vigningstjänsten som finns i 31 kap. 11 och 12 §§ i kyrkoordningen.

6.6 Ekonomisk reglering

När det gäller ordningen för ersättning vid kyrkliga handlingar till präster kan detta förekomma i olika sammanhang och på olika sätt.

I de fall en kyrklig handling äger rum i hemförsamling med präst som tjänstgör i församlingen är det inga problem. Den kyrkliga handlingen ingår i tjänsten.

Vid en ”ren” clearingsituation är också ersättningsfrågan enkel. Den kyrkliga handlingen ingår i prästens tjänst vilket tidigare redovisats utifrån bestämmelser i *Svenska Kyrkans avtal 08*.

Om ovanstående lösningar inte är möjliga uppstår problem vid anlitan­de av familjeprest och väntjänst då den som önskar kyrklig handling har en privat relation till prästen. Detta gäller såväl präster som är i aktiv tjänst som dem som har annan tjänst (t.ex. lärare) eller är pensionärer.

Frågor hur ersättningen löses uppkommer ofta och har olika karaktär. Det kan vara fråga om att anlita en präst som är i aktiv tjänst, men i annan församling än den där den kyrkliga handlingen sker. Detta är ganska vanligt. Det förekommer att hemförsamlingen accepterar att prästen i sin tjänst har rätt att fullgöra ett antal kyrkliga handlingar per år. Det kan också vara så att man anlitar en präst som har tjänst utanför Svenska kyrkans organisation eller är pensionär. I dessa fall finns ingen reglerad anställning att falla tillbaka på. I vissa fall löser berörd församling det så att prästen förordnas.

I det stora flertalet fall löses tjänstgöringen genom en överenskommelse mellan prästen och dem som önskat den kyrkliga handlingen. Vid väntjänster och i många andra fall fullgör prästen uppgiften gratis, men det kan inte uteslutas att det i vissa fall betalas ut en ersättning.

Vid dop får prästen aldrig ta ut ersättning.

En lösning som förekommer är att prästen vid vigsel och begravning tar ut ersättning för den kyrkliga handlingen, till exempel motsvarande kostnaden för clearing. I dessa fall ska vanliga skatteregler följas, vilket innebär att kvitto ska lämnas till dem som nyttjat och betalt den kyrkliga handlingen. Om prästen inte har firma och F-skattsedel betalas ingen arbetsgivaravgift när arvodet understiger 10 000 kronor. Detta följer av bestämmelserna i 2 kap. 6 § i socialavgiftslagen (2000:980). Prästen måste givetvis ta upp arvodet som inkomst av tjänst i sin deklaration. En präst kan alltså få flera arvoden som sammanlagt understiger 10 000 kronor från olika dödsbon eller brudpar utan att det betalas någon arbetsgivaravgift. Men om det kommer till skattemyndigheternas kännedom att en präst haft ett antal förrättningar kan skattemyndigheten göra bedömningen att prästen bedriver en näringsverksamhet och tvångsvis tilldela honom/henne en F-skattsedel. Enligt 6 kap. 5 § lagen om självdeklarationer och kontrolluppgift (2001:1227) ska kontrolluppgift lämnas på arvoden motsvarande 1 000 kronor och däröver. Clearingsummorna för präster ligger numera på denna nivå.

Om prästen har firma och F-skattesedel torde verksamheten vara att betrakta som yrkesmässig och därmed vara momspliktig.

7 Kyrkomusikers uppdrag vid kyrkliga handlingar för annan än församlingsmedlem

I ”Partsgemensamma kommentarer till avtal för kyrkomusiker” i *Svenska Kyrkans avtal 08* sägs att ”Kyrkliga handlingar för icke församlingsbo ingår i de ordinarie arbetsuppgifterna och medför ingen rätt till särskild ersättning”.

Förutom de situationer som regleras i kyrkans avtal som rena clearing-situationer förekommer det att kyrkomusiker anlitas på motsvarande sätt som präster i samband med kyrkliga handlingar. Detta gäller framförallt vid vigslar och begravningar.

Till skillnad från prästerna har kyrkomusikerna inte någon vignings-tjänst, varför problematiken kring detta förhållande inte finns för denna yrkesgrupp.

Önskemål om anlitan­de av annan kyrkomusiker än församlingens före­kommer dock i betydligt mindre omfattning än önskemål om anlitan­de av annan präst, enligt den enkät som ställts till kontraktsprostarna.

I vissa fall löses tjänstgöringen genom att kyrkomusikern tillåts göra den inom tjänsten, men det normala är att den betraktas som bisyssla som dödsbon eller brudpar får betala. En tjänstgöring som sker som en bisyssla får inte inverka hindrande för arbetsuppgifterna eller innebära verksamhet som konkurrerar med arbetsgivarens. I så fall får arbetsgivaren förbjuda bisys­slan. Anmälan om bisyssla ska lämnas av arbetstagare på begäran av arbets­givaren, *Svenska Kyrkans AB 08*, § 8.

Givetvis gäller att betalning ska ske i enlighet med skattelagstiftningens regler på samma sätt som ovan nämnts beträffande präster. I en sådan ersät­ning är Svenska kyrkan inte inblandad på något sätt.

Ett arbetsrättsligt otydligt och besvärande förhållande, som i och för sig förekommer i samband med kyrkliga handlingar i allmänhet och inte bara vid clearing, är den vedertagna ordningen att kyrkomusiker i sin tjänst får betalt privat för t.ex. solosång eller speciell musik. Problematiken vid denna typ av tjänstgöring är att detta arbete utförs samtidigt som vederbörande musiker tjänstgör i den kyrkliga handlingen. Detta är en fråga som borde lösas i kollektivavtal.

8 Utlandskyrkan

Den nyligen slutförda utredningen om en förändrad organisation för Svenska kyrkan i utlandet har inte behandlat utlandskyrkans clearingfrågor. Skälet till detta är att det efter överläggningar mellan utlandskyrkoutredningen och clearingutredningen bedömts vara lämpligare att dessa frågor behandlas i clearingutredningen, även om denna fråga inte ingick i direktiven till clearingutredningen.

Utredningens betänkande *Utlandskyrkan – struktur och delaktighet* SKU 2009:1 lämnades den 16 juni 2009 och innefattar bland annat ett förslag om rösträtt i kyrkovalet till val av två ledamöter i Kyrkomötet för alla som tillhör Svenska kyrkan och uppnått röståldern, dvs. fyllt 16 år senast på valdagen. Då det finns brister i kyrkotillhörighetsregistret i fråga om vilka som är medlemmar i Svenska kyrkan men inte folkbokförda i Sverige föreslår utredningen att det upprättas en särskild förteckning på våren under valåret.

Vidare finns förslag om att de som tillhör en utlandsförsamling och som flyttar ut från Sverige ska betala en mindre årlig avgift till Svenska kyrkan. Som ett riktmärke i förslaget har man angett den avgift alla betalar till kyrkans gemensamma åtaganden på nationell nivå.

I övrigt finns i förslaget till förändrad organisation inte något som påverkar synen på ett eventuellt clearingförfarande för utlandsförsamlingar och verksamhetsplatser för Svenska kyrkan i utlandet.

8.1 Kyrkliga handlingar i utlandskyrkan

Kostnaden för kyrkliga handlingar som utförs i utlandskyrkan, det vill säga i församlingar eller på verksamhetsorter i utlandet, får den enskilde själv stå för. Vid dop får dock inte någon avgift tas ut enligt kyrkoordningen.

Till kyrkoherdarna och kyrkoråden i tjugo utlandsförsamlingar har riktats ett antal frågor som de ombetts besvara. Svar har lämnats från elva kyrkoherdar och ett litet antal kyrkoråd.

På frågan om man ser skäl till att söka få en ordning där kyrkliga handlingar för utlandskyrkan på något sätt integreras i clearingsystemet svarar en klar majoritet nej. Skälet är att man från utlandsförsamlingarna med deras mycket olika utgångspunkter ser svårigheter med att få till stånd en fungerande ordning.

I flera fall är man principiellt positivt inställda till ett clearingförfarande men ser problematik i den här aktuella frågan utifrån den medlemsavgift man har. Den är generellt sett generellt mycket låg. Det innebär, om utlandskyrkan skulle ingå i clearingsystemet, att det skulle bli en ekonomisk belastning för utlandsförsamlingar när medlemmar önskar få del av kyrkliga handlingar i Sverige.

När det gäller de kyrkliga handlingar som församlingarna står till tjänst med, främst vigslar, är skillnaden stor mellan de olika utlandsförsamlingarna. Detta gäller såväl det antal vigslar församlingarna har som kostnaden för dessa.

Till det ovan nämnda kommer det förhållandet att vigselrätten är mycket olika reglerad i de länder där Svenska kyrkan verkar som utlandskyrka. I vissa länder är vigselrätt enligt svensk lag efter förordnande av präst möjlig medan det i andra länder gäller lokal vigselrätt (dvs. vigseln sker enligt respektive lands lag och inte med stöd av äktenskapsbalken). I ett fall sker vigseln via Anglikanska kyrkan (Förenade Arabemiraten) medan det i ett antal länder inte föreligger vigselrätt. Där kan således endast kyrklig välsignelse förekomma.

Frekvensen av vigslar är huvudsakligen beroende av om utlandskyrkan ligger i turistområde eller har annan karaktär. I flera av de större städerna där utlandskyrkan finns representerad är antalet vigslar eller motsvarande kyrkliga välsignelser relativt litet, mellan 5 och 20 årligen, med något undantag som Köpenhamn med ca 100 vigslar.

På turistorter är antalet vigslar avsevärt större. Som exempel kan nämnas Gran Canaria där antalet vigslar är 135 – 150 per år.

Antalet dop och begravingar är generellt betydligt mindre än vigslarna. För dopen får enligt kyrkoordningen inte någon kostnad tas ut. De begravingar som utlandsförsamlingarna har avser utlandssvenskar som är stadigvarande bosatta utomlands i det aktuella landet.

Kostnaden för vigsel varierar mellan ca 2 000 kronor och 4 000 kronor. Dessa belopp innefattar väldigt olika komponenter, vilket till viss del beror på lokala traditioner. För kyrklig välsignelse är kostnaden normalt sett lägre.

Den ersättning utlandsförsamlingarna tar ut för vigsel och kyrklig välsignelse har i flera fall, huvudsakligen på turistorterna, stor betydelse för deras ekonomi.

I några församlingar upplever man en problematik i det förhållande att det stora antalet vigslar medför att man inte hinner med övrigt kyrkligt arbete. Det kan leda till att angelägen verksamhet som det finns behov av på turistorter inte kan fullgöras i önskvärd utsträckning.

Medlemmar i Svenska kyrkan som bor i Sverige och gifter sig utomlands i någon av Svenska kyrkans utlandsförsamlingar reagerar sällan över den kostnad de får betala för vigseln. Denna ingår oftast som en del i en planerad resa och utgör bara en liten del av den sammanlagda kostnaden. Det förekommer emellertid att utlandspräster får negativa reaktioner över att svenskar som är medlemmar i Svenska kyrkan ska behöva betala för att vigseln sker utomlands. Reaktioner har också kommit och då mer tydligt till Kyrkokansliets informationsservice när medlemmar inför planering av vigsel utomlands dels fått klart för sig att det kostar att viga utomlands även om det sker i Svenska kyrkans verksamhet dels att kostnaden för vigsel skiljer sig åt mellan olika länder.

Statistik över de senaste årens dop och konfirmerationer för dem som tillhör Svenska kyrkan utan att vara folkbokförda i Sverige rapporteras till Kyrkostyrelsen enligt bestämmelserna i (SvKB 2003:13), *Kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om kyrkobokföring i Svenska kyrkan*.

Dop och konfirmation av utlandssvenskar i utlandsförsamlingar

År	Dop	Konfirmation
2006	287	32
2007	229	50
2008	216	42

Någon samlad statistik av antalet vigslar av utlandssvenskar i utlandsförsamlingar finns inte.

8.2 Kyrkliga handlingar berörande utlandssvenskar i Sverige

I 29 kap. i kyrkoordningen ges bestämmelser om kyrkotillhörighet. Där uttalas bland annat i 1 och 2 paragraferna att en person som är svensk medborgare får tillhöra Svenska kyrkan, att Kyrkostyrelsen får besluta att även någon annan person får tillhöra Svenska kyrkan och att den som döps i Svenska kyrkans ordning blir upptagen i Svenska kyrkan.

För dem som är medlemmar i Svenska kyrkan och därmed i en församling och flyttar utomlands eller dem som är medlemmar i Svenska kyrkan och som är bosatta utomlands gäller att de saknar hemförsamling i Sverige.

Grunden till församlingstillhörigheten redovisas i inledningstexten till åttonde avdelningen i kyrkoordningen:

Kyrkotillhörigheten tar sig normalt uttryck i församlingstillhörighet. Den som tillhör Svenska kyrkan och är bosatt i Sverige tillhör därför alltid någon av kyrkans församlingar. Församlingarna är vanligen territoriella, dvs. sådana där det geografiska området anger gränsen, men det finns också icke-territoriella församlingar, där upptagningsområdet är större än en territoriell församling. Den som är bosatt i utlandet kan också tillhöra Svenska kyrkan. Det finns särskilda församlingar och andra enheter för verksamhet bland svenskar utomlands, men man kan tillhöra Svenska kyrkan utan att tillhöra en svensk församling.

Bestämmelserna om församlingstillhörighet finns i 35 kap. i kyrkoordningen.

Inom utlandskyrkan gäller kyrkoordningens bestämmelser bara om det är särskilt angivet (2 kap. 16 § 2 st). Detta är inte fallet beträffande avgifter i 42 kap. kyrkoordningen där clearingbestämmelserna finns. Den enda bestämmelsen som anknyter till detta är bestämmelsen i 42 kap. 6 § 1 st. i kyrkoordningen där det anges att någon avgift för dop inte får tas ut av den enskilde.

Eftersom clearingsystemet är ett slutet system mellan församlingar inom Sverige omfattas inte de som är medlemmar i Svenska kyrkan och inte är skrivna i någon församling i Sverige av reglerna om clearing – oavsett om de är medlemmar i en svensk utlandsförsamling eller inte.

Det innebär att förrättningsförsamlingen normalt står för kostnaden för den kyrkliga handlingen. Detta gäller dop, vigsel och begravningsgudstjänst. Beträffande dop finns uppgifter vilka redovisas i nedanstående tabell. De uppgår till cirka 900 stycken varje år.

För vigslar och begravningsgudstjänster är antalet osäkert då dessa inte redovisas i kyrkobokföringssystemet Kbok något som är fallet med, förutom dop, även konfirmation.

Uppgifter om antalet vigslar i Sverige för utlandssvenskar har dock kunnat tas fram för de senaste åren. Sedan 2004 är antalet följande:

År	Antal vigslar
2004	347
2005	373
2006	236
2007	392
2008	347

Kyrkomötet 2008 uppdrog efter en motion och på förslag av Ekonomi- och egendomsutskottet i betänkande EE 2007:4 åt Kyrkostyrelsen att fatta beslut om att den nationella nivån skulle stå för konfirmationsersättningen i de fall då konfirmanden tillhör Svenska kyrkan men inte har någon hemförsamling i Sverige. Grunden till detta beslut är att någon avgift inte får tas ut av den enskilde enligt 42 kap. 7 a § i kyrkoordningen.

Ekonomi- och egendomsutskottet uttalade i betänkande EE 2007:4 följande:

Alla som tillhör Svenska kyrkan har rätt att utan avgift få del av kyrkliga handlingar. Detta gäller oavsett om dopet, konfirmationen, vigselgudstjänsten eller begravningsgudstjänsten sker i hemförsamlingen eller i en annan församling. Bestämmelser om clearing av kostnader vid kyrkliga handlingar finns i 42 kap. kyrkoordningen. Clearing innebär att den församling som förrättar den kyrkliga handlingen får en schablonmässigt fastställd ersättning för sina kostnader av den tillhöriges hemförsamling. Om konfirmation arrangeras av ett stift får stiftet ta ut clearingavgiften av hemförsamlingen.

Kyrkostyrelsen fastställer årligen clearingbeloppens storlek. Clearingbeloppen är uppdelade i olika delposter beroende på vilka kostnader som förrättningsförsamlingen haft. De olika posterna är: präst, kyrkomusiker eller lokal. För begravningsgudstjänsten tillkommer även posten ”utbärning och sänkning”. Enligt SvKB 2006:14 får förrättningsförsamlingen enbart ersättning ”om församlingen har haft kostnader för någon av de i bestämmelserna angivna posterna”. (§ 5)

Clearingsystemet omfattar inte Svenska kyrkans utlandsförsamlingar. Det innebär att en kyrkotillhörig som inte är folkbokförd i Sverige (”utlandssvensk”) saknar ”hemförsamling” och att förrättningsförsamlingen därmed får stå för kostnaden.

Ersättningen betalas ut i efterhand. Kyrkostyrelsen har avsatt 800 000 kronor för år 2009 för konfirmationsersättning i de fall konfirmanden inte har någon hemförsamling i Sverige.

Antalet dop och konfirmationer i Sverige av svenska medborgare som är bosatta utomlands har de senaste åren varit tämligen oförändrat.

Dop och konfirmation av utlandssvenskar i Sverige

År	Dop	Konfirmation
2006	973	103
2007	925	118
2008	849	121

I enkäten till kontraktsprostarna ser ungefär en fjärdedel av de svarande det som ett problem att kyrkliga handlingar i Sverige för utlandssvenskar inte omfattas av clearing. Av kontraktsprostarnas kommentarer framgår att det råder stor oklarhet om detta faktum innebär att kyrkomedlemmen ska stå för kostnaden eller det ska vara avgiftsfritt. Det finns inte någonstans något uttalande om vilken kostnaden skulle vara för kyrkomedlemmen. Clearingen är inte tillämplig i dessa fall. I de fall man debiterar kyrkomedlemmen är det troligen clearingbeloppen som används.

I och med att någon avgift inte får tas av den enskilde för dop och att konfirmationsersättning numera ersätts genom medel från nationell nivå så är det de kyrkliga handlingarna vigsel och begravning som är aktuella.

Det råder som nämnts oklarhet om huruvida förrättningsförsamlingen ska stå för kostnaderna när man inte kan använda sig av clearingsystemet. I Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande EE 2007:4 ovan uttrycks att alla kyrkliga handlingar ska vara avgiftsfria för dem som tillhör Svenska kyrkan.

Det behöver tydliggöras vilka regler som gäller för utlandssvenskars vigslar och begravningsgudstjänster.

I utlandskyrkoutredningens betänkande 2009:1 har man särskilt påtalat att begravningsgudstjänsten behöver beaktas. Det är inte ovanligt, menar utlandskyrkoutredningen, att kyrkotillhöriga som saknar hemförsamling i Sverige vill att begravningsgudstjänsten ska ske i en församling i Sverige. I denna fråga är dock själva begravningsavgiften den stora kostnaden.

9 Överenskommelser med andra kyrkor som kan ha ekonomiska och ekumeniska aspekter och konsekvenser

9.1 Allmänt

I direktiven till clearingutredningen uttalas följande:

En teologisk belysning av frågorna är angelägen då clearingfrågorna har många pastorala dimensioner. För vikten och behovet av den teologiska aspekten i sammanhanget talar också att vissa frågor berör samarbetet med andra kyrkor, t ex Borgåöverenskommelsen. Till detta kommer hur man ska se på andra ekumeniska överenskommelser, företrädesvis de som träffats mellan Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan samt Metodistkyrkan.

En fråga som har väckts i anslutning till clearingsystemet är om och i så fall hur systemet ska tillämpas för kostnader som uppkommer för kyrkliga handlingar för medlemmar i Borgågemenskapens kyrka. För närvarande gäller från Svenska kyrkans sida en generös tolkning av överenskommelsen som innebär att vi tillhandahåller kyrkliga handlingar gratis även till Borgåmedlemmar. I utredningen bör denna fråga behandlas och en redovisning göras vad som gäller för de andra kyrkor som ingår i Borgågemenskapen.

Det kan inledningsvis konstateras att clearing i den mening som den tillämpas inom Svenska kyrkan överhuvudtaget inte kan bli aktuell i relation till andra samfund. Skälet till detta är att det är en inomkyrklig ordning för Svenska kyrkan som innefattar ersättning för kyrkliga handlingar. I grunden är det ett slutet system mellan församlingar som sammantaget inte påverkar kostnaderna för kyrkliga handlingar inom Svenska kyrkan.

I ett antal fall – främst berörande finska och norska kyrkomedlemmar, men även andra medlemmar inom Borgågemenskapen – har ändå frågan om rätt till kostnadsfria kyrkliga handlingar som ägt rum i församlingar i Sverige aktualiserats utifrån en analog tillämpning av clearingbestämmelserna. Det förhållande att ersättningsfrågan i dessa sammanhang ändå blir aktuell och kommer upp till diskussion visar att det clearingsystem som infördes som obligatoriskt för mindre än tio år sedan fått en stark genomslagskraft. I flera fall anses det även vara tillämpligt i relation till andra kyrkor som Svenska kyrkan har överenskommelser med och detta trots att någon betalande part inte finns.

9.2 Borgåöverenskommelsen

I Borgåöverenskommelsen behandlas inte ekonomiska relationer mellan de olika kyrkorna. I den gemensamma deklarationen 58 b i, ii och iii uttalas följande:

Vi förpliktar oss:

- i. att dela ett gemensamt liv i uppdrag och tjänst, att be för och med varandra och att dela våra resurser;
- ii. att välkomna varandras medlemmar att motta sakrament och pastorala tjänster;
- iii. att betrakta döpta medlemmar av alla våra kyrkor som medlemmar av vår egen;

Vad denna förpliktelse innefattar har inte konkretiserats. Man kan konstatera att ordningen för kyrkliga handlingar varierar mycket.

I centralstyrelsens skrivelse *Borgådeklarationen* (CsSkr 1994:5) konstaterades att flera remissinstanser hade uppfattat formuleringen ”att betrakta döpta medlemmar av alla våra kyrkor som medlemmar av vår egen” som oklar. Styrelsen anförde:

Varje enskild kyrka har även efter att ha antagit deklarationen endast att fatta beslut om förhållandena inom sin egen kyrka, varför ett gränsöverskridande medlemskap enligt vår mening bör betraktas som ett medlemskap in sacris, ett medlemskap i en andlig och sakramental gemenskap, som också kan få kyrkorättsliga konsekvenser.

I den inomkyrkliga utredningen om kyrkans ekonomi inför relationsändringen behandlades bemötande av medlemmar i Borgågemenskapens kyrkor.

Genom överenskommelsen har kyrkorna ömsesidigt förpliktat sig bl.a. att välkomna varandras medlemmar att motta pastorala tjänster och att betrakta döpta medlemmar av alla kyrkorna som medlemmar i den egna kyrkan. Rätten att få kyrkliga handlingar utförda inom Svenska kyrkan torde mot denna bakgrund gälla även för sådana kyrkotillhöriga som genom dopet upptagits i någon av de övriga kyrkor som omfattas av Borgåöverenskommelsen. Enligt vår mening bör sådana medlemmar i dessa sammanhang behandlas på samma sätt som kyrkotillhöriga i en annan församling; de bör ha rätt till avgiftsfritt dop och mot avgift till övriga kyrkliga handlingar. I sammanhanget bör noteras hur den av oss föreslagna obligatoriska clearingen för begravningsgudstjänster fungerar för en avliden person som tillhört någon av de kyrkor som omfattas av Borgåöverenskommelsen. En följd av våra

förslag att dödsboet efter den som tillhört Svenska kyrkan har rätt till begravningsgudstjänst utan extra kostnad även i annan församling än hemförsamlingen (och av Borgåöverenskommelsens uttalande att övriga kyrkors tillhöriga ska behandlas som de egna kyrkotillhöriga) är att sådana utlänningar har rätt till begravningsgudstjänst utan kostnad för dödsboet. Samtidigt kan den församling där gudstjänsten äger rum inte fordra ersättning för detta från annat håll.

Vidare hänvisades till möjligheten att bevilja extra utjämningsbidrag till församlingar som i stor utsträckning drabbades av kostnader på denna grund (*Ekonomi och egendom, Svenska kyrkans framtida organisation* Svenska kyrkans utredningar 1998:5 s. 89).

I direktiven till föreliggande utredning ges ett uppdrag att redovisa vad som gäller för andra kyrkor som ingår i Borgågemenskapen vad avser bestämmelser om avgifter och villkor för kyrkliga handlingar. Det finns en rik variation i synsätt på förutsättningarna för att ta del av kyrkliga handlingar och, i förekommande fall, ersättning för dessa.

Engelska kyrkan (Church of England)

Engelska kyrkan har inte något medlemsregister och inte heller någon kyrkoavgift eller kyrkoskatt. Ekonomin bygger på frivilliga gåvor och betalningar i samband med kyrkliga handlingar.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (Suomen evankelis – luterilainen kirkko)

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finlands medlemmar betalar kyrkoskatt. I kyrkoordningen sägs uttryckligen att medlemmar i kyrkor som den evangelisk-lutherska kyrkan har en överenskommelse med har rätt att ta del av kyrkliga handlingar och annan församlingsverksamhet på samma sätt som kyrkans egna medlemmar.

Enligt kyrkoordningen får man inte ta ut arvode för kyrkliga handlingar. Något clearingsystem mellan församlingar finns inte. Inom sin egen församling är prästen skyldig att förrätta en kyrklig handling även för en person som inte är medlem i den församlingen. En präst får också på begäran förrätta kyrkliga handlingar i en annan församling.

För kyrklig vigsel krävs att båda parterna är medlemmar i en kyrka eller ett trossamfund.

En begravningsgudstjänst kan hållas för en avliden som inte tillhörde kyrkan om de som ordnar begravningen önskar det, men under förutsättning att det inte finns särskilda skäl mot det.

Norska kyrkan (Den norske kirke)

Församlingarnas ekonomi bygger på anslag från kommunen och staten. Inom Norska kyrkan räcker för en vigsel att en i brudparet är medlem i Norska kyrkan. Den enskilda prästen har dock möjlighet att neka vigsel i ett sådant fall. Om ingen tillhör Norska kyrkan kan man inte kräva kyrklig vigsel. Som regel får man betala en avgift om man vigs i någon annan än sin egen församlingskyrka.

Irländska kyrkan (Church of Ireland)

Irländska kyrkan saknar medlemsregister. Man har enbart en inofficiell förteckning över dem som själva anser sig vara medlemmar i en församling. Varje församling tillämpar egna regler avseende betalning för kyrkliga handlingar. Det är vanligt att dop och begravning sker kostnadsfritt. Vigsel av par som t.ex. tillhör engelska kyrkan kan kosta upp till 500 euro (drygt 5 000 kronor).

Av enkäten till kontraktsprostarna framgår att det råder en oklarhet i tolkningen av ersättningsbestämmelser utifrån Borgåöverenskommelsen. Drygt 30 % av kontraktsprostarna uttalar detta.

Behovet av en tydlighet i tolkningen utgår dock knappast från den ekonomiska belastningen för församlingarna. Antalet kyrkliga handlingar för medlemmar i Borgågemenskapens kyrkor kan inte heller förväntas öka så att det skulle motivera några nya åtgärder. Det behövs klarhet i bestämmelserna så att församlingar och de som önskar kyrkliga handlingar vet vilka ekonomiska förutsättningar som gäller.

En tolkning av Borgåöverenskommelsen i ersättningsfrågan formulerades av Centralstyrelsen i kyrkoordningsskrivelsen 1999:3 del 2 under punkt 8.11.1 s. 276 Ekonomi och egendom:

En särskild fråga rör dem som tillhör andra kyrkor som omfattas av den s.k. Borgåöverenskommelsen (de anglikanska kyrkorna i Storbritannien och Irland samt lutherska kyrkor i Norden och Baltikum). Genom överenskommelsen har kyrkorna ömsesidigt förpliktat sig att bl.a. välkomna varandras medlemmar att motta pastorala tjänster och att betrakta döpta medlemmar av alla kyrkorna som medlemmar i den egna kyrkan. Sådana medlemmar bör i vår kyrka betraktas som kyrkotillhöriga i en annan församling.

Skrivelsen behandlades av Kyrkomötet som inte kommenterade styrelsens tolkning. Det ska dock noteras att ovannämnda formulering tillkom innan det var aktuellt att införa clearingbestämmelser för dop och vigsel. Med uttrycket ”betraktas som kyrkotillhöriga i en annan församling” klargörs inte heller om det menas att den kyrkliga handlingen ska ske utan kostnad. Det finns ju i dessa fall inte någon annan församling som kan betala.

Biskopsmötet har ett särskilt ansvar för ekumeniska och teologiska frågor. Biskoparna torde dessutom ha kännedom om situationen i det aktuella avseendet inom sitt stift.

Biskopsmötet har den 19 maj 2008 (§ 48) uttalat att man den 20 november 2007 konstaterat att den tolkning som Svenska kyrkans församlingsförbund gör genom informationen i Förbundsinfo nr 3 2006 är alltför långtgående. I detta *Förbundsinfo* sägs följande:

De kyrkor som undertecknat den s.k. Borgåöverenskommelsen har accepterat varandras vigningstjänster och kyrkliga handlingar. Det innebär bl. a. att de som tillhör någon av dessa kyrkor skall behandlas som de som tillhör Svenska kyrkan. Någon avgift får därför inte tas ut för de kyrkliga handlingarna. Eftersom det inte finns någon hemförsamling i Sverige får förrättningsförsamlingen själv stå för sina kostnader.

Biskopsmötet säger vidare

Borgåöverenskommelsen innebär att de olika kyrkornas medlemmar inbjuds till ett aktivt deltagande i de andra kyrkorna, men den är inte ett ekonomiskt åtagande. Den term som används är Eucharistic and sacramental hospitality. Att clearingsystemet skulle innefatta också medlemmarna i Borgåkyrkorna är alltså inte en konsekvens av överenskommelsen. Det gäller inte heller för medlemmar i Svenska Missionskyrkan. Det finns i det avseendet ingen principiell skillnad mellan olika ekumeniska överenskommelser.

Rättsläget behöver tydliggöras. Dessutom bör klara tillämpningsföreskrifter för kyrkliga handlingar berörande kyrkor inom Borgåöverenskommelsen läggas fast.

9.3 Svenska Missionskyrkan och Metodistkyrkan.

När det gäller den ekumeniska överenskommelsen mellan Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan har några frågor om ekonomiska ersättningar inte varit aktuella. De problemkomplex som kan bli aktuella i specifika fall löses normalt i de lokala överenskommelser som träffas mellan församlingar på lokalplanet.

I skriften *Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan* med bakgrundsdokument till beslutet, redigerat och förtydligat av samarbetsrådet i maj 2008, behandlas i kap. 9 Kyrkliga handlingar och i kap. 10 Upplåtelse av kyrka.

Beträffande kyrkliga handlingar uttalas att det hör till undantagen att man utför kyrklig handling i den andra kyrkans ordning. Däremot välkomnar de båda kyrkorna varandras medlemmar att ta emot pastorala tjänster.

När det gäller upplåtelse av kyrka finns en ekumenisk öppenhet och generositet. Särskilt på landsbygden finns en lång tradition att Svenska kyrkan upplåter sitt gudstjänstrum för vigsel och begravning i Svenska Missionskyrkans ordning. Vanligtvis har det skett utan att diskussion om ersättning förekommit. Detta gäller särskilt där ett samarbetsavtal finns mellan den lokala församlingen inom Svenska kyrkan och församling från Svenska Missionskyrkan. Däremot kan det ibland uppkomma problem när de som önskar vigsel eller begravning i en kyrka kommer från annan ort och en pastor från Svenska Missionskyrkan ska tjänstgöra. I det fall någon av brudparet eller den avlidne tillhör Svenska kyrkan bör upplåtelse av kyrkan ske.

I de fall som redovisats här är det dock inte fråga om en clearingsituation eftersom den kyrkliga handlingen inte sker enligt Svenska kyrkans ordning. Upplåtelsen bygger alltså i stället på samarbetsavtal med upparbetad ömsidighet att vara tillmötesgående mot varandras samfund.

I relationen till Metodistkyrkan har några problem rörande ekonomiska ersättningar inte redovisats.

10. Medlemmarnas syn på clearingen

10.1 Allmänt

Det är inte lätt att få en entydig syn på medlemmarnas syn på clearing. Som tidigare nämnts är avgifter för kyrkliga tjänster (clearing) en teknisk benämning som är svår att förstå för den oinvigde. Det synes dock vara så att kunskapen om församlingstillhörigheten är mindre känd hos medlemmarna i större städer än dem som bor på landsbygden. I städerna tenderar medlemmarna i allt högre utsträckning att betrakta medlemskapet i Svenska kyrkan som det primära, medan man ofta har ett dunkelt begrepp om medlemskapet i församling.

För att få en uppfattning om de reaktioner som medlemmarna kan ge uttryck för i clearingfrågor har Svenska kyrkans enhet för Informationsservice på kyrkokansliet sammanställt ett antal frågor under våren 2009 vilka relaterar till clearing eller är av clearingartad karaktär.

Informationsservice besvarar ett stort antal frågor från medlemmar och allmänhet och får därigenom god kunskap om hur människor uppfattar kyrkan och vad de har för önskemål och behov.

Utifrån frågeställningarna ser man att många inte känner till att man kan välja en annan församling än den man tillhör för en kyrklig handling. I vissa fall förekommer negativa reaktioner utifrån det bemötande man fått från en församling. En inte ovanlig negativ reaktion är vidare det faktum att man tvingas betala själv då man önskar en kyrklig handling som är upplagd på ett sådant sätt att den inte ryms inom clearingsystemet. Detta gäller då främst vad gäller ersättning till präst eller kyrkomusiker. I sådana fall är det vanligt förekommande att man upplever Svenska kyrkan som formalistisk.

Kontraktspastorerna har dock i enkäten redovisat att det är ovanligt med negativa reaktioner i de fall den enskilde har önskemål som inte ryms inom clearingen. Endast 5 % av kontraktspastorerna anger att det förekommer reaktioner i sådana fall.

10.2 Sammanställning av svar från webbaserat frågeformulär till kontraktspastorerna

I syfte att få synpunkter från olika delar av landet såväl geografiskt som i fråga om storlek på enheterna har ett webbaserat frågeformulär skickats till samtliga kontraktspastor i stiftet.

Vid utskicket av frågeformuläret upplystes kontraktspastorerna om att materialet endast skulle användas utifrån ett stiftsperspektiv.

Av 138 kontraktspastor nåddes inte 2 genom e-posten. Av resterande 136 svarade 102. Svarsfrekvensen var alltså 75 %.

Frågeformuläret omfattade 19 frågeställningar. Flera av dessa hade sin grund i det ursprungliga uppdraget från Kyrkomötet, dvs. de hade sin utgångspunkt i tjänstgöringen och dess konstruktion vad gäller präst och kyrkomusiker i relation till "gästande" församling vid clearinggrundande kyrkliga handlingar.

Av svaren framgår att ungefär i två tredjedelar av kontrakten är det en etablerad ordning att präst som utför en kyrklig handling i annan församling än sin egen meddelar kyrkoherden i den församling där den kyrkliga handlingen genomförs. Denna ordning, som är en viktig del i den s.k. codex ethicus för präster, ger en möjlighet att känna till och följa upp kyrkliga handlingar och därigenom även i viss mån kunna hålla samman pastorala program för församlingen. I storstadsstiften är denna ordning mindre vanlig. Skälen till detta torde vara den stora mängden kyrkliga handlingar samt att administrationen rörande de kyrkliga handlingarna sköts av kanslipersonal.

På frågan om det förekommer att enskilda har önskemål att anlita präst som inte är anställd i församlingen svarar 96 % av kontraktsprostarna ja. Dessa önskemål löses endast i ett fåtal fall, 14 %, genom förordnande, medan det i ca 52 % av kontrakten, dvs. i 50 kontrakt överläts till den enskilde att träffa eventuell ekonomisk överenskommelse med prästen. I övriga fall, dvs. 34 % löses frågan på annat sätt. Här redovisas olika lösningar och kombinationer, där en vanligt förekommande ordning är att prästen gör förrättningen inom ramen för sin tjänst dvs. som uppföljning av tidigare församlingskontakt. Olika ekonomiska lösningar inklusive clearing redovisas också.

Det kan ändå konstateras att det här framträder tydligt den problematik som utgör grunden i clearingutredningen, och som avser frågan om och hur ersättning betalas till präster i dessa fall. I och med att man från hälften av kontraktsprostarna får svaret att den enskilde får träffa överenskommelse om eventuell ekonomisk ersättning kan man dra slutsatsen att präster i vissa fall får ersättningar direkt från privatpersoner.

En viktig och intressant uppgift är att 69 % som huvudsakligt skäl till önskemål om att anlita annan präst anger att det rör sig om tidigare pastoral kontakt, så kallade familjepräster medan personlig vänskap redovisas i 20 % av fallen och andra skäl (främst en kombination av båda ovannämnda skäl) anges i resterande fall. Det är alltså i första hand en tidigare rent kyrkligt kontakt som gör att man önskar få del av en kyrklig handling med en viss präst.

En återkommande kommentar från kontraktsprostarna om problem när det gäller anlitan av präst som inte är anställd i församlingen är att gästande präst inte känner till församlingens policy eller pastorala program.

Vidare noterar man svårigheter med att kunna behålla en kontakt från församlingens sida. I många fall ser kontraktsprostarna också en risk att församlingsbegreppet luckras upp.

Flera kontraktsprostar noterar vidare att det i större samfälligheter blir vanligt att präster tjänstgör över församlings- och pastoratsgränser. I dessa

fall blir det inte fråga om en clearingsituation eftersom clearingbestäm-
melserna, som ju är av rent ekonomisk art, grundar sig på de ekonomiska
enheterna. Utifrån ett pastoralt betraktelsesätt är denna situation dock att
jämföra med clearing.

När det gäller frågan om präster som har uppdrag som egna företagare
känner endast nio kontraktsprostar till att så är fallet. Någon geografisk
koncentration av dessa går inte att utläsa av svaren.

Önskemål om att anlita kyrkomusiker som inte är anställd i församlingen
förekommer i drygt en tredjedel av kontrakten. Av den delen överläts det åt
den enskilde att träffa eventuell ekonomisk uppgörelse i ca hälften av kon-
trakten, vilket innebär 20 kontrakt. I många svar uppger kontraktsprosten
att man ser hela samfälligheter som ett tjänstgöringsområde när det gäller
kyrkomusikerns tjänst.

Som tidigare nämnts är det bara i enstaka fall – fem kontrakt – som man
redovisar negativa reaktioner över det förhållandet att medlemmar får betala
för sådant som inte ryms inom clearingen.

När det gäller församlingens pastorala uppföljningsarbete redovisar tre
fjärdedelar av prostarna att det inte görs någon skillnad när det förekommit
clearing i samband med en kyrklig handling och de fall där kyrkliga hand-
lingar ägt rum i hemförsamlingen.

Av den fjärdedel som ser en skillnad är det främst i samband med dop och
begravning som det inte upplevs att en uppföljning görs. Vid dopet får man
i vissa fall inte någon personlig relation alls med föräldrarna. Vid begravn-
ingar anger man att det saknas kunskap om de anhörigas situation och
behov att få delta i sorgegrupp. Rent allmänt anges att den personliga kon-
taktytan saknas i samtliga fall i och med att den inte har etablerats inför den
kyrkliga handlingen.

På frågan om det inom kontraktet finns kyrkobyggnader (stiftelsekyrka,
kyrka eller kapell i stiftsgård m.m.) där clearing inte kan bli aktuellt efter-
som de inte är församlingskyrkor redovisas att sådana finns i en tredjedel av
kontrakten till ett antal av knappt femtio stycken. Man har dock i sexton
kontrakt löst denna fråga så att de i clearingsammanhang betraktas som
församlingskyrka genom avtal med den lokala församlingen. Därigenom får
stiftelsekyrkan ofta funktion av församlingskyrka.

Endast ett litet antal kontraktsprostar ser skäl att slopa clearing för någon
kyrklig handling. I de fall det förekommer nämner kontraktsprostarna
främst dopen av teologiska skäl eftersom det är ett sakrament, men även
begravningsclearingen då någon flyttar till äldreboende i annan församling.
Konfirmationsersättningen ses vidare som en tung post då den belastar små
församlingar ekonomiskt. Man uttrycker det vidare så att internatkonfir-
mationer pastoralt medför ett problem då kontakten med ungdomarna i
hemförsamlingen uteblir. Frågorna om slopande av clearingen behandlas av
kontraktsprostarna nästan genomgående ur ett pastoralteologiskt perspek-

tiv. Den administrativa aspekten tar man av naturliga skäl inte upp.

Skälet till att vissa kyrkor är populära som vigselkyrkor anser nästan 90 % av prostarna vara själva kyrkobyggnaden och 70 % läget av densamma. Det innebär att det ofta är en kombination av båda dessa faktorer.

I kyrkobyggnadsutredningen, som gjordes i december 2007 till januari 2008 i samarbete mellan Svenska kyrkan och Statistiska centralbyrån (SCB), visade det sig att kyrkobyggnaden har starkt stöd. Åtta av tio svenskar anser att det är i kyrkan de viktigaste händelserna i livet sker. Det man främst tänker på är de kyrkliga handlingarna dop, konfirmation, vigsel och begravning.

I övrigt anges tradition inom familjen, barndomskyrka samt bra helhetslösningar med festlokal och semesterort som viktiga faktorer.

På frågan om det råder oklarhet i ersättningsfrågan när det gäller kyrkliga handlingar för personer som omfattas av Borgåavtalet svarar nästan en tredjedel att de anser att så är fallet. Motsvarande siffra när det gäller överenskommelserna med Svenska Missionskyrkan och Metodistkyrkan är 13 %. Den större oklarheten rörande Borgåöverenskommelsen beror troligen delvis på att det varit otydligt från olika kyrkliga organ vad som gäller. Kunskapen bland kontraktsprostarna är också bristfällig. Många säger att de inte vet vad som gäller. Skälet till att okunnigheten är så mycket större vad gäller Borgåöverenskommelse torde också vara de lokala avtal som träffats med Svenska Missionskyrkan och som ofta tydliggör hur olika situationer ska lösas.

Att clearingen inte omfattar utlandskyrkan finner 26 prostar vara ett problem. Också här redovisas olika förhållningssätt. I vissa fall har man uppfattningen att utlandssvenskarna ska betala för kyrkliga handlingar som de tar del av i Sverige. I de fall där man tolkar bestämmelserna så att någon ersättning inte ska tas från utlandssvenskarna finner man i vissa fall, främst i attraktiva semesterområden med ganska små kyrkliga enheter, att dessa får ta på sig orimligt stora kostnader.

Av de samlade kommentarerna framgår att kontraktsprostarna huvudsakligen är av den uppfattningen att systemet med clearing fungerar bra men att det borde kunna förenklas och att det på vissa punkter behöver tydliggöras. Möjligheten för präster att i sin tjänst kunna ha ett visst antal kyrkliga handlingar för tidigare församlingsbor, dvs. den pastorala aspekten i rollen av "familjepräst", lyfts också fram som angelägen. I större samfälligheter noterar man att någon clearing inte förekommer inom samfälligheten och inte eller kan göra det enligt regelverket. I vissa samfälligheter interndebiterar man kostnaderna medan man i andra fall löser frågan genom budgetanslag. Detta gäller t.ex. om det ligger begravningskapell, populär vigselkyrka el.dyl. i någon av församlingarna. Pastoralt uppkommer dock i dessa fall samma problemställningar som i rena clearingsituationer eftersom församlingar som ingår i samma samfällighet har olika pastorala program.

11 Av Kyrkomötet 2008 överlämnade motioner

Kyrkomötet 2008 beslöt att till utredningen lämna tre motioner rörande clearing, varav två avsåg konfirmationsersättning och en begravningsgudstjänster.

I motion 2008:31 föreslog motionären att Kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att se över clearingsystemet så att det skulle gynna den enskilde konfirmanden och uppmuntra till fler lägerdygn än dagens fyra. Av svaren från stiftens ansvariga för konfirmandfrågor framgår att det inte finns önskemål om ökning av antalet lägerdygn, vilket idag är fyra enligt riktlinjerna för konfirmationsundervisning.

Det förhållande som råder för närvarande synes därför rimligt. Det saknar betydelse om det finns en skillnad mellan kravet på minimiantalet lägerdygn enligt riktlinjerna och det antal dagar som konfirmationsersättning maximalt kan utgå för enligt clearingreglerna, eftersom bedömningarna av antalet dagar i de båda fallen inte är jämförbara.

I motion 2008:66 föreslogs att Kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att komma med ett förslag till ändring i kyrkooordningen så att konfirmationsersättning skulle kunna utgå även för konfirmander som väljer att inte delta i konfirmationsgudstjänsten. Frågan har behandlats ett antal gånger tidigare i Kyrkomötet men inte vunnit gehör. Skälet har angetts vara att det skulle vara administrativt krångligt att genomföra. Dessutom förekommer detta endast i ett litet antal fall.

Dessa synpunkter har också merparten av stiftens ansvariga i konfirmationsfrågor angett. De anger att det i det lilla antal fall där det förekommer inte uppfattas som något problem.

I den tredje motionen, 2008:34, föreslås att Kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att komplettera och nyansera clearingbestämmelserna mellan församlingarna när det gäller begravningsgudstjänst i vissa speciella situationer. Det problem motionen tar upp är det förhållandet att församlingar med äldreboende får ta på sig kostnaden för de boende som blir skrivna i denna församling. De vill begravas i den församling där de levtt tidigare liv. Problemet blir tydligt i dessa fall men är vanligt förekommande i alla typer av clearingsituationer i dagens samhälle med stor rörlighet. Kostnaderna torde inte vara av den storleksordningen att det finns skäl att detaljreglera denna fråga. Det strukturarbete som nu genomförs i Svenska kyrkan genom stiftsstyrelserna kommer att innebära att de situationer som motionären tar upp kommer att inträffa alltmer sällan i framtiden. Skälet till detta är att allt större kyrkliga enheter bildas. I enstaka extrema fall, såsom i en mindre församling som är egen ekonomisk enhet och har många äldreboenden, kan man tänka sig att stiftet genom stiftsbidrag kan bidra ekonomiskt om avsevärda merkostnader uppkommer.

I utredningarna *Några begravningsfrågor* (SOU 2009:79) och *Folkbokföringen* (SOU 2009:75) behandlas frågeställningar som anknyter till motionen.

12. Överväganden

12.1 Allmänt

I direktiven till utredningen anges som utgångspunkt två huvudsakliga uppgifter.

Det finns för det första ett behov av att utifrån olika aspekter göra en mer genomgripande översyn av clearingsystemet i dess helhet, dess syfte och konstruktion m.m. Detta innefattar clearing avseende kostnader vid såväl dop, konfirmationsersättning och vigsel som begravningsgudstjänst, dvs. alla de kyrkliga handlingar där det finns regler om clearing.

En särskilt angelägen uppgift är för det andra att utifrån Kyrkomötets beslut 2007 rörande clearing av kyrkliga handlingar, se över och skapa ett regelverk när det gäller anlitande av präst och kyrkomusiker som inte är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen äger rum.

Utredningen har vidare fått uppdraget att behandla ett antal frågor i anslutning till ovan angivna huvudsakliga uppgifter och ersättningsfrågor vid kyrkliga handlingar som äger rum i Svenska kyrkan för personer som tillhör kyrkor med vilka Svenska kyrkan har ekumeniska överenskommelser.

En del av Svenska kyrkans verksamhet avser utlandskyrkan och dess regelverk. Clearingutredningen har också behandlat clearingbestämmelser rörande denna verksamhet. Detta har skett efter överenskommelse med ordföranden i utlandskyrkoutredningen. Denna utredning har nyligen lagt fram sitt betänkande.

Till utlandskyrkans verksamhet har relaterats såväl kyrkliga handlingar utomlands för dem som tillhör Svenska kyrkan som utlandssvenskar som tar del av kyrkliga handlingar i Sverige.

12.2 Utredningens mål

Utredningens huvudsakliga mål har varit följande:

- att finna former för ett clearingsystem som med en så enkel konstruktion som möjligt ska upplevas rättvist för såväl församlingar som medlemmar och anställda
- att anlägga pastoralteologiska aspekter i de frågor utredningen har att ta ställning till och som hittills till övervägande del behandlats utifrån ekonomiska, administrativa och juridiska perspektiv
- att finna former för att tydliggöra om – och i så fall på vilket sätt – ekonomiska ersättningar ska kunna utbetalas av kyrkomedlemmar direkt till präster och kyrkomusiker vilket också anknyter till problemet med det som kallats svarta pengar, dvs. ersättningar som inte rapporterats till skattemyndigheten.

Det stöter på problem att förena dessa mål, vilket redovisas i de överväganden och förslag som presenteras i det följande.

12.3 Clearingens omfattning i olika typer av församlingar

Som framgått ovan av beskrivningen av clearinginstitutet går det inte att få en helt klar bild av omfattningen av clearing i praktiken. Av uppgifterna i kyrkobokföringssystemet Kbok kan man på ett enkelt sätt ta fram antalet händelser som är clearinggrundande enligt kyrkoordningens definition. Det går emellertid inte att utläsa i vilken utsträckning den kyrkliga handlingen därefter av en kyrklig enhet i verkligheten redovisas som clearing och därmed faktureras som sådan.

Skälet till detta är att faktureringen hittills har skett manuellt av varje kyrklig ekonomisk enhet, dvs. församling eller kyrklig samfällighet. Därför har det inte varit möjligt att utan ett mycket omfattande arbete få fram antalet fall där clearing faktiskt tillämpats genom att fakturering av den kyrkliga handlingen skett. Det har inte heller gått att med hittillsvarande system kunna få fram uppgifter hur betalningsströmmarna gått.

Från och med maj månad 2009 har en ny modul i Kollekt- och betalsystemet (KOB) tagits i bruk. Genom elektronisk fakturering med hjälp av KOB kommer det på sikt att på ett enkelt sätt vara möjligt att se hur betalningsströmmarna går och vilka tjänster som faktureras. Fullt utbyggt, och när alla kyrkliga ekonomiska enheter anslutit sig till systemet, som för närvarande är frivilligt att ansluta sig till, kommer bilden att klarna då det gäller clearingens omfattning i olika delar. Därigenom kommer det att på grundval av ett säkert material som inte bygger på antaganden vara möjligt att göra relevanta ställningstaganden för att finna praktiska lösningar.

Clearingutredningen påbörjade sitt arbete samma månad som informationen om att börja använda KOB även i clearingsammanhang sändes ut till de ekonomiska enheterna i församlingar och kyrkliga samfälligheter. Utredningen har därför, utifrån risken för sammanblandning av frågeställningar, inte bedömt det vara lämpligt att i detta läge ställa frågor till församlingar hur clearingsystemet uppfattas av dem.

Frågeställningar som anknyter till församlingarnas uppfattning om hur clearingsystemet fungerar har i stället i vissa delar tagits med i det frågeformulär som samtliga kontraktsprostar beretts tillfälle att besvara. Vidare har underhand muntliga förfrågningar riktats till församlingar och kyrkliga samfälligheter av olika storlek och karaktär.

Clearingsystemet är ett inomkyrkligt betalningssystem mellan olika ekonomiska enheter inom Svenska kyrkan som sammantaget bör vara ett nollsummeresultat hur man än räknar fram beloppen.

De enda transaktioner av penningmedel som ingår i clearing och inte är församlingsmedel är dels ersättningen till stiftens för konfirmationsersätt-

ning, dels den ekonomiska ersättning som nationell nivå betalar för utlandssvenskars konfirmationsläsning när dessa konfirmeras i Sverige. Båda dessa regler har tillkommit under senare år utifrån motioner i Kyrkomötet.

Utredningen är tveksam till om dessa ersättningar, som i regelverket styrs av clearingbestämmelserna, ska finnas kvar inom den så kallade clearingen. Särskilt gäller detta konfirmationsersättningen till utlandssvenskar som betalas av nationell nivå och till sin natur otvetydigt är ett bidrag.

Under 2008 har det i Svenska kyrkans olika ekonomiska enheter utförts omkring 42 500 clearingberättigade kyrkliga handlingar. Framtiden torde innebära att antalet clearingsituationer minskar med anledning av den pågående strukturomvandlingen, som innebär allt färre och avsevärt större ekonomiska enheter – i vissa fall innefattande hela kommuner. Denna förändring pågår i samtliga stift. Den kan också leda till att kyrkomedlemmars identifikation med och känslomässiga anknytning till en hemförsamling kan tendera att minska.

Mot den förväntade minskningen kan ställas det faktum om rörligheten i samhället ökar starkt att antalet kyrkliga handlingar utanför hemförsamlingen i stället skulle kunna öka i framtiden.

Av statistiken framgår tydligt att variationen mellan olika kyrkliga enheter är stor. Av samtliga 827 ekonomiska enheter har det stora flertalet bara ett begränsat antal nettohändelser (sålda minus köpta) per år. I gruppen 0 – 12 nettohändelser per år återfinns 42 procent av enheterna. I gruppen 0 – 24 nettohändelser per år återfinns 67 procent av enheterna. Det kan alltså konstateras att det endast är ett litet antal kyrkliga enheter där nettoeffekten av clearingsystemet är av betydande storlek. Trots den begränsade nettoeffekten kan sammanlagda antalet clearinghändelser vara mycket omfattande genom att man köper och säljer i ungefär samma utsträckning. Administrationen blir alltså ofta omfattande för ett i normalfallet mycket begränsat ekonomiskt utfall.

De kyrkliga handlingarna är huvudsakligen ett flöde från storstadsområden till områden utanför dessa. Av detta faktum kan dock inte dras slutsatsen att enheter i storstadsområden skulle vara de som påverkas mest ekonomiskt. Tvärtom är det i stället så att den relativa påverkan av clearingens är avsevärt större för de mycket små enheter som ligger i närheten av storstadsområden. De små kyrkliga enheterna på landsorten har i många fall populära förrättningskyrkor, vilket beror på att där ofta finns äldre kyrkobyggnader som upplevs som intima och vackra – liksom omgivningen där kyrkan är belägen. Dessa hänsynstaganden gäller främst vid vigslar men även vid dop. Även andra faktorer spelar givetvis in vid val av kyrka. Det är inte sällan på det sättet att enskilda önskar att en kyrklig handling ska äga rum i det som man upplever vara hembygdens kyrka.

Ambitionen och inriktningen inom Svenska kyrkan är den att man samlat har ett ansvar för verksamheten som bedrivs. Det finns i den enskilda för-

samlingen ofta en vilja att uppträda enhetligt och att på ett positivt sätt välkomna tillhöriga från andra enheter för kyrkliga handlingar. Denna positiva inställning påverkas sannolikt av vetskapen om att de extra kostnader som församlingarna får kompenseras ekonomiskt.

När det gäller ersättning för de kostnader en församling har för en kyrklig handling för medlemmar från annan församling finns åtskilliga synpunkter från församlingar i landet vad avser såväl beloppens storlek, principer för ersättning m.m.

Det är knappast troligt att clearingavgiften fullt ut motsvarar de verkliga kostnaderna för genomförandet av den kyrkliga handlingen. För en liten enhet kan man kanske ändå föra ett resonemang i termer av att clearingen ger ett bidrag för kostnader som man redan har under alla omständigheter.

Utifrån vad som ovan redovisats kan man dra slutsatsen att de större enheterna genomsnittligt sett är nettobetalare i systemet, medan de mindre enheterna är nettomottagare. Detta är också en rimlig slutsats baserad på kunskapen om hur och var kyrkliga handlingar faktiskt sker. I första hand sker händelsen i hemförsamlingen och clearas inte. I andra hand väljer kyrkomedlemmen en kyrka till vilken denne har anknytning eller en kyrka som genom sin prägel är populär som förrättningskyrka eller ligger bra i relation till kommunikationer och samlings-/festlokaler etc. Församlingsgränserna har här en underordnad betydelse för den enskilde kyrkomedlemmen och är för dessa ofta en okänd storhet.

12.4 Olika modeller för regelverket clearing

Utredningen har, utifrån den nu gällande ordningen för clearing och de synpunkter som kommit fram rörande dess tillämpning, sökt finna möjliga framtida lösningar. I detta ligger också en ambition att finna en administrativt enkel modell som ska kunna tillämpas och få acceptans i olika typer av församlingar. Utredningen har tagit fram fem modeller för att behandla frågan om hur ersättningen för kostnader för kyrkliga handlingar i annan församling än hemförsamlingen ska kunna lösas.

Till varje modell ska läggas utredningens inriktning att arvode eller ekonomisk ersättning till tjänstgörande präst för utfört arbete alltid ska betalas av församling eller kyrklig samfällighet.

De olika modellerna är till sin karaktär väldigt olika och tar olika utgångspunkter. Avsikten är att de, var och en på sitt sätt utifrån de huvudsakliga mål som utredningen angett ovan, ska tillgodose rimliga rättvisekrav och pastoralteologiska aspekter utifrån såväl medlemmens, församlingens som den anställdes perspektiv.

12.4.1 MODELL 1 – NUVARANDE SYSTEM FÖR CLEARING BEHÅLLS I HUVUDSAK OFÖRÄNDRAT

Det nuvarande regelverket för clearing tillkom år 2000 för begravningsgudstjänster och år 2003 för dop- och vigselakter samt konfirmationsersättning. Regelverket har därefter kompletterats med vissa justeringar och tillägg, främst vad avser konfirmationsersättningen. Clearingsystemets uppbyggnad har upplevts som i huvudsak väl fungerande.

De clearingbelopp som utgår fastställs av Kyrkostyrelsen. De bygger på beräkningar av tidsåtgång m.m. för präst och kyrkomusiker samt lokalupp-låtelse. Beräkningsgrunderna har ursprungligen tagits fram av Församlingsförbundet. Det ska dock sägas att beloppens storlek i många fall starkt ifrågasatts av församlingar och kyrkliga samfälligheter. Om nuvarande system ska behållas finns det därför skäl att från grunden göra en ny beräkning av beloppen för de olika clearinghandlingarna.

En förändrad beräkningsmetod för clearingbeloppen, som i sig kan vara omfattande och delvis bygga på nya kriterier, kan beslutas av Kyrkostyrelsen utan att någon ändring görs i kyrkoordningen. Det behöver klargöras om clearingbeloppen bygger på merkostnadsprincipen eller på den faktiska kostnaden.

Denna i huvudsak oförändrande clearingmodell bör emellertid enligt utredningens mening kompletteras på en viktig punkt, nämligen att clearing ska kunna omfatta mer än en församling vad avser ersättning för kostnad för präst. Förutom den församling där den kyrkliga handlingen ägt rum, kan ytterligare en församling, som tillhandahållit präst, ha möjlighet att fakturera hemförsamlingen. Sådana fall förekommer ganska ofta. Därmed tillgodoses i många fall medlemmarnas önskemål när det gäller såväl val av kyrka som präst.

Resekostnaden för prästen måste församlingen som prästen kommer ifrån ha möjlighet att fakturera hemförsamlingen. Eftersom det kan bli fråga om stora resekostnader måste det anges en maximigräns för resekostnadens storlek. En sådan gräns beslutas lämpligen av Kyrkostyrelsen samtidigt som clearingbeloppen fastställs.

12.4.2 MODELL 2 – ETT MER DETALJERAT CLEARINGSYSTEM

Skälet för en mer detaljerad beräkning än den nuvarande är främst att få till stånd ett system där ambitionen är att uppnå så stor rättvisa som möjligt i varje enskilt fall. En sådan ordning skulle kunna innebära att det vid en clearinggrundande handling skulle ges möjlighet att betala ersättning till flera församlingar för de olika komponenterna som ingår i clearing, dvs. präst, kyrkomusiker och lokalkostnader.

Ett mer detaljerat system skulle kunna ha en inriktning där det görs en noggrannare beräkning av tidsåtgång vid de olika kyrkliga handlingarna än vad som nu är fallet. Därmed skulle detta system också kunna innehålla differentierade taxor.

Så kan t.ex. kyrkomusikerns tidsåtgång vid ett dop som ingår i högmässa bedömas och jämföras med arbetsinsatsen vid en vigsel, inte bara tidsmässigt utan utifrån de förberedelser som dessa olika kyrkliga handlingar kan bedömas medföra.

Utredningen ser att det i och för sig kan finnas ett behov av att ta fram mer detaljerade regler för clearingbelopp vid dop av flera barn vid en gudstjänst, detaljreglering av konfirmationsersättningen m.m.

I ett detaljerat system, fullt utvecklat, skulle även den faktiska tidsåtgången vid varje enskild kyrklig handling kunna beräknas och ersättas utifrån denna. Det skulle emellertid enligt utredningen föra för långt och bli alltför opraktiskt att införa ett sådant system.

Den viktigaste effekt som skulle uppnås genom en detaljerad modell är emellertid att kostnader för präst, kyrkomusiker och lokal vid behov kan delas upp på olika församlingar. Det förekommer att flera församlingar är inblandade i den kyrkliga handlingens genomförande. Med en ordning som anges här kan, i högre utsträckning, de enskilda medlemmarnas önskemål om såväl lokal som präst och kyrkomusiker vid den kyrkliga handlingen uppfyllas. Ersättning till präst och kyrkomusiker kan betalas inom församlingens ram i de fall dessa är anställda i en församling, under förutsättning att avtalet medger det.

Utredningen menar att det finns flera nackdelar med den ovan skisserade ordningen. Framst gäller det administrationen. Den ökar eftersom det krävs en beräkning av kostnaden för varje clearinggrundande kyrklig handling. Vidare kan upp till tre församlingar bli berättigade till ersättning från hemförsamlingen i ett enskilt clearingärende. Antalet fakturor blir därmed avsevärt fler.

Det föreligger också en risk att församlingens pastorala program kan tendera att lösas upp. Den kyrkliga handlingen kan komma att förändras i sin uppläggning; från att vara en gudstjänst i församlingen kan gudstjänsten mer komma att bli eller åtminstone uppfattas som att bli en privat angelägenhet där berörda medlemmar väljer inslag och uppläggning av den kyrkliga handlingens genomförande på ett friare sätt. Därmed riskerar den kyrkliga handlingens väsentliga del, att vara en allmän gudstjänst, att komma i skymundan.

I en ordning där den enskilde medlemmen själv kan välja präst eller kyrkomusiker kommer det att i många fall uppstå avgränsningsproblem vad avser ersättningar, t.ex. för resor och traktamenten, när präst eller kyrkomusiker med lång resväg anlitas. Det innebär givetvis också problem beträffande möjligheten för dessa befattningshavare att medverka i den kyrkliga handlingen i tjänsten.

Denna modell överensstämmer inte med utredningens mål att ha en enkel konstruktion för ett framtida clearingsystemet. Den administration som hittills krävts och med användande av KOB förenklats kommer att bli mer

omfattande och kräva stora manuella resurser i form av rapportering, beräkning m.m. i varje enskilt fall. Därför är denna modell enligt utredningens mening inte en lämplig lösning av clearingproblematiken.

12.4.3 MODELL 3 – ETT FÖRENKLAT CLEARINGSYSTEM

Clearingbeloppen är för de flesta församlingar en procentuellt sett liten del vad gäller ekonomin. Därför är det relevant att fråga sig om det inte finns skäl att skapa en ersättningsform som är betydligt enklare att administrera än nuvarande clearingsystem.

En modell där ambitionen är att förenkla ersättningssystemet vid kyrkliga handlingar skulle kunna byggas upp så att ett enhetligt schabloniserat belopp, beräknat för varje form av clearinggrundande kyrklig handling (dop, konfirmation, vigsel och begravning), utbetalas till den församling som utfört den kyrkliga handlingen. Detta belopp skulle vara detsamma oavsett vilka tjänster som nyttjas i den församling där den kyrkliga handlingen äger rum.

Huvudskälet för denna förenklade modell skulle vara att administrationen förenklas avsevärt. Faktureringen skulle troligen kunna ersättas med en betalning av likartad karaktär som autogiro. Hanteringen skulle kunna ske genom att de uppgifter som förs in i Kbok med automatik överförs till KOB. Kontrollfunktionen skulle ändå finnas kvar hos den betalande församlingen genom att den har tillgång till Kbok. Systemet förutsätter givetvis att redovisningen sker korrekt i Kbok.

Säkerheten skulle följas upp genom revision i vanlig ordning av de kyrkliga organens revisorer.

I denna modell för clearing blir vidare den pastorala enheten i församlingen, präst, kyrkomusiker och kyrka, sammanhållen. Det blir samma personal som tjänstgör såväl vid församlingens ordinarie verksamhet som vid kyrkliga handlingar för alla medlemmar i Svenska kyrkan.

Genom en schabloniserad ersättning tydliggör man Svenska kyrkan som en enhet och lägger inte arbete på detaljregleringar församlingar emellan för att nå fram till en beräkning av ersättningar som ändå aldrig kan bli helt korrekta.

Med det pågående och alltmer accelererande arbetet med indelningsändringar tillskapas ekonomiska enheter som har en sådan storlek att de kan bära kostnaden för eventuella mindre förluster som kan uppkomma med ett mycket schabloniserat clearingsystem.

Ur en renodlat administrativ synpunkt ser utredningen att detta är en bra modell.

Konsekvent genomförd skapar emellertid denna modell inte utrymme att inom clearingsystemets ram välja präst eller kyrkomusiker från annan församling. Detta kan upplevas negativt av medlemmen. Ur pastoral synpunkt kan det uppfattas som problem med denna förenklade modell ur några olika aspekter:

- Det finns en risk att församlingen där den kyrkliga handlingen genomförs får ett minskat intresse att tillhandahålla såväl präst som kyrkomusiker och lokal. Den ekonomiska ersättningen från medlemmens hemförsamling blir ändå densamma som i det fall vissa tjänster fullgörs med hjälp av personal från andra församlingar. En sådan reaktion skulle inverka menligt i kontakterna med de medlemmar som tar del av de kyrkliga handlingarna.
- Denna schablon medför att de församlingar/kyrkliga samfälligheter som är ytterligheter genom att ”sälja” eller ”köpa” kyrkliga handlingar i stor omfattning, påverkas mest. Vem som blir vinnare eller förlorare beror givetvis på storleken på de schabloniserade beloppen och vilka tjänster som skulle ingå i schablonen.
- Modellen riskerar att upplevas som stereotyp av de medlemmar, som ska ta del av den kyrkliga handlingen. Innan en sådan modell införs behövs tydliga regler om vad som gäller när medlemmar har önskemål att anlita annan präst än den som är anställd i församlingen.

Även om denna modell är enkel uppfyller den inte, utifrån de parametrar där man för närvarande kan fakturera, det krav på rättvisa som utredningen satt som ett mål.

12.4.4 MODELL 4 – AVSKAFFANDE AV CLEARING

För ett avskaffande av clearingsystemet talar det faktum att Svenska kyrkan är ett trossamfund även om det består av olika juridiska personer samt att medlemskapet alltmer relaterar till Svenska kyrkan och i mindre grad till en särskild församling. Vidare tillkommer vistelsebegreppet som del av församlingens ansvar. Detta har sedan år 2000 lyfts fram på ett tydligt sätt i kyrkoordningen och innebär ett ansvar för alla som vistas i församlingen.

Förutom det som ovan redovisats och som huvudsakligen tar hänsyn till medlemsintresset finns en aspekt för de ekonomiska enheterna i Svenska kyrkan som tar sin utgångspunkt ur ett administrativt perspektiv. Vid en genomgång av clearinggrundande handlingar visar det sig att det för merparten av de ekonomiska enheterna i Svenska kyrkan, 67 %, är nettoeffekten marginell och rör sig om maximalt 24 nettoclearinghändelser. Det innebär alltså, för två tredjedelar av samtliga ekonomiska enheter utifrån den beräkningsmodell som tidigare redovisats med en genomsnittlig kostnad på 2 000 kronor per clearinggrundande handling, maximalt 48 000 kronor.

I många fall är alltså antalet nettoclearinghändelser mycket lågt medan antalet såväl sålda som köpta clearingtransaktioner är mycket stort. Detta medför en omfattande administration som i slutändan inte ger mer en mycket marginell vinst eller förlust för de ekonomiska enheterna på lokalplanet i Svenska kyrkan.

I denna modell skulle extrema ytterlighetsfall, där församlingen har många kyrkliga handlingar för icke-församlingsbor, kunna kompenseras genom till

exempel stiftsbidrag eller bidrag från nationell nivå. De fall det här rör sig om är oftast mindre församlingar eller samfälligheter med många turister eller andra besökare eller församlingar där det finns en förrättningskyrka som är attraktiv genom att vara vackert belägen, ha medeltidskaraktär eller andra företräden som gör att människor vänder sig dit för kyrkliga handlingar.

Om clearingen avskaffas kan man inte utesluta att det finns en risk för en viss återhållsamhet när det gäller att på ett positivt sätt ta emot förfrågningar och tillhandahålla kyrkliga handlingar åt andra församlingar och att Svenska kyrkans förhållningssätt sammantaget kan uppfattas negativt ur medlemmens synpunkt. Denna risk torde dock vara relativt liten. Skälet till detta är att det i förhållande till nuvarande regelverk endast skulle röra sig om en förändring av ekonomisk art. De befattningar som människor möter i den kyrkliga handlingen, främst präster och kyrkomusiker i församlingen, påverkas inte i sina tjänster av clearingsystemet i sig.

Ett synligt problem i en modell där clearing inte finns, uppkommer då kyrkomedlemmen önskar att en annan präst eller kyrkomusiker än de som är anställda i församlingen ska tjänstgöra i den kyrkliga handlingen. Om inte privat ersättning till präst är tillåten kommer det om präst ska anställas att bli en direkt kostnad för förrättningsförsamlingen som man inte får någon ersättning för. Frågan om möjligheten att i fortsättningen ta ut privat ersättning för präst behandlas nedan.

Skulle det bli på det sättet att kyrkoordningen inte skulle godta att annan personal än församlingens anställda medverkar vid den kyrkliga handlingen, motverkas ett av huvudsyftena med modellen, nämligen att Svenska kyrkan utåt uppfattas som en enhet. För den enskilde medlemmen visar sig detta bl.a. genom att man önskar få frihet att välja präst och kyrkomusiker för dop, vigsel och begravning.

I 2.4.5 MODELL 5 – KYRKLIGA HANDLINGAR FÖR MEDLEMMAR FRÅN ANNAN FÖRSAMLING SOM EN KOMPONENT I UTJÄMNINGSSYSTEMET.

I stället för att ha ett clearingsystem med fakturering, antingen det sker manuellt eller elektroniskt, skulle ersättningen för kyrkliga handlingar som äger rum utanför hemförsamlingen kunna avräknas mellan de ekonomiska enheterna i Svenska kyrkan. En sådan avräkning skulle kunna vara grunden för att i framtiden vara en av de komponenter som ingår i det inomkyrkliga utjämningsystemet, som sedan lång tid tillbaka är etablerat. I utjämningsystemet görs inte ekonomiska beräkningar på detaljnivå.

Systemet med utjämning mellan församlingar har hittills som principiell utgångspunkt att endast utjämna strukturella skillnader. Skillnader i service-nivå, kvalitet, avgifter och effektivitet berörs inte.

Genom utjämningen av de ekonomiska förutsättningarna visar församlingarna en ömsesidig solidaritet.

Om man stannar för en modell där ersättningar för kyrkliga handlingar för icke-församlingsbor skulle bli en egen del i utjämningsystemet skulle det innebära ett nytänkande på det sättet att det skulle tillföras en utjämningskomponent som är tydligt verksamhetsrelaterad. Detta ser utredningen som positivt.

Principiellt skulle därmed utjämnningen få en delvis ny innebörd. Om man tillför clearingen i dess nuvarande form till utjämningsystemet skulle detta innebära att man ekonomiskt reglerar en tidigare händelse mellan två parter. Utjämnning och clearing är alltså två olika saker, varför man behöver göra en bedömning om detta är ett hinder för att ha med kostnadsutjämnningar för kyrkliga handlingar för icke-församlingsbor i den generella utjämnningen.

Avräkningen mellan de kyrkliga enheterna skulle i utjämningsystemet kunna ske årsvis i efterhand. De kyrkliga handlingar som är av clearinggrundande art skulle då åsättas ett ekonomiskt värde liknande den schablon som redovisas under punkt 3 ovan. Uppgifterna skulle kunna hämtas direkt från Kbok.

En annan, och utifrån utjämningsystemets uppbyggnad, bättre lösning skulle vara att helt lämna betraktelsesättet av clearing som en relation mellan två parter. I stället skulle man, utifrån de uppgifter om registreringar som sker i Kbok av kyrkliga handlingar, göra ett utjämningsystem som mäter nettoeffekten vad avser de enskilda församlingarnas kyrkliga handlingar för icke-församlingsbor med det som andra församlingar utför för församlingarnas egna medlemmar.

På det sättet skulle clearingen från sin nuvarande karaktär förändras till att bli ett verksamhetsutjämningsbidrag.

Hittills har utjämningsystemet som ovan nämnts grundats på andra principer varför den här skisserade modellen innebär nya infallsvinklar än dem som nu gäller i utjämningsystemet. Vilka konsekvenser detta skulle få måste givetvis utredas.

Att det inte blir någon administration alls för församlingarna ser utredningen som fördelen med att clearingsystemet på något sätt innefattas i utjämningsystemet.

En nackdel kan vara att den generella utjämnningen är ganska trubbig; det finns ingen exakthet mot verkliga intäkter och kostnader. En sådan exakthet uppnås dock aldrig i ett utjämningsystem om man inte gör mycket detaljerade beräkningar.

Preliminärt för 2010 omsätter inkomstutjämnningen 307 miljoner kronor. Kostnadsutjämnningen omsätter 395 miljoner kronor varav kyrkounderhåll 75 miljoner kronor, kostnadsutjämningskonstant 111 miljoner kronor och andel tillhöriga 209 miljoner kronor. Detta kan jämföras med clearingkostnaderna om 85 miljoner kronor.

Sammanfattningsvis ser utredningen att det måste göras en noggrann analys med överväganden av hela utjämningsystemet, om det skulle vara aktuellt att välja denna modell.

12.4.6 SAMMANFATTNINGSVIS HAR SÅLEDES FÖLJANDE FEM MODELLER REDOVISATS:

1. Nuvarande system för clearing behålls i huvudsak oförändrat.

En möjlighet att låta clearingen omfatta mer än en församling införs för att göra det möjligt att betala kostnad för präst från en tredje församling.

2. Ett mer detaljerat clearingsystem

Clearingsystemet behålls men görs mer detaljerat och anpassas i högre grad till varje enskilt fall såväl vad gäller församlingarnas ersättning som medlemmarnas val av medverkande präst, kyrkomusiker och lokal.

3. Ett förenklat clearingsystem

För varje kyrklig handling som enligt Kbok kan vara clearinggrundande, utgår en schabloniserad ersättning.

4. Avskaffande av clearing

Detta innebär att Svenska kyrkan utåt uppträder som en organisation. Ytterlighetsfall där små församlingar gör stora ekonomiska förluster löses med stiftsbidrag eller bidrag från nationell nivå.

5. Kyrkliga handlingar för medlemmar från annan församling som en komponent i utjämningsystemet

Clearingen i dess nuvarande form avskaffas och blir i stället en komponent i utjämningsystemet. Grunden för hur utjämnningen sker kan göras på olika sätt.

12.5 Behov av ändringar i kyrkoordningen

Reglerna om clearing i kyrkoordningen finns i Elfte avdelningen: Ekonomi och egendom. I 42 kapitlet i kyrkoordningen behandlas frågor om Avgifter och uppbörd. Det kan ifrågasättas om det är en relevant placering, då flera av bestämmelserna behandlar frågor av verksamhetsmässig karaktär, t.ex. i vilka fall personer har rätt att ta del av kyrkliga handlingar.

I flera av modellerna krävs ingen ändring eller i vart fall mycket marginella förändringar i kyrkoordningen.

Ändringar i regelverket behöver dock göras i fall det ska kunna utgå ersättningar till flera församlingar, det vill säga om man frångår principen att clearingen är en uppgörelse mellan endast två församlingar; hemförsamling och den församling där den kyrkliga handlingen äger rum. Detta blir aktuellt till exempel i det fall där prästen kommer från en tredje församling och kyrkoordningen medger rätt till ekonomisk ersättning för en sådan tjänstgöring.

Vidare måste omfattande förändringar göras om man övergår till att låta clearingen bli en komponent i utjämningsystemet.

Slutligen måste ändringar givetvis göras i kyrkoordningen om clearingen avskaffas helt.

Ändring av clearingbeloppens beräkningsgrund kan göras av Kyrkostyrelsen inom nuvarande regelverk. Likaså kan Kyrkostyrelsen vid behov av nya ersättningsformer genom reglering i kyrkoordningen ges i uppdrag att fastställa ytterligare bestämmelser i de fall det inte faller inom det uppdrag som redan finns.

De fem modeller med förslag till clearingbestämmelser som redovisats ovan, går i vissa delar in i och överlappar varandra.

Det är viktigt att notera att modellerna huvudsakligen tar sikte på själva clearingsystemets konstruktion. I några fall tangerar frågeställningarna även problematiken om och hur ersättning ska utgå till präster och kyrkomusiker. Denna frågeställning har såväl kyrkorättsliga och pastorala som ekonomiska och skattemässiga konsekvenser vilket kan resultera i olika behov av förändringar i kyrkoordningen beroende på vilka modeller som man i framtiden väljer för ersättning för kyrkliga handlingar i. De måste behandlas utifrån de olika förutsättningar som gäller för präster och kyrkomusiker främst utifrån kyrkorättsliga och pastorala bedömningar. En redovisning av dessa frågeställningar följer nedan.

12.6 Ersättning till präster vid tjänstgöring för icke-församlingsbor

I övervägandena ovan har redovisats olika modeller för clearing där präster har skyldighet att i sin befattning tjänstgöra vid kyrkliga handlingar för andra än församlingsmedlemmar.

Till detta kommer frågan vilken rättighet, och eventuell skyldighet, präster och kyrkomusiker har att åta sig tjänstgöring vid kyrkliga handlingar i en annan församling än den där de har sin ordinarie tjänst. Denna fråga gäller även dem som är prästvigda men inte har någon församlingstjänst.

I det följande behandlas frågan om prästers tjänstgöring. Denna är mer komplex och problematisk än kyrkomusikertjänsten utifrån det faktum att det är en vigningstjänst.

Motionen som ligger till grund för Kyrkomötets beslut om denna utredning syftar till att få till stånd bestämmelser som möjliggör för medlemmarna att kunna välja den präst eller kyrkomusiker man önskar vid en kyrklig handling.

Det uttrycks i Egendoms- och ekonomiutskottets betänkande (EE2007:4) att det är oacceptabelt att kyrkliga handlingar förknippas med svarta pengar, eller med andra ord att enskilda personer betalar ekonomisk ersättning till präst eller kyrkomusiker som tjänstgör utanför sin egen församling utan att

denna ersättning redovisas för skattemyndigheterna. Det är mycket svårt att få en uppfattning om och i vilken utsträckning sådant förekommer. Utredningen har visat att det finns problem med präster som saknar kyrklig anställning och utför kyrkliga handlingar antingen privat eller genom enskild firma eller bolag.

Utifrån nu gällande skattelagstiftning och Svenska kyrkans inomkyrkliga regelverk dvs. kyrkoordningen och kollektivavtalet, *Svenska kyrkans avtal 2008*, finns det inget som hindrar att präst får en ersättning av enskilda personer för en kyrklig handling. Denna ordning förutsätter givetvis att båda parter, dvs. de som köper tjänsten (de medlemmar som önskar den kyrkliga handlingen) och de präster som utför arbetet, sköter sina åligganden gentemot skattemyndigheterna på ett korrekt sätt samt hanterar frågorna i enlighet med gällande kollektivavtal vad avser t.ex. reglerna om bisyssla m.m. I denna del gäller alltså samma regelverk som det som gäller för köp av tjänster i övrigt i samhället.

För att få tydliga och enhetliga regler i de fall där präster tjänstgör i andra församlingar än där de är anställda krävs ett samlat grepp, detta för att lösa dels förordnandefrågan, dels ersättningsfrågan. Det finns behov av konkreta regler med ambitionen att de ska vara till nytta såväl för församlingar eller kyrkliga samfälligheter och dessas medlemmar som för präster. Utredningen strävar efter att hitta lösningar för såväl dem som har anställning i någon församling som dem som inte har sådan anställning. I denna grupp innefattas de som har annan befattning inom kyrkan i församlingen, annan befattning i Svenska kyrkans organisation och prästvigda men med tjänstgöring utanför kyrklig organisation. Till detta kommer de som inte har någon anställning eller är pensionärer.

I anställningsvillkor som gäller för präster kan noteras att de i sin tjänst, enligt kollektivavtalet är skyldiga att, förutom att tjänstgöra vid kyrkliga handlingar i hemförsamlingen för församlingsbor, även har denna skyldighet för andra än församlingsbor.

När det gäller tjänstgöring utanför hemförsamlingen får man göra olika bedömningar.

Utgångspunkten för prästs tjänstgöring är följande: vid en kyrklig handling – dop, konfirmation, vigsel och begravning – rör det sig i samtliga fall om offentliga gudstjänster. En annan grundläggande fråga är om prästen själv kan disponera över vigningstjänsten genom att överenskomma med enskilda kyrkomedlemmar om att förrätta en gudstjänst och dessutom ta betalt för den. Konsekvensen blir att prästen säljer den vigningstjänst som tilldelats i samband med prästvigningen. Denna fråga, som är av pastoral-teologisk karaktär, måste lösas innan man går vidare i tekniska lösningsmodeller vad gäller ersättning m.m.

Särskilt tydlig blir denna problematik i de fall där präster har bildat firma som anlitas för att utföra kyrkliga handlingar. Då får den kyrkliga handlingen

och prästens roll tydligt karaktären av affärsverksamhet där det är firman som ansvarar för den prästerliga delen av den kyrkliga handlingen genom en affärsuppställning.

Det ska vidare noteras att i samtliga fall då präst tjänstgör i annan församlingsskyrka än den där prästen är anställd ska det finnas ett beslut om upplåtelse av kyrka enligt 41 kap. 3 § i kyrkoordningen.

Möjligheten att tjänstgöra vid kyrkliga handlingar enligt Svenska kyrkans ordning har sin grund i och är avhängig av att prästen har behörighet att utöva vigningstjänsten som präst. I samband med prästvigning blir prästen behörig att utföra kyrkliga handlingar. Som framgår ovan under avsnitt 6.2 i utredningen är vigningstjänsten inte något som prästen fritt förfogar över.

De kyrkliga handlingarna är, som ovan nämnts, gudstjänster. I 17 kap. 1 § i kyrkoordningen anges detta klart:

I församlingen skall gudstjänst firas i form av huvudgudstjänster, kyrkliga handlingar och andra gemensamma gudstjänster

Av detta följer att de kyrkliga handlingarna rimligen inte kan köpas och ersättas ekonomiskt av privatpersoner.

Som tidigare redovisats har Finlands evangelisk-lutherska kyrka i sin kyrkoordning ett uttryckligt förbud för präst att ta emot arvode från annan än församling. Detta har sin grund i att en präst inte själv disponerar över vigningstjänsten och därmed inte har rätt att ta betalt för den kyrkliga handlingen. Om inte prästen förordnas av en församling för att förrätta en kyrklig handling får denna utföras utan ersättning. Prästen kan givetvis också avstå från att tjänstgöra. Prästen får endast ta emot ersättning för direkta resekostnader från dem som kallat honom eller henne.

Tillsynsorganen med i kyrkoordningen definierade uppgifter finns redan i form av biskop och domkapitel. Om en ordning av motsvarande slag som den som gäller i Finlands evangelisk-lutherska kyrka skulle införas i Sverige skulle innebörden i vigningstjänsten som präst tydliggöras.

I de fall en församling inte vill förordna en präst för viss tjänstgöring och denne inte är beredd att tjänstgöra gratis uppstår det emellertid problem. En sådan situation leder till att den enskilde medlemmens önskemål att anlita en präst som man tidigare haft en relation till som ”familjepreäst” inte kan tillgodoses. Svenska kyrkan riskerar i sådana fall att uppfattas som byråkratisk och negativt inställd till att tillmötesgå den enskildes önskemål. Skulle prästen i stället tjänstgöra utan ersättning, dvs. inom ramen för sin nuvarande tjänst eller på sin fritid uppkommer frågan om reseersättning, såväl i fråga om vem som ska betala som om och hur denna ersättning ska redovisas till skattemyndigheten.

För prästen tillkommer också arbetsmiljömässiga frågor av olika slag. Det gäller försäkringar, arbetsskadeskydd m.m. i de fall prästen utför en

kyrklig handling som inte sker i dennes anställning och något förordnande inte utfärdats av annan församling. Vilka regler gäller om det skulle hända en olycka? Vem är ansvarig? Sådana frågor är angelägna att beakta så att Svenska kyrkan tydliggör när ansvaret ligger hos arbetsgivaren och när det inte är fallet och prästen alltså inte omfattas av det skydd som finns i arbetsmiljölagen och kollektivavtalet.

Hur ska man då praktiskt kunna skapa en ordning och ett förhållnings-sätt där det är möjligt att lösa de frågor som rör förordnande av präster, dvs. det som motionärerna efterfrågar?

Även här får man beakta såväl församlingarnas som den enskilde prästens ansvarsområden. Det är vidare viktigt att kunna tillgodose medlemmarnas önskemål och förväntningar för att skapa en modell som ger en god lösning i de enskilda fallen.

Varje kyrklig enhet inom Svenska kyrkan är en egen juridisk person med rättigheter och skyldigheter att fatta egna beslut. Av detta följer att det i kyrkoordningen eller i någon annan bestämmelse från nationell nivå inte är lämpligt att föreskriva en skyldighet för en lokal kyrklig enhet i Svenska kyrkan att förordna en präst eller musiker utifrån önskemål från den som önskar få del av en kyrklig handling.

Det är viktigt att detta klargörs för den enskilde kyrkomedlemmen i varje enskilt fall eftersom många har uppfattningen att Svenska kyrkan är en koncern. Svaren på de frågor som ställts till kontraktsprostarna visar att av dem som önskar en annan präst än den som har sin tjänst i den församling där den kyrkliga handlingen ska äga rum, är det till övervägande del fråga om vad man kallar familjepräst, med andra ord någon som man tidigare haft en pastoral kontakt med som församlingspräst vid kyrkliga handlingar, främst dop och konfirmation inom familjen.

Förhållandet är alltså inte så att man främst önskar en populär präst, utan önskemålen är oftast av pastoral karaktär. I de fall där prästen flyttat eller gått i pension sedan familjen senast anlitat denne kan det ur många aspekter vara pastoralt klokt och motiverat att behålla kontakten och att prästen förordnas.

För präster i aktiv tjänst förekommer inte sällan att de i sin tjänst medges rätt att ha 5 – 10 kyrkliga handlingar i andra pastorat varje år. Om detta system, som kan vara en god och praktiskt lämplig lösning, ska bli heltäckande, krävs att en överenskommelse träffas i det kollektivavtal som gäller för präster.

För dem som inte har tjänst i församling kvarstår problem att klara ut ersättningsfrågan. Ska dessa ha rättighet eller möjlighet att förordnas och därmed själv få ersättning direkt från förrättningsförsamlingen? Ska de anlitas privat för uppdraget och få ersättning från den medlem som önskar att de ska utföra en kyrklig handling? Ska tjänstgöringen kunna ske men utan ersättning?

I utredningens samlade uppdrag kan man konstatera följande:

Om nuvarande clearingsystem ersätts med en ordning som är administrativt enkel tenderar det att bli svårare att finna en lösning för möjligheten att anlita präst som inte ingår i den kyrkliga organisationen om prästen inte har rätt att själv ta betalt för sin tjänstgöring vid en kyrklig handling. Detta blir särskilt tydligt i modell 3, där man utgår från schablonberäkningar och givetvis i modell 4, som inte knyts till clearingsättningar och modell 5, där clearingens ersätts av en komponent i utjämningsystemet.

I modellerna 3, 4 och 5 särskiljs inte i något fall varje enskild komponent i clearingsystemet, dvs. präst, kyrkomusiker, vaktmästare och lokal. Det blir därmed svårt att motivera församlingar att förordna präster som inte har tjänst eftersom förrättningsförsamlingen inte får någon ersättning alls för den kostnad som uppkommer genom att den enskilde kyrkomedlemmens önskemål om att anlita en speciell präst eller kyrkomusiker tillmötesgås.

För att få en tydlighet när det gäller anlitande av präst som inte är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen ska äga rum är en rekommendation att, där det är rimligt ur församlingens arbetsförhållanden, prästen förordnas av den församling där den kyrkliga handlingen äger rum, alternativt att prästen förordnas av medlemmens hemförsamling. Denna ordning måste tydliggöras i ett tidigt skede vid planeringen. Om inte förordnande kan utfärdas får prästen fullgöra den kyrkliga handlingen utan ersättning.

12.7 Ersättning till kyrkomusiker vid tjänstgöring för icke-församlingsbor

För att inneha en befattning som kyrkomusiker gäller kravet att förutom Svenska kyrkans grundkurs ha genomgått en utbildning till organist eller kantor. Denna utbildning följs inte till skillnad från prästutbildningen av vigning till ett ämbete med tillsyn från domkapitlet.

I relationen till arbetsgivaren gäller därmed för kyrkomusikern enbart rent arbetsrättsliga och avtalsmässiga regler. Av detta följer att en kyrkomusiker som tjänstgör i en församling och åtar sig andra arbetsuppgifter utöver den ordinarie tjänsten har rätt att göra det. Enda inskränkningen är att det arbete kyrkomusikern utför som bisyssla inte får inverka hindrande för arbetsuppgifterna eller innebära verksamhet som konkurrerar med arbetsgivarens.

Om en kyrkomedlem önskar att en kyrkomusiker från annan församling ska tjänstgöra vid en kyrklig handling finns det ingen skyldighet att förrättningsförsamlingen anställer denne för denna uppgift.

Önskemål om att anlita annan kyrkomusiker än den som är anställd i församlingen är inte så vanligt förekommande. Det huvudsakliga skäl som gäller vid anlitande av präst vid en kyrklig handling är att medlemmen har

en sedan tidigare etablerad kontakt av pastoral karaktär. Detta förhållande föreligger naturligt nog inte när det gäller kyrkomusiker.

I de fall det förekommer förfrågan om att anlita en kyrkomusiker från annan församling är skälet oftast att det finns önskemål att spela något utöver det som kyrkohandboken föreskriver.

Vid önskemål om sådana ytterligare musikaliska inslag, t.ex. mer kvalificerad kyrkomusik eller solosång, förekommer det att de som tar del av den kyrkliga handlingen själva får betala särskilt till kyrkomusikern för dessa inslag. Utredningen ser att det behöver övervägas om det är riktigt att sådan ersättning kan betalas till kyrkomusiker som deltar i den kyrkliga handlingen i sin tjänst. I realiteten får denne ersättning vid tjänstgöringen vid en kyrklig handling dels från sin arbetsgivare, dels från dem som beställt extra musikinslag. Detta förhållande förekommer oavsett clearing.

Sättet för att lösa den ekonomiska ersättningen för extra musik varierar mellan olika församlingar. I vissa fall får kyrkomusiker som t.ex. ofta sjunger solosång ett lönetillägg. Församlingen står därmed för hela lönekostnaden till musikern men debiterar en kostnad till de medlemmar som önskat solosången. Samma förhållande gäller för annan musik än den som kyrkohandboken anger. I sistnämnda fall är det ännu mer angeläget än vid solosång att det klargörs före den kyrkliga handlingen vad som ingår i kyrkomusikerns åtagande i tjänsten.

Avsikten med att utbetalning av ersättning till musikern genom kyrkan är att kyrkomusikern ska ha en arbetsgivare och inte ha sidoinkomster samtidigt som denne är i tjänst i församlingen.

I de fall där kyrkomusiker, förutom sin lön från församlingen eller vid tjänstgöring i en församling som inte samtidigt är arbetsgivare, får ersättning från privatpersoner vid en kyrklig handling förutsätts det givetvis att den inkomst kyrkomusikern får i vederbörlig ordning redovisas till skattemyndigheten.

Det kan utifrån denna genomgång konstateras att det, för att ha möjlighet att tvångsvis kräva att de kyrkliga arbetsgivarna förordnar präster och kyrkomusiker enligt motionens intentioner, skulle krävas ändringar i kyrkoordningen. Sådana ändringar skulle då ta över församlingars och kyrkliga samfälligheters rätt att själv fatta beslut om att anställa präster och kyrkomusiker. Detta är för närvarande inte juridiskt möjligt och inte heller önskvärt utifrån den organisatoriska uppbyggnad som Svenska kyrkan valt där varje enhet är en egen juridisk person.

12.8 Skattemässiga konsekvenser för Svenska kyrkan

I de fall clearingsituationer uppstår kan frågan ställas om det kan uppkomma någon skattemässig effekt för Svenska kyrkan. Framst blir då mervärdesskatt (moms) aktuellt.

Det som clearingen omfattar är ren kyrklig verksamhet i form av gudstjänster. Det som hemförsamlingen betalar är kostnader för en gudstjänst där lokal, präst och kyrkomusiker, eller någon av dessa komponenter, ingår. Eftersom clearingen har sin grund i den kyrkliga handlingen och därmed i Svenska kyrkans gudstjänstordning utgör den ett direkt led i kyrkans främjande verksamhet. Kostnaden som tas ut för clearingen bygger på de merkostnader som uppkommer i förrättningsförsamlingen och är inte förknippad med något vinstsyfte.

I ett mål rörande förhandsbesked om mervärdesskatt, där en kyrklig samfällighet tillhandahöll kyrkvaktmästartjänster vid stiftsförrättningar, gjorde regeringsrätten bedömningen att det samfällighetens personal utförde var en del av kyrkans gudstjänstverksamhet och därmed inte skattepliktigt för mervärdesskatt (RÅ 2002 not. 10). Detta utslag kan tjäna till ledning för bedömning av skattskyldighet vid clearing som är en ännu mer uttalad gudstjänstverksamhet än den fråga som regeringsrätten hade att ta ställning till.

12.9 Förbud för präster att ta emot arvode eller annan ekonomisk ersättning från annan än församling

Ett uttryckligt förbud för präster att ta emot arvode eller annan ersättning från annan än en församling för kyrkliga handlingar föreslås av utredningen. Detta innebär i klartext ett förbud för präst att ta emot ekonomisk ersättning av enskild person vid en kyrklig handling.

Tillsynen över att denna ordning följs ska ligga på biskop och domkapitel. Av detta följer att överträdelser av bestämmelsen utreds av domkapitlet och kan leda till disciplinära påföljder.

I denna fråga måste man eftersträva en enhetlig syn i landet eftersom de kyrkliga handlingar som präster utför inte bara äger rum inom ett stift. Det ligger ändå inom varje stifts eget ansvarsområde att utfärda de föreskrifter som man anser behövs.

Även om en kyrklig handling sker utan att prästen har förordnande är det viktigt att informera kyrkoherden i den församling där den kyrkliga handlingen genomförs. I dagsläget sker detta, utifrån de uppgifter som kontraktsprostarna lämnat i enkäten, endast vid omkring hälften av de kyrkliga handlingarna i annan församling. I detta sammanhang är det även naturligt att beakta reglerna om upplåtelse av kyrka.

För prästs resor vid kyrkliga handlingar där präst håller sådan åt enskilda personer utan att något arvode eller annan ersättning utgår kan reseersätt-

ning betalas skattefritt om ingen annan förmån än enkel förtäring ingår. I annat fall, t.ex. vid deltagande i bröllopsmiddag och/eller betald övernattnings blir hela ersättningen, dvs. även reseersättningen, skattpliktig. Detta styrs av bestämmelserna i skattelagstiftningen.

12.10 Utlandskyrkan

Den av Kyrkostyrelsen tillsatta utredningen om förändrad organisation av Svenska kyrkan i utlandet har den 16 juni 2009 avlämnat sitt betänkande *Utlandskyrkan – Struktur och delaktighet*. Utredningen har inte behandlat clearingfrågorna. Detta beror, som tidigare nämnts, på att en överenskommelse träffats med ordföranden i utlandsutredningen att denna fråga skulle behandlas i Clearingutredningen.

Om utredningens förslag antas av Kyrkomötet och utlandskyrkan däri-genom på många sätt skulle knytas närmare övrig verksamhet inom Svenska kyrkan kvarstår ändå en rad problem att lösa för att göra det möjligt att införa clearing så att utlandskyrkoaktiviteten integreras med övrig clearing. Detta gäller bl.a. medlemskapets karaktär och kyrkoavgiftens utformning.

Inom utlandskyrkan gäller kyrkoordningens bestämmelser bara om det är särskilt angivet (2 kap. 16 § kyrkoordningen). För utlandskyrkan gäller för närvarande en form av clearing endast i de fall en konfirmand tillhör Svenska kyrkan men inte har någon hemförsamling i Sverige. Denna bestämmelse tillkom genom beslut vid 2008 års kyrkomöte som resulterade i ett tillägg till 42 kap. 7 a § i kyrkoordningen där det infördes en rätt till konfir-mationsersättning för den församling eller det stift som ordnar konfirmatio-nen. Ersättningen betalas av Svenska kyrkans nationella nivå. Bestämmelsen påverkar inte utlandssvenskarnas kostnader utan är en ersättning till den församling där konfirmationen äger rum. Den har därför mer karaktären av bidrag än av clearing.

För de kyrkliga handlingarna dop, vigsel och begravning förekommer ingen clearing för utlandssvenskar som har den kyrkliga handlingen i Sve-rige. Kostnaden för gudstjänsterna vid dessa kyrkliga handlingar får oftast betalas av den församling i Sverige där de äger rum. Frågan huruvida en församling i Sverige har rätt att debitera en avgift då utlandssvenskar har vigsel eller begravningsgudstjänst i Sverige är oklar och inte reglerad i kyr-koordningen. För dop får dock inte någon avgift tas ut av den enskilde. För konfir-mationsersättning är frågan löst genom den ersättning som betalas från nationell nivå för utlandssvenskar.

Utlandsförsamlingarna riskerar inte att få någon kostnad eftersom de inte ingår i clearingsystemet.

Utredningen ser att det finns behov av förtydligande att utlandssvenskar givetvis har rätt till kyrkliga handlingar i Sverige, att dop sker avgiftsfritt, att de som konfirmeras har rätt till konfir-mationsersättning, vilken betalas av

Svenska kyrkan på nationell nivå, men att avgift ska betalas för vigsel och begravningstjänst eftersom det inte finns reglerat att det sker avgiftsfritt. Något belopp är inte bestämt. Det finns inte heller några givna rekommendationer till församlingar och kyrkliga samfälligheter. De av Kyrkostyrelsen fastställda clearingbeloppen kan givetvis vara till ledning.

Kyrkomedlemmar i Sverige som förlägger vigsel till församlingar eller verksamhetsplatser i utlandet, där man har vigselrätt, får betala en avgift. Hemförsamlingen betalar ingen clearingsättning eftersom utlandskyrkan inte omfattas av clearingsystemet. Församlingen i utlandskyrkan tar ut ganska stora ersättningar för den kyrkliga handlingen från kyrkomedlemmen. Denna ersättning är en del av de medel som finansierar verksamheten. Utredningen finner nu inte skäl att föreslå någon ändring i denna bestämmelse, men ser för framtiden ett scenario där utlandsverksamheten kan ingå i clearingverksamheten som önskvärt.

12.11 Ekumeniska överenskommelser

För ekumeniska överenskommelser med såväl andra kyrkor i andra länder som med andra samfund i Sverige och kyrkliga handlingar i anslutning till dessa gäller att de inte faller in under clearingbegreppet även om man felaktigt har den uppfattningen i flera församlingar. Skälet till detta är givetvis att clearing endast kan gälla mellan församlingar inom Svenska kyrkan.

En redovisning av förhållandena finns i avsnitt 9 ovan.

12.11.1 BORGÅÖVERENSKOMMELSEN

Borgåöverenskommelsen innefattar inte några ekonomiska förpliktelser. För kyrkor som ingår i Borgåöverenskommelsen kan det därför aldrig bli aktuellt att tala om clearing.

Det har emellertid alltsedan kyrkoordningens tillkomst förekommit och redovisats olika tolkningar av detta förhållande vilket har sin grund i vissa uttalanden vid Borgåöverenskommelsens tillkomst där det i den gemensamma deklARATIONEN bl.a. sägs att man ska betrakta döpta medlemmar av kyrkorna som tillhör Borgåöverenskommelsen som våra egna. Detta har sedan tillsammans med uttalanden i förarbetena till kyrkoordningen tagits till intäkt för att de ska behandlas som Svenska kyrkans medlemmar och att förrättningsförsamlingen inte får ta ut någon avgift. Eftersom de inte har någon hemförsamling i Sverige kan någon avgift inte tas ut. Denna tolkning har bl.a. framförts i Församlingsförbundets *Förbundsinfo*.

Biskopsmötet har dock tydligt angett att överenskommelsen enligt Borgåöverenskommelsen inte är något ekonomiskt åtagande och inte på något sätt knyter an till clearingsystemet.

I enkäten till kontraktsprostarna framgår att drygt en tredjedel av prostarna tycker att det råder oklarhet i ersättningsfrågan.

Utredningen menar att det, utifrån det som redovisats ovan, är viktigt att klargöra att Borgåöverenskommelsen inte innefattar ekonomiska förpliktelser.

Det är därför naturligt att medlemmar inom Borgågemenskapen betalar en avgift för kyrkliga handlingar.

Det vore en fördel om man kan komma fram till en lösning så denna avgift på något sätt kan fastställas centralt eftersom tillämpningen för närvarande inte alls är enhetlig. I detta fall är det emellertid en fråga där den enskilde huvudmannen fattar beslut. Det som kan överenskommas centralt är endast rekommendationer. De enskilda församlingarna är sedan givetvis fria att följa en sådan rekommendation.

En taxa som ligger i paritet med clearingbeloppen kan vara ett lämpligt riktmärke då den ger täckning för kostnaderna och är enkel att tillämpa.

12.11.2 ÖVERENSKOMMELSERNA MED SVENSKA MISSIONSKYRKAN OCH METODISTKYRKAN

Samverkan med Svenska Missionskyrkan syftar inte till att uppnå överenskommelser av ekonomisk natur, inte heller vad avser kyrkliga handlingar. Samarbetet bygger till stor del på lokala samarbetsavtal. I dessa fall kan det bli aktuellt med samverkan. Då det gäller kyrkliga handlingar avses främst frågan om upplåtelse av kyrka.

Här gäller den ordning att man från ömse håll rent allmänt ska ha en positiv inställning till samverkan på olika håll. Detta är ett förhållningssätt som har en lång tradition. Några ekonomiska ersättningar för präst eller kyrkomusiker blir emellertid inte aktuella i dessa sammanhang.

I samarbetet med Metodistkyrkan har några problem avseende ekonomiska ersättningar för kyrkliga handlingar inte redovisats.

Utredningen konstaterar att clearingsystemet, som varit obligatoriskt mindre än tio år, har en konstruktion som i de flesta fall på ett tillfredställande sätt löser problem som tidigare inte alls varit reglerade. Det finns emellertid många olika alternativa upplägg av de kyrkliga handlingarna. Detta medför att i snart sagt varje kyrklig handling utanför hemförsamlingen stöter på problem som inte har en given lösning.

Ambitionen att tillfredställa de olika intressenterna – kyrkomedlemmarna, församlingarna och tjänsteinnehavarna, (dvs. präster och kyrkomusiker) – går inte alltid att förena.

13 Utredningens förslag

13.1 Clearingens utformning

Utredningen förordar modell 1, som innebär att nuvarande system för clearing i huvudsak behålls oförändrat men med möjlighet att inom clearingens ram ekonomiskt ersätta kostnaden för tjänstgörande präst som har sin tjänstgöring i annan församling än den där den kyrkliga handlingen äger rum eller hemförsamlingen.

Skälen till att denna modell förordas är följande:

Pågående strukturförändringar.

De snabba förändringar som äger rum rörande indelning av kyrkliga enheter innebär en utveckling mot allt större församlingar och samfälligheter. Att göra radikala ändringar i clearingsystemet nu kan vara att alltför tidigt föregripa en lösning som kan växa fram naturligt. Det kan antagas att clearingens inom några år kan ha förutsättningar för avsevärt förenklade former eftersom större enheter lättare kan bära ett sådant system. Större ekonomiska enheter medför dessutom att vissa kyrkliga handlingar där idag clearing förekommer i framtiden skulle ske inom dessa enheter.

Strukturutredningen.

Den av Kyrkostyrelsen tillsatta *Strukturutredningen* ska lämna sitt betänkande 1 april 2011. Denna utrednings förslag kan komma att påverka clearingsystemet i hög grad genom förslag om nya regler för den organisatoriska indelningen av Svenska kyrkan, inte minst på lokalplanet.

Förändringar i de administrativa systemen.

Från och med maj månad 2009 har en modell införts där faktureringen av clearinghandlingar knyts till Kollekt- och betalssystemet (KOB), genom vilket man kommer att kunna utläsa frekvensen av reella clearinghändelser utan att behöva uppskatta dessa från det antal som registreras i Kbok. Ur detta system kan vidare tas uppgifter där det ges möjlighet att utläsa hur betalningsströmmarna går vad gäller clearing. Med de erfarenheter som de närmaste åren kommer att ge i denna del får man ett gediget underlag att lägga till grund för förnyade ställningstaganden som då kan leda fram till någon av de förenklade modellerna.

Förslag om ändrade regler för ersättning till präster.

Eftersom privat ersättning till präst för tjänstgöring vid kyrkliga handlingar inte i fortsättningen ska vara tillåten enligt utredningens förslag, innebär

detta delvis nya förutsättningar. Det kommer antagligen i ett större antal fall än hittills att uppstå behov att förordna präster i någon församling genom önskemål från medlemmarna om viss präst från annan församling vid en kyrklig handling. Utan förordnande får prästen inte någon ersättning. Det blir lättare att få pastoral acceptans för ett clearingsystem där ersättning utgår till den kyrkliga enhet som betalar prästen när privat ersättning till prästen uttryckligen förbjuds.

Orsaken till att ett mer radikalt förslag inte läggs fram nu är de punkter som redovisats ovan. Sammantaget ser utredningen det föreslagna regelverket som del av en process som också tydliggör vilka områden som i nuläget omfattas av clearing så att det bringas klarhet i dessa frågor.

Om några år kan det bli aktuellt att på ett tämligen enkelt sätt fatta beslut om att gå över till någon av modellerna 4 eller 5, vilket alltså innebär antingen ett avskaffande av clearinginstitutet eller att det ersätts av en komponent i utjämningsystemet.

Den föreslagna ändringen, att ersättning vid clearing kan omfatta flera ekonomiska enheter inom kyrkan, kräver ändringar i 42 kap. 6, 8 och 10 §§ i kyrkoordningen.

Förändringen ger möjlighet för kyrkomedlemmar att anlita en präst som inte har sin ordinarie tjänst i den församling där den kyrkliga handlingen äger rum. På detta sätt kan man tillmötesgå kyrkomedlemmars önskemål om val av präst i stor utsträckning. Det föreslås att den kyrkliga handlingen utifrån clearingaspekt inte omfattar mer än ytterligare två församlingar förutom hemförsamlingen. Med andra ord innebär det att hemförsamlingen får betala till den församling där den kyrkliga handlingen ägt rum och, i förekommande fall, till den församling där prästen är anställd.

Utredningen betonar vikten av att reglerna om upplåtelse av kyrka i 41 § 3 st. följs då annan präst än församlingsprästen i förrättningsförsamlingen tjänstgör vid kyrklig handling,

13.1.1 CLEARINGBELOPP

En översyn av clearingbeloppen behöver göras av Kyrkostyrelsen utifrån de grunder som de är beräknade på så att de upplevs som anpassade till den arbetsinsats som olika kyrkliga handlingar normalt tar i anspråk vad gäller tid för planering, genomförande och uppföljning. Här behöver även pastorala aspekter beaktas. Grunden bör vara att clearingens täcker merkostnader för den församling som fullgör den kyrkliga handlingen.

Utredningen ser det angeläget att man fortsättningsvis håller fast vid principen att clearingens ska vara ett slutet inomkyrkligt system mellan församlingar i Sverige.

13.2 Förbud för präst att ta emot arvode eller annan ekonomisk ersättning från annan än församling

Utredningen föreslår att det inte ska vara tillåtet för präst att för en kyrklig handling ta emot arvode eller annan ekonomisk ersättning från annan än församling i svenska kyrkan.

Bestämmelsen föreslås placeras i en ny paragraf i kapitel 17 i kyrkoordningen. Skälet till placeringen i detta kapitel i kyrkoordningen är att bestämmelsen därigenom knyts till kapitlet om gudstjänstliv i kyrkoordningen. Utredningen föreslår att det införs en ny 15 a § som knyter an till bestämmelserna om kyrkliga handlingar i 15 §.

Med placeringen i kapitel 17 i kyrkoordningen signaleras att bestämmelsen primärt inte är en detalj i det administrativa regelverket utan att den utgår från uppdraget att vara präst och vad vigningstjänsten innefattar. Bestämmelsen innebär att det blir förbjudet att ta emot ersättning från privatpersoner eller andra juridiska personer än de som innefattas i Svenska kyrkans organisation för kyrkliga handlingar. Tillsynsansvaret ligger på respektive biskop och domkapitel.

I normalfallet förutsätts givetvis även i fortsättningen att den kyrkliga handlingen sker i hemförsamlingen med församlingspräst och i församlingen anställd kyrkomusiker. I annat fall ska det finnas ett förordnande från den församling där den kyrkliga handlingen fullgörs.

Om det inte finns någon form av anställning får prästen antingen hålla den kyrkliga handlingen utan ersättning eller avstå från den.

13.3 Utlandskyrkan

Utredningen ser inte skäl att nu föreslå att clearing införs inom utlandskyrkan för medlemmar i Svenska kyrkan som tar del av kyrkliga handlingar utomlands eller för utlandssvenskar som tar del av kyrkliga handlingar i Sverige.

På sikt ser utredningen det som önskvärt att medlemsskapet, kyrkoavgiften och verksamheten för utlandskyrkan får en sådan karaktär att den naturligt kan ingå i clearingsystemet.

Även om förslaget inte innebär införande av clearing äger givetvis dop rum kostnadsfritt.

Vidare föreslår utredningen att ersättning även i fortsättningen betalas av nationell nivå till församlingar där konfirmandundervisning bedrivits i lägerform med ungdomar som bor i utlandet, är medlemmar i Svenska kyrkan men inte tillhör en församling i Sverige. Det behöver tydliggöras att detta inte är clearing utan ett rent bidrag från nationell nivå vilket har en annan grund än de bestämmelser som reglerar clearing mellan församlingar. Detta framgår genom en komplettering av bestämmelserna i nuvarande 42 kap. 7 a § 3 st. i kyrkoordningen.

13.4 Konfirmationsersättning till stiftet

Utredningen föreslår att möjligheten för stiftet att kunna få konfirmationsersättning tas bort. Av detta följer att ordet stift i bestämmelsen i 42 kap. 7 a § i kyrkoordningen, upphör att gälla.

Utvecklingen har gått åt det hållet att stiftet alltmer söker lösningar där lokala församlingar ansvarar för konfirmandläger som äger rum i samverkan med andra organisationer. Detta är en positiv utveckling då närkontakten med verksamheten är angelägen att upprätthålla. De fall där stiftet har ansvar för konfirmationsläger är nästan uteslutande på stiftsgårdarna, vilka på senare år blivit allt färre.

I det lilla antal fall som kvarstår är den konfirmationsersättning som stiftet skulle gå miste om av försumbar storlek i stiftets ekonomi.

Ofta ansvarar stiftet för konfirmationsundervisning för konfirmander som är i behov av särskilt stöd. I Kyrkostyrelsens beslut om clearingbelopp sägs att den församling som konfirmanden tillhör ska ersätta den församling eller det stift som anordnar konfirmationen med de fastställda beloppen för konfirmation. Till detta kommer de ytterligare kostnader som föranleds av att konfirmanden är i behov av särskilt stöd. Något belopp för dessa kostnader är inte fastställt. Däremot sägs att överenskommelse om sådana ytterligare kostnader bör träffas lokalt i förväg. Sådana överenskommelser kan göras också i framtiden.

Genom att ta bort bestämmelsen i 42 kap. 7 a § 2 st. i kyrkoordningen vad avser stiftet renodlar man clearing till att vara ett slutet system mellan församlingar.

För konfirmandarbetet i församlingar har stiftet även utan denna bestämmelse samma tillsynsansvar som tidigare. Det följer av de riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete som är fastställda av Kyrkostyrelsen den 24 oktober 2007. Domkapitlet har därefter var för sig antagit riktlinjerna. Formen för tillsyn framgår tydligt av de rambestämmelser som tillhör riktlinjerna.

13.5 Ersättningar vid kyrkliga handlingar i ekumeniska kontakter

Borgåöverenskommelsen

I ekumeniska sammanhang har tidigare klargjorts att Borgåöverenskommelsen inte innefattar ekonomiska förpliktelser och att den församling där den kyrkliga handlingen äger rum, därför bör ta ut en skälig avgift.

Detta är ett viktigt konstaterande som bör göras för att få en enhetlig behandling över landet.

Utredningen ser det som angeläget att tydligt uttala att Borgåöverenskommelsen inte innebär att kyrkliga handlingar sker kostnadsfritt.

Svenska Missionskyrkan, Metodistkyrkan

Överenskommelsen med Svenska Missionskyrkan behandlar endast marginellt frågor av ekonomisk natur vad avser kyrkliga handlingar. Upplåtelse av lokal, såväl av Svenska kyrkan som Svenska Missionskyrkan, sker normalt kostnadsfritt. De lokala samarbetsavtalen mellan församlingar reglerar oftast dessa frågor.

I samarbetet med Metodistkyrkan har någon problematik inte redovisats.

13.6 Motioner

De motioner, som överlämnades till utredningen av 2008 års kyrkomöte, motion 2008:31 Översyn av konfirmandclearingen, motion 2008:66 rörande Konfirmationsersättning vid avbruten konfirmationsundervisning och motion 2008:34 Clearing av begravningsgudstjänster, har behandlats i anslutning till frågor rörande konfirmation respektive begravning och föranleder utöver detta inte någon åtgärd av utredningen i dess arbete.

14. Kyrkoordningskommentarer

17 kap. Gudstjänstliv

15 a §

Genom bestämmelsen tydliggörs att präster får ta emot arvode eller ekonomisk ersättning endast från annan församling. Med församling i detta sammanhang likställs kyrklig samfällighet som ekonomisk enhet. Det görs med detta klart att präst inte får ta emot ersättning från privatpersoner för utförda kyrkliga handlingar. Ersättning genom bolag, ekonomisk förening eller liknande är därmed inte heller tillåten.

För resor som präst gör vid kyrkliga handlingar utan förordnande är det enligt skattelagstiftningen tillåtet att skattefritt få en kostnadsersättning under förutsättning att detta samt enkel förtäring är den enda ersättning prästen får. Vid deltagande i t.ex. bröllopsmiddag och/eller betald övernattnings ska hela kostnadsersättningen förmånsbeskattas.

42 kap. Avgifter och uppbörd

6 §

Denna bestämmelse gör det möjligt att vid clearing för dop betala ersättning till en präst som har sin anställning i annan församling än hemförsamlingen eller förrättningsförsamlingen. Clearingen har därigenom utvidgats till att kunna omfatta två mottagare av ersättning vid en kyrklig handling.

7 a §

En ändring har gjorts i paragrafens andra och tredje stycken av innebörd att stiftet inte har rätt till konfirmationsersättning vid anordnande av konfirmation vare sig av församling vid konfirmation eller nationell nivå vid konfirmation av utlandssvensk.

I paragrafen tydliggörs vidare genom en ändring att konfirmationsersättningen från nationell nivå inte är clearing utan ett bidrag.

8 §

Samma förändring av bestämmelse som i 6 § men i denna paragraf behandlas vigsel.

10 §

Samma förändring av bestämmelse som i 6 § men i denna paragraf behandlas begravningsgudstjänst.

Förkortningar

CsSkr	Svenska kyrkans centralstyrelsens skrivelse
EE	Ekonomi- och egendomsutskottet
KAMFS	Kammarkollegiets författningssamling
Kbok	Kyrkobokföringssystemet
KL	Kyrkolagsutskottet
KOB	Kollekt- och betalssystemet
Kr	Kyrkorättsutskottet
KsSkr	Kyrkostyrelsens skrivelse
Ln	Läronämnden
Prop	Regeringens proposition
SCB	Statistiska centralbyrån
SFS	Svensk författningssamling
SKU	Svenska kyrkans utredningar
SOU	Statens offentliga utredningar
SvKB	Svenska kyrkans bestämmelser

Källor och litteratur

LITTERATUR M.M.

Arborelius, Elisabeth, *Finns det en klyfta mellan kyrkan och folket*, 2009. Uppsala universitet

Bromander, Jonas, Medlem i Svenska kyrkan. *En studie kring samtid och framtid*, 2005. Verbum

Edqvist, Gunnar, Friedner, Lars, Lundqvist Norling, Maria & Tibbling, Patrik, *Kyrkoordningen med kommentarer*, 2005. Verbum

Thidevall, Sven, *Folkkyrkans tid, församlingsinstruktionerna berättar*, 2005. Ordbruket AB

Biskopsmötet, *Begravningen – ett brev från Svenska kyrkans biskopar*, 2006. Svenska kyrkan

Biskopsmötet, Svenska kyrkans utbildningsnämnd. *Att bli präst i Svenska kyrkan*, 1994. Svenska kyrkan

Svenska kyrkans avtal 2008. Intellecta

Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan 2 december 2006 med bakgrundsmaterial till beslutet, redigerat och förtydligat av samarbetsrådet maj 2008.

Kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om kyrkobokföring i Svenska kyrkan, (SvKB 2003:13)

Förbundsinfo, Svenska kyrkans församlingsförbunds informationsblad

Nationalencyklopedin 1998 – 1996. Bra Böcker

Den svenska kyrkohandboken, del II

Statens offentliga utredningar

1997:42 Staten och trossamfunden

2009:75 Folkbokföringen

2009:79 Några begravningsfrågor

Svenska kyrkans utredningar m.m.

1998:3 Arbetet på olika kyrkliga nivåer

1998:5 Ekonomi- och egendom

2004:1 Rörlig församlingstillhörighet – modeller och konsekvenser

2009:1 Utlandskyrkan – struktur och delaktighet

1994:5 Borgådeklarationen, Svenska kyrkans centralstyrelses skrivelse
(CsSkr 1994:5)

Kyrkobyggnadsundersökning 2007 utförd i samverkan
mellan Svenska kyrkan och Statistiska Centralbyrån
Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation,
verksamhet och ekonomi 2009. Svenska kyrkan 2009

Bilagor

Direktiv 2008-10-23 Utredning om clearing av kyrkliga handlingar Bilaga 1

Kyrkostyrelsens beslut om clearingbelopp för dop-, vigsel- och begravningsgudstjänster samt konfirmationsersättning, (SvKB 2008:6) Bilaga 2

Bilaga 1

SVENSKA KYRKAN

DIREKTIV

Dnr Ks 2007/0873

Kyrkostyrelsen 2008-10-23

Utredning om clearing av kyrkliga handlingar

Direktiven är fastställda av Kyrkostyrelsen den 23 oktober 2008

Sammanfattning

Kyrkostyrelsen utser en särskild utredare och en referensgrupp med förtroendevalda. Utredaren knyter dessutom till sig de experter som behövs. Generalsekreteraren tilldelar sekreterarresurser till utredningen.

Syftet med utredningsarbetet är att göra en mer genomgripande översyn av clearingsystemet i dess helhet, dess syfte och konstruktion mm. Detta innefattar clearing avseende kostnader vid dop, vigsel och begravningsgudstjänst samt konfirmationsersättning. En viktig del av utredningen är att utifrån Kyrkomötets beslut 2007 rörande clearing av kyrkliga handlingar skapa ett ändamålsenligt regelverk i vad avser anlitande av präst och musiker som inte är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen äger rum.

Uppdraget från Kyrkomötet. 2007 års kyrkomötes beslut

Kyrkomötet beslöt 2007, med anledning av motion 2007:26 om utvidgat clearingsystem och på förslag av Ekonomi- och egendomsutskottet, att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att tillsätta en utredning med syfte att skapa ett ändamålsenligt regelverk som minimerar de problem som belyses i motionen vad gäller möjligheten att utan kostnad anlita präst och musiker som inte är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen äger rum.

Motion 2007:26

Motiven för förslaget i motion 2007:26 var att ersättningsfrågan inte är reglerad i de fall man önskar välja en annan präst eller kyrkomusiker än den som är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen ska ske. Detta förhållande hade tydligt kommit fram i ett inslag i programmet *Uppdrag granskning* i Sveriges Television i februari 2007.

Om den kyrkliga handlingen sker i hemförsamlingen med hemförsamlingens präst/kyrkomusiker uppstår inga problem. Inte heller uppkommer några problem om man väljer en annan församling med dess präst eller kyrkomusiker

för den kyrkliga handlingen, eftersom det i sådana fall finns ett system med obligatorisk clearing avseende kostnader för dop, konfirmation, vigsel och begravning som gör att dessa kostnader även då kommer att bäras av hemförsamlingen. Problemen uppstår i de fall man önskar få en kyrklig handling utförd i en församling utan att samtidigt anlita den präst och/eller musiker som är anställd i den församlingen. Sådana fall täcks inte av nuvarande regelverk.

I motionen framfördes att detta leder till dels att kyrkotillhöriga som betalar sin kyrkoavgift får/förväntas betala en gång till om de väljer präst eller musiker som inte är anställd i den församling där den kyrkliga handlingen äger rum, dels att präster och musiker arbetar på sin fritid eller tar emot pengar utan att arbetsgivaravgift inbetalas. Motionärerna menade att det är positivt att människor knyter an till kyrkans personal och vill att den ska följa familjen i såväl glädje som sorg. De föreslog att frågan skulle lösas genom en tillfällig anställning av den ”gästande” prästen/musikern som endast skulle gälla för den kyrkliga handling som var aktuell.

Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande

Beredningen av motionen gjordes i Ekonomi- och egendomsutskottet. I betänkandet EE 2007:4 *Clearing av kyrkliga handlingar* uttalade utskottet att man delar motionärernas uppfattning om att gällande regelverk uppvisar brister när det gäller ”att hantera präster som rör sig mellan församlingsgränserna, samt att regelverket tolkas olika. Prästerna lämnas att på egen hand tillsammans med de anhöriga hantera ersättningsfrågan genom privata lösningar.” Utskottet ansåg det fullständigt oacceptabelt att kyrkliga handlingar som t.ex. en vigsel förknippas med ”svarta” pengar.

Utskottet menade emellertid att det vore olyckligt att tillsätta en utredning med ett allt för snävt utredningsuppdrag och förordade i stället en förutsättningslös utredning som inte var begränsad till att hitta lösningar på problemet inom ramen för clearingsystemet.

Utskottets förslag blev att motionen skulle avslås, men att det med anledning av motionen skulle uppdras åt Kyrkostyrelsen ”att tillsätta en utredning med syfte att skapa ett ändamålsenligt regelverk som minimerar de problem som belyses i motion 2007:26”.

Allmän bakgrund och gällande regelverk

Den frivilliga begravningsclearingen mellan närliggande församlingar tillkom på 1970-talet och ökade underhand i omfattning. På 1990-talet tillkom ett frivilligt clearingsystem för dop och vigsel. Clearingfrågorna var föremål för överväganden i delutredningen *Ekonomi och egendom, Svenska kyrkans utredningar* 1998:5 s 86. där clearingen för begravningsgudstjänst motive- rades utifrån det förhållande att den statliga utredningen om begravnings-

verksamheten hade föreslagit en obligatorisk begravningsclearing. Den obligatoriska clearingen för begravningsgudstjänst infördes 1 januari 2000. För dop och vigsel är den obligatoriska clearingen dock en relativt ny företeelse som infördes 1 januari 2003. Samtidigt infördes rätten till konfirmationsersättning. Systemet har därefter underhand utvecklats och förfinats till sitt innehåll, främst utifrån ett antal motioner till Kyrkomötet. När det gäller kostnaderna vid välsignelse över ingånget äktenskap eller registrerat partnerskap finns ännu ingen reglering. Det anses dock naturligt att det även i dessa fall kan ske clearing motsvarande vad som gäller vid vigsel, detta som en följd av Kyrkomötets beslut 2005 avseende Kyrkostyrelsens skrivelse *Samlevnadsfrågor* (KsSkr 2005:9).

Den totala omfattningen av clearingen uppskattas till 40–50.000 transaktioner per år. Det finns dock ingen sammanställning över det totala belopp som omsätts i clearingsystemet och inte heller någon sammanställning av hur fördelningen är mellan clearing för dop, vigsel, begravningsgudstjänst och konfirmation. Inte heller finns någon beräkning av storleken på de administrativa kostnaderna för denna hantering för Svenska kyrkan som helhet. I sammanhanget kan nämnas att det f.n. pågår ett projekt i kyrkokansliet som avser vidareutveckling av det nuvarande kollekt- och betalssystemet (KOB). Avsikten är att systemet även ska kunna hantera clearingtransaktioner i framtiden.

Kyrkoordningens reglering av kyrkotillhörigheten i 29 kap. innebär att man som medlem tillhör Svenska kyrkan och därigenom en församling om man är bosatt inom landet. Likaså framgår av lagen om Svenska kyrkan att församlingen består av dem som tillhör Svenska kyrkan och som är bosatta inom församlingens område. På så sätt kan tillhörigheten till Svenska kyrkan som trossamfund sägas vara det övergripande. För medlemmar som saknar en tydlig församlingsanknytning och som i sitt medlemskap snarare relaterar till Svenska kyrkan som trossamfund än till sin hemförsamling kan clearingsystemet upplevas som svårförståeligt. Särskilt gäller detta om medlemmen hamnar i en situation som inte omfattas av clearing och krävs på en avgift för något som man upplever att man redan har betalat.

Utredningsuppdraget

Utifrån behandlingen av motion 2007:26 vid Kyrkomötet där det förordades att tillsätta en utredning som inte begränsas till att hitta lösningar inom ramen för clearingsystemet, bör utredningen omfatta en mer genomgripande översyn av clearingsystemet i dess helhet, dess syfte och konstruktion. I detta innefattas hur nuvarande ordning uppfattas av församlingar och medlemmar. Utredningen ska förutsättningslöst se på det nuvarande clearingsystemet och vara fri att finna andra modeller.

Frågeställningar av såväl administrativ art med ekonomiska och juridiska förtecken som teologiska och pastorala aspekter ska beaktas i utredningen.

Teologiska och ekumeniska aspekter

Clearingfrågorna har hittills i huvudsak behandlats utifrån administrativa aspekter där ekonomi och juridik har varit styrande. Läronämnden har dock i yttranden om clearing vid avgifter för dop och vigsel, Ln 2000:3y och församlingstillhörighet, Ln 2001:3y, uttalat att ett utbyggt clearingsystem för kyrkliga handlingar ligger i linje med rådande syn på kyrkotillhörigheten. En teologisk belysning av frågorna är angelägen då clearingfrågorna har många pastorala dimensioner. För vikten och behovet av den teologiska aspekten i sammanhanget talar också att vissa frågor berör samarbetet med andra kyrkor, t ex Borgåöverenskommelsen. Till detta kommer hur man ska se på andra ekumeniska överenskommelser, företrädesvis de som träffats mellan Svenska kyrkan och Svenska missionskyrkan samt Metodistkyrkan.

En fråga som har väckts i anslutning till clearingsystemet är om och i så fall hur systemet skall tillämpas för kostnader som uppkommer för kyrkliga handlingar för medlemmar i Borgågemenskapens kyrka. För närvarande gäller från Svenska kyrkans sida en generös tolkning av överenskommelsen som innebär att vi tillhandahåller kyrkliga handlingar gratis även till Borgåmedlemmar. I utredningen bör denna fråga behandlas och en redovisning göras vad som gäller för de andra kyrkor som ingår i Borgågemenskapen.

Prästs och musikers uppdrag när det gäller kyrklig handling i församling där denne inte är anställd.

Den problematik som motionären pekar på väcker ett antal frågeställningar av olika karaktär vilka bör belysas av utredningen:

Utifrån vilka förutsättningar fullgörs arbetsuppgiften? Särskilt när det gäller de uppgifter som utförs av en präst uppkommer frågan om hur man principiellt ska se på prästens uppdrag. I inledningen till kyrkoordningens sjunde avdelning sägs: *Kyrkans vigningstjänst eller ämbete är en tjänst i och för församlingen*. Vilka konsekvenser får regeländringar i den riktning som motionen pekar på för denna syn på uppdraget? Vad kan eller bör göras i relation till de präster som inte har en kyrklig anställning? Hur påverkas domkapitlens och biskoparnas tillsyn av eventuella ändringar?

Hur ska den ekonomiska regleringen av tjänstgöringen lösas? Kan det i kyrkoordningen eller i avtal ställas krav på att den församling där den kyrkliga handlingen utförs ska förordna prästen/musikern även om det objektivt sett kanske inte finns något behov av detta? Blir förutsättningarna annorlunda om prästen har en kyrklig anställning eller inte? Kan det uppstå skatteeffekter om tjänster tillhandahålls mellan församlingar, t ex moms? Ska det göras någon bedömning rörande vilka önskemål från enskilda det är rimligt att söka tillmötesgå? Vem gör i så fall denna bedömning?

Endast i något stift har mer detaljerade preliminära riktlinjer utfärdats av biskopen vad gäller möjligheten att ta ut avgift för kyrkliga handlingar, detta i avvaktan på att en reglering sker på nationell nivå. Är det lämpligt/nödvärdigt med en generell och tvingande reglering genom clearing för att lösa den beskrivna problematiken, eller kan det finnas andra modeller?

Kan det accepteras att en präst eller musiker utför kyrkliga handlingar och ”säljer” sådana tjänster vid sidan av sin anställning? Är det t.ex. acceptabelt att en anställd eller en pensionerad präst startar en egen firma för att utföra kyrkliga handlingar mot betalning? Beror svaren på vilken kategori anställda som det är fråga om? Härvid bör särskilt vigningsaspekten beaktas. Hur ska man från arbetsgivarhåll se på uppdraget som bisyssla i de fall det rör sig om ett stort antal åtaganden?

Ekonomisk reglering

Clearingsystemet är i grunden ett slutet system mellan församlingar. Det ska inte uppkomma merkostnader oavsett var den kyrkliga handlingen äger rum. Den utbyggnad av clearingsystemet som gjorts under de senaste åren har bl. a. inneburit att stiftet kommit in som en aktör när det gäller konfirmationsersättningen vid stiftsgårdar mm, detta trots att det inte är stiftets uppgift att bedriva konfirmandverksamhet. Skälet till detta är att enskilda personer inte ska drabbas ekonomiskt beroende på i vilken form konfirmandundervisningen sker. Därmed har grundtanken i clearingsystemet, dvs. att vara en omfördelning mellan församlingar, till viss del rubbats. Samtidigt har en annan grundtanke med clearingsystemet, rätten för den enskilde att utan avgift få tillgång till de kyrkliga handlingarna, därigenom förstärkts.

Den hantering av fakturor som nu sker mellan kyrkliga enheter i clearingsammanhang medför administrativa kostnader. Den nu pågående diskussionen om att låta kollekt- och betalssystemet (KOB) även innefatta clearingtransaktioner kan komma att medföra att kostnader för administrationen i stället kan komma att belasta nationell nivå. Denna fråga bör analyseras i utredningen dels principiellt, dels rörande kostnadsnivån i dess helhet.

Utredningen ska beakta och analysera om nuvarande beräkningsgrunder för clearingbeloppen ger ett riktigt resultat.

Vistelseansvaret

Vistelseansvaret enligt kyrkoordningen för dem som tillfälligt vistas i en församling kan i vissa fall medföra betydande merkostnader för en församling. Dessa kostnader täcks inte på annat sätt än möjligen genom strukturella bidrag från stiftet. Utredningen ska se över möjligheten att i stället för clearing bygga vidare på denna bidragsform (dvs. de bidrag som tidigare benämndes strukturbidrag och som utgör en del av stiftsbidraget) för att ersätta en församling som har många kyrkliga handlingar för icke försam-

lingsbor, exempelvis en populär vigselkyrka. Utredningen bör även belysa vad som gör vissa kyrkor till populära ”vigselkyrkor” och hur församlingar som har dessa inom sitt område hanterar den efterfrågan. I det sammanhanget ska även dessa kyrkors eventuella kulturhistoriska aspekter beaktas.

Utredningens genomförande

Organisation

Kyrkostyrelsen utser en särskild utredare och en referensgrupp med förtroendevalda. Utredaren knyter dessutom till sig de experter som behövs och avgör i övrigt i vilka former utredningen ska genomföras.

Generalsekreteraren tilldelar sekreteraresurser till utredningen.

Tidsplan

Utredningen ska lägga fram sitt resultat till Kyrkostyrelsen senast 1 oktober 2009 så att, efter remissbehandling, beslut kan fattas av 2010 års kyrkomöte.

Bilaga 2

Svenska kyrkans bestämmelser

Kyrkostyrelsens beslut
om clearingbelopp för dop-, vigsel-
och begravningsgudstjänster samt
konfirmationsersättning

SvKB 2008:6

meddelat den 10 december 2008.

Kyrkostyrelsen föreskriver med stöd av 42 kap. 6, 7a, 8 och 10 §§ kyrkoordningen följande.

1 § Det belopp med vilket den församling som den döpte tillhör skall ersätta den församling där dopet har skett utgör 2 800 kronor. Beloppet består av följande poster:

Präst	1 000 kronor
Kyrkomusiker	400 kronor
Lokalupplåtelse	1 400 kronor

2 § Det belopp med vilket den församling som konfirmanden tillhör skall ersätta den församling eller det stift som själv eller i samverkan med någon annan ordnar konfirmationen utgör 2 200 kronor avseende undervisning och 450 kronor per dygn, dock högst 3 150 kronor avseende lägerverksamhet, samt de ytterligare kostnader som föränleds av att konfirmanden är i behov av särskilt stöd. Överenskommelse om sådana ytterligare kostnader bör träffas i förväg.

3 § Det belopp med vilket den församling som kvinnan tillhör eller, om kvinnan inte tillhör någon församling i Svenska kyrkan, den församling som mannen tillhör skall ersätta den församling där vigseln har skett utgör 2 900 kronor. Beloppet består av följande poster:

Präst	1 000 kronor
Kyrkomusiker	500 kronor
Lokalupplåtelse	1 400 kronor

4 § Det belopp med vilket den församling som den avlidne tillhörde skall ersätta den församling där begravningsgudstjänsten har skett utgör 5 900 kronor. Beloppet består av följande poster:

Präst	1 300 kronor
Kyrkomusiker	500 kronor
Lokalupplåtelse	1 600 kronor
Utbärning och sänkning	2 500 kronor

(ingående i begravningsgudstjänsten)

5 § Rätt till ersättning enligt 1-4 §§ föreligger bara om församlingen har haft kostnader för någon av de i bestämmelserna angivna posterna.

6 § I lokalupplåtelse enligt dessa bestämmelser ingår kostnad för vaktmästare.

Om flera kyrkliga handlingar äger rum vid ett och samma tillfälle skall ersättning utgå för endast en lokalupplåtelse. I sådana fall skall kostnaden för lokalupplåtelsen fördelas genom att taxan delas med antalet kyrkliga handlingar. Om ett dop ingår i en församlingsgudstjänst skall ingen ersättning utgå för lokalupplåtelse.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2009. Genom beslutet upphävs Kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2007:7) om clearingbelopp för dop-, vigsel- och begravningsgudstjänster samt konfirmationsersättning.

På Kyrkostyrelsens vägnar

ANDERS WEJRYD

Maria Lundqvist Norling